

ನವನೀತ ರಾಮಾಯಣ

ಮುಳಿಯ ತಿಮ್ಮಪ್ಪಯ್ಯ

ಕನ್ನಡ ಸೇವಾ ಸಂಘ,
ಆಮ್ನಂಬಳ.

UNIVERSAL
LIBRARY

OU_200563

UNIVERSAL
LIBRARY

ನವನೀತ ರಾಮಾಯಣ

ಮುಳಿಯ ತಿಮ್ಮಪ್ಪಯ್ಯ

ಕನ್ನಡ ಸೇವಾ ಸಂಘ,
ಅಮ್ಮೆಂಬಳ.

ಮನೋಜಲ ಗ್ರಂಥ ಭಾಂಡಾರ
ಧಾರವಾಡ

ಎಲ್ಲ ಹಕ್ಕುಗಳೂ ಗ್ರಂಥಕರ್ತರಿಗೆ ಸೇರಿವೆ.

ಧರ್ಮಪ್ರಕಾಶ ಭಾಷಣಾಣಿ,
ಮಂಗಳೂರು.

೧೯೪೦

ಮುನ್ನುಡಿ

ನನಗೆ ಕನ್ನಡಕ್ಕೋಜರೆಂದರೆ ತಾಯಮ್ಮನವರು. ಎಳವೆಯಲ್ಲಿ ತೊರವೆರಾಮಾಯಣವನ್ನು, ಬುಡವಿಡೆದು ಕಡೆವರೆಗೆ ಹಾಡಿ ಕಲಿಸಿದರು. ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾದ ಅವರ ಇಂಚರಕ್ಕೆ, ಅದೊಂದು ವಿಶಿಷ್ಟವಾದ ಗಮಕಕಲೆ ಹೆಣೆದುಕೊಂಡಿತ್ತು. ಆಗ, ನಾನೆ ಹೊಸದೊಂದು ರಾಮಾಯಣವನ್ನು ಬರೆದು ತಾಯಮ್ಮನವರಿಗೆ ಒಪ್ಪಿಸುವೆನೆಂದು ಹರಕೆಹೊತ್ತುಕೊಂಡಿದ್ದೆನು. ಅವರು ಯಶಃಕಾಯರಾಗಿ ಹೋದರೂ ಹೊತ್ತು ಹರಕೆ ಮಸ್ತಕದೊಳಗೇ ಉಳಿದುಹೋಯಿತು. ದೇವಸ್ವರೂಪವನ್ನೊಂದಿದ ಮೇಲೇ ಹರಕೆಯೊಪ್ಪಿ ತಕ್ಕುದೆಂದು ನಿಧಿನಿಯಮವೊ ಏನೋ? ಇರಲಿ—ಇದು ಆ ಹರಕೆಗಬ್ಬದ ಮೊದಲಿನ ಭಾಗವು; ಅಥವಾ ಕ್ಷಾನ್ಯಾನುಸಾರವಾಗಿ ಹೇಳುವುದಾದರೆ, ಇದು ಪ್ರಥಮ 'ಭಾಂಡ'ವು. ಇನ್ನೆರಡು 'ಭಾಂಡ'ಗಳು ಮುಂದೆ ಅಚ್ಚಾಗಲಿವೆ. ನಾಲ್ಕೈಕಿ ರಾಮಾಯಣವನ್ನಾಗಲಿ, ಇನ್ನಾವ ರಾಮಾಯಣವನ್ನಾಗಲಿ ಹಿಂಬಾಲಿಸಿ ಬರೆದುದಿಲ್ಲವೆಂದು. ಕಥಾರಚನೆ ಆದ್ಯಂತವಾಗಿ ನನ—ನೀತ'ವಾದುದೇ. ಆ ಅರ್ಥಾನುಗುಣವಾಗಿಯೇ ಈ ಕಾವ್ಯದ ಹೆಸರೂ ರೂಪಿತವಾಗಿದೆ. ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಹೊಳೆಯುವ ಶ್ಲೇಷಾರ್ಥದ ಸವಿ ಇದರೊಳಗಿದೆಯೋ ಇಲ್ಲವೋ ಎಂಬುದನ್ನು ನಿರ್ಧರಿಸುವ ಅಧಿಕಾರವೆಂಬುದು ನನ್ನದಲ್ಲ—ವಾಚಕಮಹನೀಯರದು.

ಈ ಪ್ರಥಮ ಭಾಂಡದಲ್ಲಿ, ಸೀತಾಲಕ್ಷ್ಮಣ ಸಮೇತನಾದ ಶ್ರೀರಾಮನು ವನವಾಸಗತನಾಗುವಲ್ಲಿ ನೆರೆಗಿನ ಕಥಾಭಾಗವು ಅಡಕವಾಗಿದೆ. ಮುಂದಿನವು ಗಳಲ್ಲಿ, ಹಿಂದಿರುಗಿ ಬಂದು ರಾಮನು ಪಟ್ಟಾಸಿಕ್ತನಾಗುವ—ಅಶ್ಯಮೇಧಾನಂತರ ದಲ್ಲಿ ಪರಂಧಾಮವನ್ನೊಂದುವ, ಭಾಗಗಳು ಕ್ರಮವಾಗಿ ಚಿತ್ರತಗಳಾಗುವವು.

ಈ ಭಾಗದ ಪ್ರಕಟನವಾದರೂ, ಇಷ್ಟು ಬೇಗನೆ ಆಗಬಹುದೆಂದು ಭಾವಿಸಿರಲಿಲ್ಲ. ಮಂಗಳೂರಿಗೆ ನೆರೆಹಳ್ಳಿಯಾದ 'ಅಮ್ಮೆಂಬಳ'ದ 'ಕನ್ನಡ ಸೇವಾ ಸಂಘ'ದ ವ್ಯವಸ್ಥಾಪಕರಾದ ವಿದ್ವಾನ್ ಟಿ. ಗೋಪಾಲಕೃಷ್ಣ ಭಟ್ಟರ ಕನ್ನಡ ಭಕ್ತಿ—ಉತ್ಸಾಹಗಳೇ ಕೆಲಮಟ್ಟಿಗೆ ಈ ಪ್ರಕಟನಕ್ಕೆ ಕಾರಣ. ಈ ಯುವಕಮಿತ್ರರಿಗೆ ನಾನು ಋಣಿಯಾಗಿರುತ್ತೇನೆ; ಅವರ ಉತ್ಸಾಹ-ಶಕ್ತಿ-ಆನುಕೂಲ್ಯಗಳು ಎಳ್ಳೆಗೊಳ್ಳಲಿ.

ನವನೀತ ರಾಮಾಯಣ

ಪ್ರಥಮ ಭಾಂಡ

ಕೈಲಾಸವಾಸವಡೆದ
ಹೆತ್ತಮ್ಮ
ಮೂಕಾಂಬಿಕಾನ್ಮನವರ
ಆತ್ಮಕೈ—

ಹ ರ ಕೆ ಗಾ ಣಿ ಕೆ

ಹೊಸದಾಗಿ ಮಸೆದ ಬಡತನದುಪಟಳಕ್ಕಳುಕಿ
ಪಡಲಾರದಾ ಪಾಡುವಟ್ಟರೂ ಕಂಗೆಡದೆ
ನಡೆದನ್ನ ಪಡೆದಮ್ಮ ಧರ್ಮದೇವತೆಯೆ ಮನೆ
ಯಂ ಮಕ್ಕಳಂ ಬಾಳ್ವೆಯನ್ನಿಂತುಟರಳಿಸಿದೆ.

ಪಡಿಗಾಣದಿಂಚರದ ಗಮಕದೊಡ್ಡವಣೆಯಿಂ
ಪಾಡಿ ರಾಮಾಯಣವನೂಡಿದೆ ಮಗಂಗೆ ನಿ
ನ್ನಡಿಗೆ ಹೊಸದೊಂದು ರಾಮಾಯಣಂ ಬರೆದು ಕಾ
ಣಿಕೆಯೊವೆನೆಂದು ಪೂಣ್ಣದನವೇಂ ಮರೆದವೆನೆ?

ಮಾತೆ ನಿನ್ನಾತ್ಮಕೊಪ್ಪಿಸುವೆನೀ ನವನೀತ
ರಾಮಾಯಣವನು ಕನ್ನಡ ಮಾತೆ ನಲಿಗೆ ಭಾ
ರತ ಮಾತೆಯೊಲಿಗೆ ಮುಸುಕಿದ ಮುಗಿಲು ಮಳೆಯಾಗಿ
ಸುರಿಗೆ ಸರ್ವಸಹಾಮಾತೆಯಾನಂದಿಸುಗೆ!

ನವನೀತ ರಾಮಾಯಣ

ಪ್ರಥಮ ಭಾಂಡ

ಒಂದನೆಯ ಖಂಡ

ಜಂಪರಗಳೆ

ವೆಡುಗಡಲು ತೆರೆಗೆಯ್ಯಳಿಂದಲೆಡೆವಿಡದೆ ಪಾ
ದಂಗಳಂ ಪೂಜಿಸುತ್ತಿರಲದಂ ಕೈಕೊಂಡು
ಭದ್ರಾಸನದೊಳೆರಗುತ್ತೋಲಗಿಸಿಕೊಳ್ಳುವೀ
ಪೌರಸ್ತ್ಯಧರ್ಮಾವತಾರಿ—ಮಲಯಾಚಲನ
ಭವ್ಯಾಕೃತಿಯನಂಗವಿನ್ಯಾಸದಂದವ
ನ್ನಲ್ಲಲಿಗನುವಾಗಿ ನೆಲೆಗೊಂಡ ಮೈಗಟ್ಟ
ನೊಡ್ಡಾರವಂ ನೋಡು—ಪುಣ್ಯಭಾಜನನಾಗು.
ಅದೊ ಗಿರೀಶ್ವರನ ಬಗೆ ತಂಗಾಳಿಯೆಂದೆನಿಸಿ
ಬೀಸುತಿದೆ; ತಳಿರ ನುಣ್ಣೆರಳುಗಳ ಸನ್ನೆಯಿಂ
ಬಗೆಬಗೆಯ ನಿಧಿಗೆ ಸನ್ನಿಧಿಯೆನಿಸ ತನ್ನಂತ
ರಂಗದಿಂ ಸೂಸುವಾ ಸಾರದ ಹೊಲಬನರಿದು
ಹೀರಲೆಂದೈತರುವ ಭಾವಕರ ಕಂಗಳಿಗೆ
ನೀಲಾಂಜನಂಬಳಿದು ನೇರಾಗಿ ಕಾಣಿಸಲು
ಪರಿಮಳವನುಕ್ಕಿಸಲು ಹರಡಿಸಲು ಹಂಪಲಗ
ಳನ್ನೊಪ್ಪಿಸಲೈಂದು ಕೈಯೆತ್ತಿರುವ ಬಳ್ಳಿ
ಮರಗಳಂ, ಪರಿಸರದೊಳೆಡೆಗೊಂಡ ಗಿಡುಹೊದರು
ಗಳನಂತರದೊಳಿಟ್ಟು ಸಂಸಾರದೊಳವನೊಳ
ಕೊಳ್ಳಿದಂ ಕಾಡೆನುತಲವಗಣಿಸಿದರು, ಬರಿಯ
ಹೆಸರೆಲ್ಲ ಕೆಸರಾಗಿ ಕಾಲೊಂದಿ ಕಡಲೊಳಗೆ

ತೇಲುತ್ತುಲಿಹುದೆಂಬುದನು ಬಗೆದು, ಮಾನಸ
 ಕ್ಷೇರುತಿಳವಾಗಳಂದಂದಿಗಾಸರೆಯಪ್ಪ
 ಭೂಧರವಿದನ್ನೊಂದಿದಾರಾಮಪಾದಂಗ
 ಳೊಳಗೆಂದುಮೇರಿಳಿತವಿಲ್ಲಿದೊಂದೇ ತೆರದೊ
 ಳುಕ್ಕುಡಿಸುತಿರುವ ತಿಳಿನೀರಂ ಪರಾಂಬರಿಸಿ
 ಹೀರುತ್ತ, ಬಂದುಬಂದುಗಳೊಡನೆ ಚೈತ್ರನ್ಯ
 ವೇರುತೆದೆವಡೆದು ಕಾವ್ಯಾತ್ಮದೊಡನೊಂದಾಗು!

೧

ಇದೊ ಸರೈನುತ್ತಿಲ್ಲಿ ಚಿಲುಮೆಯಲಿ ಸೀನೀರು
 ನಗರಾಜನೆದೆಯಕ್ಕರೊಸರಾಗಿ ಚಿಮ್ಮುತ್ತಿದೆ!
 ಬಳ್ಳಿಗಿಡುಮರಗಳೆಂ ಸೂಸುತಿಹ ಬನರಾಣಿ
 ಯನುಗಾಗರಸವೆನಿಪ ಮಕರಂದಸಾರವದೊ
 ಸುರಿಯುತೀ ಕಾಲ್ವಿಡಿದು ಹೊನಲೆದ್ದು ಹರಿಯುತ್ತಿದೆ!
 ಎಲೆ ಮನವೆ! ಸಾರದ್ವಯಂಗಳೊಳು ಮೇಲಿನದೆ
 ಮೇಲೆಂಬ ಕೆಳಗಿನದೆ ಕೀಳೆಂಬ ಮಂಕು ನಿ
 ನ್ನನ್ನಳಿಯದಿರೆ ತಿಳವು ತೇಳಾಗಿ ಕಡಿವುದೈ!
 ಸಾರಿದೆನು. ಭಾವಿಸೀ ಭೂಗರ್ಭದಿಂ ಕಾಲ
 ಭೇದಕೆ ಸಿಲುಕದೊಂದೆ ತೆರನಾಗಿ ಜೀವನಂ
 ತಲೆಯೆತ್ತಿ ಹರಿಯುತ್ತಿದೆ; ತಾನದರ ಕಾಲ್ಗೊಗು
 ತಲ್ಲನೇ ಮಧುವಿದೊಂದಾಗಿ ಸಾಗುತ್ತಿಹುದು?
 ಈ ಜೀನೊಳಿಹುದಯ್ಯ ವಿಕೃತಿಯೋಗರವಂತು
 ಟೀ ಶುದ್ಧಜಲದೊಳಿಹುದೈ ಪ್ರಕೃತಿಸಾರಮಂ
 ತೆರಡನೊಡವೆರಸುತ್ತ ಸಂಸಾರಭಾಜನದಿ
 ಸವಿಗೂಡಲಿದುವೆ ಧಾರ್ಮಿಕರಸಾಯನವಹುದು!

೨

ಆಪ್ಪುದಪ್ಪುದು; ಬರಿದೆ ಹಗರಣಂಗಳೊಳ್ಳುವೆನೆ?
 ಕಣ್ಣನಂಗಳ ಹಬ್ಬದೂಟವಂ ನೂಕುವೆನೆ?
 ನೂಕೆನದೊ ತೋರುವಳು! ಮಿರುಗುವಳು! ಭಾವನಾ

ಶೈಲೂಷಿಯಂತರಂಗದ ರಂಗವೇರುವಳು!
 ಬೆಳ್ಳರಾಸರೆಗುಡಿಗಳಿಂ ಸುತ್ತುಗೊಂಡ ನಡು
 ವಣ ಮುನಿಜನಾಶ್ರಮಗಳೆಸಳಿನೊಳಗಣ ಪರಾ
 ಗದ ಪುಟ್ಟಕೆಗಳಂತೆ ಸಾರಾವತಾರವೆಂ
 ದೆನಿಸ ಜೇನ್ನೈಯ್ಯ ಬಟ್ಟಲುಗಳಾಗಿದುರ್ ಕಂ
 ಗೊಳಿಸುತಿನೆ; ಮಸಗುತಿಹ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಸೌಸವನ
 ನೆತ್ತಲೂ ಸೂಸುತಿನೆ ನೋಡು. ನೆಲೆನಡೆದಾರ್ಯ
 ಧರ್ಮಧ್ವಜವೆ ಯಾಗಧೂಮರೂಪವನಾಂತು
 ಬಾಂದಳದ ರಂಗದಲಿ ಮೆಲ್ಲೆಲರ ಮೇಳಕನು
 ವಾಗಿ ಬಗೆಬಗೆಯ ಬಿನ್ನಣದ ಬೆಡಗೆಸೆಯೆ, ಭಾ
 ವಪ್ರಪಂಚವನಭಿನಯಿಸುವ ಕಾದಂಬಿನಿಯ
 ಹುಬ್ಬಾಗಿ ಕೊಂಕುಗೊಂಡಲೆದು ಬಲಿದೌಕುತಿದೆ—
 ಭಾವುಕರ ಬಗೆಗೆ ಸಂಕಲೆಯನಣಿಗೊಳಿಸುತಿದೆ.
 ಆ ಹೊಗೆಯ ನಿಜ್ಜಣಿಗೆಯೊಳಗಿಳಿದು ಬಪ್ಪಲ್ಲಿ
 ನೋಡಯ್ಯ! ಬನರಾಣಿಯೊಡ್ಡೊಲಗಕ್ಕೆಂದು
 ತಂಗಾಳಿಯಂತೆನಲೆದು, ಚೆಂದುಂಬಿಯೆನೆ ನಲಿದು,
 ಬಂದು ಕಂಪನು ಹೀರಿ, ಚೈತನ್ಯದೊಡನೆೀರಿ,
 ಹಾರುತ, ದಿಗಂತದೊಳಗೀ ನಾಡ ಕೀರ್ತಿಯನು
 ಬೀರುತಿಹ ಭಾವುಕರ ಬಗೆಯಲ್ಲಿ ರಾಗವ
 ನ್ನೊಸರಿಸುವ ಕೋಗಿಲೆಯ, ನುಡಿಗೊಂಕನೆಬ್ಬಿಸು
 ತ್ತಿದ ಗಿಳಿಯ, ಗರಿಕಟ್ಟ ಕಣ್ಣಾಡಿ ಕುಣಿವ ನವಿ
 ಲಿನ ಗೊತ್ತು—ಹುರುಳುಗನ್ನಡನುಡಿಯ ಬೀಡಿದಾ
 ವುದು! ಮರೆವೆನೇ—ಮನಂಬಿಡುವ ಬನವಸೆನಾಡು!

೩

ತನ್ನೊಲಗದ ಹಗಲ ಸಿಂಹಾಸನವನಿಳಿದು,
 ರವಿಯೆ ಪಶ್ಚಾನ್ಮುಖಂ ಬಡೆದ ಮೇಲಾತಪದ
 ಮೈಮೆಯಳಿಯದೆ ನೆಲಸಿ ನಿಲ್ವುದೇ? ಮೆಲ್ಲಮೆ-
 ಲ್ಲನೆ ಕುಂದಲಾರಂಭಿಸಿತ್ತು; ನೀರೇರಿ ತಂ

ಗಾಳಿ ಬೀಸಲೈ ಸಂಜೆಯೊಳೆ ಗುರಿವಡೆದು ತ
 ನ್ನೋಜೆಯನ್ನಗಲತೊಡಗಿದನಕ್ಕುಟಾ! ಕಾಲ
 ಪುರುಷನಂ ತನ್ನ ನಂಬಿದ ದೈವವನ್ನಂತ
 ರದಲಿ ನೆಲೆಗೊಳಿಸಿ, ಧರ್ಮಾನುರಾಗಸಮಾಧಿ
 ಯನ್ನೇರಿ ನಿಂದ ಸಂಧ್ಯಾಂಗನೆಯನೀ ತಪನ
 ನಾಸೆಗೊಂಡೇಕೆ ಮುಳುಗುವನೊ—ಲೋಕಕ್ಕೆ ಕ
 ತ್ತಲೆಯನೆತ್ತವನೊ? 'ಕಾಕಾಗತಿ'ಯೆನುತ್ತ ಕಾ
 ಗೆಗಳಿಂತು ಬಾಯ್ವಿಡುತ ಬಪ್ಪುದೇನಾಗದೇ?

೪

ಬಾಂದಳದ ಬವಣೆಯಂತಾಗಲಾ ತಪ್ಪಲಿನ
 ತಾಪಸಾಶ್ರಮವಿಡಿದು ಪಸರಿಸಿದ ಕಾವಿನಲಿ
 ಕಂದೆರೆಯೆ ಗರಿಗೊಂಡ ಕಣ್ಣೆ ಕಾಣಿಕೆಯಾದ—
 ಕನವರಿಕೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಕಾಣದಿಹ ಕಣಿಯಿದೇಂ!
 ಚೆಂದಳಿರುವೊಡೆದ ಮಾಂಬಳ್ಳಿಯೊಂದೀ ಗಾಳಿ
 ಗಲುಗಾಡುತಿದೆ; ಮೆಯ್ಯನಂಗವಿಸಿ, ಕೆಂಗಣ್ಣ
 ಹಕ್ಕಿ ಕೇಕರಿಸುತಿದೆ; ಜುಂಜುಮಿಪ ಮರಿದುಂಬಿ
 ಗಳ ಬಳಗವಲೆಯುತಿಡೆಯೆಂದು ನಿರ್ಧರಿಸುವೆನೆ?
 ತೀರದೀ ಪರಿಯಲ್ಲಿ ಮಾಂಬಳ್ಳಿ ದಳವಡೆದು
 ಚಿಗುರಲಿಹುದೇ! ಚಿಗುರಲೇನಿಂತು ನಡೆಯುತಿರ
 ಲುಂಟೆ! ಪೋ ಮಾಣು; ಮುಖಮಂಡಲಂ ಸುವ್ಯಕ್ತ
 ವಾಗಿ ತೋರಿತ್ತದೋ! ಲತೆಯಲ್ಲವೈ—ಲತಾಂ
 ಗಿಯೆ ನಿಜವಿದೆಂಬೆನಹುದಾದರೀ ಕಗ್ಗಾಡಿ
 ನಲಿ ದೇವಲೋಕವೂ ಕಂಡರಿಯದಿಹ ಕೇಳ
 ದಿಹ ಚೆಲುವಿನೊಂದು ಮೈಯೆಂತು ತಲೆಯೆತ್ತಿತೋ!

೫

ಅಂತಲ್ಲವಂತಲ್ಲ—ಕಣ್ಣುರುಡನಾನಲ್ಲ—
 ಕಾಣಿಕೆಯ ಹುರುಳು ತಿರುಳಾಗಿ ಬಗೆಗಂಟಿದುದು.
 ಬನವಾಸಿಯಲ್ಲಿ ಮನವಾಸೆಗೊಂಡಿರುತ್ತಿದ್ದ

ಮುನಿಗಳಂತರದಲಿ— ಸಮಾಧಿಗರ್ಭಾಲಯದಿ
ಮೂಡಿ ತಲೆದೋರಿದಾ ಧರ್ಮಸಂಸ್ಕೃತಿದೇವಿ
ಬಾಹ್ಯಜಗವನ್ನೊಮ್ಮೆ ನೋಡಿ ಪಾವನವೆಸಗ
ಬೇಕೆನುತ್ತಿಂತಲೆಯುತಿರಬಹುದು— ಬೇಕದೋ
ಬಗೆಯ ಭರಿತಂಗಳಲಿ, ಯೆಣಿಕೆದುಂತುರಿನಲ್ಲಿ,
ಕಡೆಗಣ್ಣು ಸುಳಿಯಲ್ಲಿ, ಕೈನೆರಳಿನಲುಗಿನಲಿ,
ಮೋರೆಯನುಭಾವದಲ್ಲದೊ ಪಂಚಗವ್ಯವನು
ತಳಿದು ಪರಿಶುದ್ಧಿಗೈಯ್ಯುದು ತಾನೆ ತೋರುತಿದೆ!
ಮೆಲ್ಲಡಿಯನಿಡುತಿಹಳು; ವಿಶ್ವಸಂಚಾರಕಾ
ಶಿಸುವ ಕಿರುಗಾಳಿಗೊಳ್ಳಡೆಗಲಿಸಿ ಹರಸುತ್ತ,
ಗುರುವನವಗಣಿಸುತಿಹ ಬಾಲಕರವೊಲು ಮುಂದೆ
ಬಿರುಸೆದ್ದು ಮರುಳಾಗಬೇಡೆಂದು ಬೋಧಿಪಳೆ?
ಮಾತುಬಾರದೆ ತೊದಲು ನುಡಿವ, ನಸುನಗೆಯಿಂದ
ಲೋಳಗಂಪನೆಲ್ಲ ಬೀಸುವ, ಮರುಕದಿಂದಲೇ
ಮನವನೊಪ್ಪಿಸುತಿರುವ ತರತರದೆ ಮೈವಡೆದ
ವಿಶ್ವಸಂಸಾರ ಶಿಶುಗಳಿಗೊಲುಮೆವಾಲ ಹೊನ
ಲೂಡಿಸುವ ತಾಯಿಂಕೆಯೆನ್ನುತ್ತಲೆಣಿಸುವೆನು.
ಹಿಂದುಮುಂದಕೆ, ಪಕ್ಕಗಳಿಗಡಿಗೇ, ಬಾಂದಳಕೆ
ನೋಡುವಳದೋ ಪಡುವಲಿಳವ ಹೊತ್ತಿನೊಳು ಕ
ಣ್ಣೂರಿ ನಿಂದಳು! ಚೆಂದುಟಯೊಳೇನೊ ತಿರುಸೊಲ್ಲ
ನೆತ್ತಿ ಕೈಮುಗುಳನದೊ ಹಣೆಯಲ್ಲಿ ಸೂಡುವಳು;
ಎನಿದಿಂತಿನಿತೊಂದು ನಿಯಮ ನಿಯಮಿತ ಪೂಜೆ
ಯಾಗಿರಲುಬಹುದೆಂದು ಭಾವಿಸುವೆನಂತರದೆ!

ಎರಡನೆಯ ಖಂಡ

ನಡುಗಡೆಯೊಳೆತ್ತಣಿಂದಲೊ ನಾದದೊಸರೊಂದು
 ಹೊನಲುಕ್ಕಿ ಹರಿದು ಬರುತ್ತಿದೆ—ಕಿವಿಗೆ ನುಸುಳುತ್ತಿದೆ.
 ಕಡಲಿಳಿತಭರಿತದಿಂದೊಗೆವ ರವವೆಂಬೆನೇ?
 ದನಿಯಿದರ ಸವಿಯನೇನದರೊಳಗೆ ಕಾಂಬೆನೇ?
 ಕಾಣೆನಂತಾದರೀ ಕಿವಿಯ ನಲಿಯಿಸುವ ಸರ
 ಕಾಸರೆಯದೇನೆಂದು ಕಣ್ಣರಸತೊಡಗಿದುದು!
 ಅದ್ವೈತಭಾವದಿಂದೆರಾಗವೇರಿರುವ
 ಪಡುವದೆಸೆಯಲಿ ಭೇದವನ್ನರಸಿ ಕುರುಡಾದೆ
 ನಾನಂದರಸದ ತಲೆಯಂ ಹೊತ್ತು ಲೋಕಕ್ಕೆ
 ತೋರಿ ನೇಸರು ಮುಳುಗಿ ಮೂಡಿ ಕಣ್ಮರೆಯಾಗೆ,
 ರಾಗದೆದೆಗೂಡಿದಾ ತಂತಿ ಕಡಿದುದೆನಲ್ಮೆ,
 ಮೆಲ್ಲಮೆಲ್ಲನೆ ಬಾಂದಳದ ಕೆಂಪು ಮಾಸಿದುದು;
 ಪ್ರಣಯಕುಪಿತದ ಸನ್ನೆ, ಚುಕ್ಕಿಗಳ ಹಕ್ಕಿಗಳ
 ಮಿನುಗಿಂದೆ ಕೂಗಿಂದೆ ಬಯಲಾಗತೊಡಗಿದುದು.

೧

ಆಗಳೆ ಕಡಲ್ಮಟ್ಟ ಬಾಂದಳಗಳಂತರದ
 ಸೀಮೆಯನ್ನಳೆವವೋಲೊಂದಪೂರ್ವವ್ಯಕ್ತಿ
 ತೆಂಕಣಿಂ ಬಡಗಲಿಗೆ ದೂರದಲಿ ನೇರಾಗಿ
 ಹರಿಯುತ್ತಿದೆ—ನಾದವದರತ್ತಣೆಂದುಕ್ಕಿ ಬರು
 ವಂತಿಹುದು! ತಾನದೇಂ ಹಡಗಾಗಿರಲ್ಪಹುದೆ?
 ಬಹುದೆಂದು ಬಗೆವಲ್ಲಿ ಬಡಗಣಿಂ ಮೂಡಲಿಗೆ
 ತಿರುಗಿದುದು—ಭಾವನೆಯ ತಡೆದು ಸಮ್ಮುಖಕಾಯ್ತು!
 ಹಡಗಲ್ಲವಾವ ಪಿಡುಗೋ ಎಂದು ನಡುಗಿದೆನು!
 ಕಾಣದ ಪುರಾಣದೊಳಗೊಂಡಿರುವ ರಣಹದ್ದೊ!
 ಗಂಡವೋ! ಮೇಣು ಭೇರುಂಡವೋ! ಬೆರಗಾದೆ
 ನಷ್ಟರೊಳಗೆನ್ನ ತಲೆಯಂತರಕ್ಕುದು ಬಂದು

ಮುಟ್ಟತಂಜಿಕೆ ಮರುಳುಗುಣಿಯಲಿಕೆ ಗೆಜ್ಜೆಯನು
 ಕಟ್ಟತೆದೆಯಳಲನೆಣಿಸಲಿಕೆ ತಾನೆಣಿಸಿ ಮನ
 ಮರುಗಲಾ ಗಾಳಿದೆವ್ಯಕೆ ಕಣ್ಣಿಳೀಂ ನೆತ್ತ
 ರಿಪ್ಪುದೇ! ತೆಂಕಲಿಗೆ ಸಾಗಿದುದು; ಪಡುವಲಿಗೆ
 ಹರಿದು ಹೋದುದು; ಬಡಗಲಿಗೆ ಬಾಗಿದುದು; ಮತ್ತೆ
 ಚಚ್ಚಾಕವಾಗಿ ಸುಳಿಯುತ ಮಂಡಲಂಬರಿಯ
 ತೊಡಗಿತಚ್ಚರಿಯನೆನ್ನೆದೆಯೊಳಚ್ಚಿತ್ತಿದುದು!

೨

ಎನಿದೇನೆಂದೆಣಿಸುವಲ್ಲಿ, ಭೇರುಂಡವಾ
 ಗಾಳಿವೊನಲಲಿ ಹರಿವಣಂದಿರಿದು ಕೆಳಗೆ ಕೆಳ
 ಗಿಳಿಯುತ್ತ ಕಾಡ ಹೆಮ್ಮರಗಳಂತರಕಾಯ್ತು!
 ಭೇರುಂಡವೋ, ಗಂಡವೋ, ತಿಳಿನ ಕವಲೇತ
 ಕೀ ರುಂಡಕೆಂದಿಳಿನ ಗಂಡವೇ ಸರಿಯೆಂದು
 ಭಾವಿಸಿದ ಮೇಲೆನಗೆ ಭಾವಿಸಾ ಬಗೆಯಿಲ್ಲ!
 ಕಾಣುವಾ ಕಣ್ಣಿಲ್ಲ! ಕೇಳುವಾ ಕಿವಿಯಿಲ್ಲ!
 ಭಯರಸಕೆ ಪಕ್ಕಾಗಿ, ಮಿಡುಮಿಡುಕುತೆಕ್ಕಾಗಿ,
 ಬಗೆಯೊಂದು ಸಿಕ್ಕಾಗಿ, ಬೆದರಿದೆನು ಬೆಕ್ಕಾಗಿ!
 ನೆನಸಲ್ಲ ಕನಸೆಂದು ಹೊಸಗನಸುಗಾಣಲಾ
 ಹದ್ದು ನೆಲಕೆನ್ನದೆ ರಸಾತಳಕ್ಕದ್ದಿದುದು!

೩

ಆ ಗಂಡದೆದೆಯ ಗಂಡೇ ಮೆಯ್ಯನಾಂತು ನೆಲ
 ಕವತರಿಸುವಂತೊಬ್ಬನಿಳಿದನೊಳಗಿಂದವನ
 ಮೆಯ್ಯಟ್ಟಿನಿಕ್ಕೆಯನ್ನೊಡ್ಡಾರದಂದವ
 ನ್ನೆನ್ನ ಬೆದರೆದೆಯಿದೆಂದಿದ್ದಂತೆ ಬಣ್ಣಿಪುದು?
 ಆದರೇನಂದು ಚಿತ್ರಕನ ಕಣ್ಣೆದೆಗೊಪ್ಪಿ
 ಸದ ಭಾವರೇಖೆಯನೆ ಬಣ್ಣಗೊಳಿಸುವೆನಿಂದು.
 ಹಸುರುಗಲ್ಲಿನ ಹಾಸುದಪ್ಪಲಿನ ಹೇರೆದೆಯ
 ಮೇಲೆ, ಮಲ್ಲಿಗೆವಳ್ಳಿ ತುರುಗಿ ಹಾರಾಕಾರ

ವಾಗಿ ಹಬ್ಬಿದ ಕೊರಳಪೀಠದಲಿ ನೀಲಮಣಿ
 ಮೂರ್ತಿ ಮುಖಮಂಡಲಂ ಪಲ್ಲವಿಸೆ, ಕೆವೊಮ್ಮೆ
 ಯಿಂದೆ ಗುಡಿಗತ್ತಿ ಕಟ್ಟಿದ ತೋರಣದ ಹುಬ್ಬು
 ಗಳಮೇಲೆ ಶೃಂಗಾರವೀರರೌದ್ರಗಳೆಂಬ
 ಮುಮ್ಮೆಯ್ಯ ರಸದೇವನೆಡೆಬಿಡದೆ ಸನ್ನಿಧಾ
 ನಂಗೊಂಬ ಮಣೆಯ ಹಣೆ ತಳತಳಿಸಲೊಂದೋಜಿ
 ಗಿಂಬಾದ ದಡಿಗನಿಳಿದಂ ನೆಲಂ ನಡುಗುತ್ತಿರೆ!

೪

ವೊಗದೊಪ್ಪವನು, ಮಂದಹಾಸವನು, ಕಡೆಗಣ್ಣು
 ಕೆದರುತಿಹ ಕಾಂತಿಯನು, ಹಣೆಯಲ್ಲಿ ಮೂಗೆರೆಯೊ
 ಳಳವಟ್ಟ ಭಸಿತವನು ಕಂಡಿವಂ ಶೈವನಾ
 ಗಿರಬೇಹುದೆಂದು ಬೆದರಿಕೆ ಸಡಿಲುತ್ತಿರುವಲ್ಲಿ,
 ತಿರುಗಿದಂ— ಬನರಾಣಿಯಂತಲೆವ ನರ್ತಿಸುವ
 ಕನ್ನೆಯನ್ನೊಲುಮೆಗಣ್ಣಿಂದೌಕುತೆಯ್ಲಿದನು!
 ಆದರೇನೆನ್ನ ಮನವನ್ನಂತು ಕಾಯಿಸಿದ,
 ಮುಳುಗಿಸಿದ, ಮೇಣೆತ್ತಿ ಬಡಿದು ಮೆದುವಾಗಿಸಿದ,
 ಆ ನೋಟವಾ ಬರವದಂತುಟಾದಾ ರೂಪ
 ವಾವುದರೊಳೂ ದೇವಿಯಂತರಂ ಸಿಲುಕದಿ
 ದ್ದುದು; ತಾನೆ ತಾನಾಗುತ್ತೊಳಗಣಾವುದೊ ಗಾನ
 ಮಂಜರಿಯ ಜೀನೊಳಗೆ ಜಿಂಜಿಣಿಸುತ್ತಿರುವ ಮರಿ
 ದುಂಬಿಯಾಗಿದ್ದುದೆನ್ನದೆ ಬಂಜಿಯಾಡುವನೆ?
 ಅತ್ತಿತ್ತ ಹರಿಯುವಳು! ವೊಗವೆತ್ತುತೊಮ್ಮೊಮ್ಮೆ
 ನೋಡುವಳು! ಕಣ್ಣೊಳೆ ನುಡಿದು ಮರುನುಡಿಯುವಳು!
 ವಿಸಲಾದನುಭಾವವಂತಲುಗುತ್ತಿರೆ, ವಿಭಾ
 ವಂ ಕಂಪುವೀರುತಿರಲುದ್ದೀಪನಂ ಮಿಂಚಿ
 ಮಿರುಗುತ್ತಿರೆ, ಬಳೆಯುತ್ತ ಪಳಗುತ್ತ ಹೊಳೆಯುತ್ತ
 ಲೆದೆಗೊಂಡ ಭಾವವದು ವಿಶ್ವಪ್ರಪಂಚದಲಿ
 ದಾಂಗುಡಿವಡೆದು ಹಬ್ಬಿ ಹರಡುತ್ತಿರುವವಸರದಿ

ಸಂಚಾರಿಯಾಗಿ ತಲೆಯಿಕ್ಕಿದಾ ಹೊಸಬನೀ
ತಂ ಚಾರಿವರಿದು ಪಕ್ಕುಂಗೊಂಡನೋಸರಿಸಿ.

೫

ಸಂಬೋಧಿಸುವ ಮಾತದೇನೆಂದು? ವೈಸಿಕದ
ಮದ್ದೆನಿಸ ನುಡಿಯ ಕಟ್ಟಿನ ಮೆಯ್ಯದೆಂತು? ಹುರು
ಳೆಂತಲ್ಲಿಗಲ್ಲಿ ಜೀವಾಳವಪ್ಪಂತೆ ಕಳೆ
ಯಂ ಮಿಂಚುಗುಣಿಯಿಸುವ ಜಾಣ್ಮೆಗಟ್ಟಿನ ವಿಸ
ಲಾದ ನುಡಿಗಳನರಸುತೆದೆಯೊಳಗೆ ಮಂದರಂ
ಗಡೆಯುತ್ತಲಿದ್ದನಾ ಶೃಂಗಾರ ಭೈರವನು.
ಹೊಸಬನೀತಂ ಬಂದು ಕಾಲವನೆ ಕಾಯ್ದುಕೊಂ
ಡಿಹನೆಂಬುದಂ ಬಲ್ಲಳೇ ಮಹಾದೇವಿ! ಯೆವೆ
ದೆರೆದಿದ್ದರೇನೀ ಪ್ರಪಂಚವಂ ಮೊಗೆಮೊಗೆಯು
ತ್ತಿದ್ದ ಕಣ್ಣುಡುತೆಯೊಳಗಿವನೊಂದು ಬಿಂದುವಾ
ಗಿರಬಹುದು—ಮೇಣಿಲ್ಲದಿರಬಹುದು; ತಾನಂತ
ರಾಳರಂಗದಲಿ ನಲಿಯುತ್ತಲಿಹ ಮಾನಸದ
ಗಾಳಿಪಟವನು ಹಿಡಿದ ಕೆಯ್ಯ ಮೆಯ್ಯಾಗಿಹಳು.

೬

‘ಬಾಲಿಕಾಮಣಿ’ ಎಂದವಂ ಮುನ್ನುಡಿಯನೆತ್ತ
ಲೊಡನಾಶ್ರಮದ ಶಂಖನಾದವಾವರಿಸಿತ್ತು.
ನಾದವಲೆವಂತರವನೆಳೆಯೆ ಹೊರಗಣ್ಣಾಗಿ
ನೋಡಿದಳು ತನ್ನ ಮುಂಗಡೆಯಲ್ಲಿ ಕಣ್ಣೆ ಕಾ
ಣಿಕೆಯಾದ ವೀರಶೃಂಗಾರಮೂರ್ತಿಯನೊಂದಿ
ನಿಸು ತಡೆದು ಬೆರಗಾಗಿ ಮಾತನಿಂತೆತ್ತಿದಳು:—

೭

‘ದಕ್ಷಿಣಾಪಥ ಚಕ್ರವರ್ತಿಯೇ! ಬಂದುತಡ
ವಾದುದೇ? ಬಗೆಗೆರಗಿ ಶಮದಮಾದಿಗಳೊಳವ
ನಾರಯ್ಯತಿದ್ದೆನಾಂ. ಪೂಜ್ಯಪೂಜಾವ್ಯತಿ
ಕ್ರಮಕೆಳಸಿದವಳೆಂದು ಶಂಕಿಸದಿರಾಶ್ರಮಂ

ಬಳಿಯೊಳ್ಳೆಸೇ; ನಡೆಯುತಾತಿಧ್ಯವನ್ನೊಂದು
ತಿರುಳ ಕತ್ತಲೆಯೊಡನೆ ತಲೆಯನೆತ್ತುವ ಸಂಶ
ಯಂಗಳನು ಗುರುಜನೋಕ್ತಿಯ ತತ್ತ್ವಸಾರದಿಂ
ಕಳೆದು ದಯವಡೆದೆಯ್ದಬಹುದೆಂದ ನಲ್ಪಡಿಯ
ನಾಲಿಸುತ, ಮನವಂ ಬಲಿದು, ಮಂದಹಾಸದಿಂ
ದಂಬುಧಿಗಭೀರಮಂದ್ರಧ್ಯನಿಯೊಳಾಡಿದನು:—

೮

‘ಚೆನ್ನೆಯರರಸಿ ಕೇಳು; ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ಶಂಕಿಸಲು
ತಿಂಗಳಲಿ ಕತ್ತಲೆಯ ಬಿತ್ತನರಸುವ ಬೆಳ್ಳ
ನಾಗೆನೇ? ನಿನ್ನ ಭಾವಾಂತರದ ಬಣ್ಣವ
ನ್ನರಿಯಲಾರದೊಡೆಂತು ಬೊಮ್ಮಂಗೆ ವೊಮ್ಮನೆಂ
ದೆನಿಸುವೆನವನ ವೊಗದೊಳೊಗೆದ ವೇದಂಗಳನು
ಕಡೆದು ಬೆಣ್ಣೆಯನೆತ್ತುವೆನು—ನೆಲಕೆ ನೀಡುವೆನು?
ಹಲವನೆನ್ನುವುದೇಕೆ—ಗುರಿಗೊಳೆನಾಲಿಪುದು;
ಮನದ ಗೋಪುರವ ಕಲಶವನಿಟ್ಟು ಬೆಳಗುವುದು.
ಬೊಮ್ಮಕುಲದೊಳಗುದಿಸಿ, ತಿವನೊಲುಮೆಯನು ಪಡೆದು,
ಧರ್ಮದಾಳಿಕೆಯನೆತ್ತಿತ್ತಲೂ ನೆಲದೊಳಗೆ
ಹಾಸಾಗಿ ಹೊಕ್ಕಾಗಿ ಹಬ್ಬಿಸಲು ಹರಡಿಸಲು
ನೋಂತಿಹೆನು. ದೇವ ದಾನವ ರಾಜರೆಲ್ಲರೀ
ಪಾದದೊಲವನ್ನಾಂತು, ಘೇಯೆಂಬ ಭೋಯೆಂಬ
ರಾವಣನೆ ಬಂದು, ನಿನ್ನಡಿಗೆ ಮುಡಿಯಂ ಚಾಚಿ,
ಜೀ ಯೆಂಬನೇಕೆಂದು ಕೇಳ್ಳೆಯಾ ಹೇಳುವೆನು.

೯

ಮುರಿಯುತಿಪ್ಪತ್ತೊಂದು ಬಾರಿಯಾ ಕ್ಷತ್ರಿಯರ
ನಿಳೆಯಂ ಸುಧರ್ಮಯನ್ನೆಸಗಿ, ಕಡೆಯಲಿ ಪರಶು
ರಾಮನೂ ಮಂಕು ಮನವಂ ಪಿಡಿದು ನಿಲಿಸಲಾ
ರದೆ, ಮುಕ್ತಿಕಾಂತೆಯೆಂಬಳ ಕನಸುಗನ್ನಡಿಗಿ
ಮರುಳಾಗಿ, ಮರೆದು, ಕಳ್ಳರ ಕೆಯ್ಯೋಳೇ ಗಂಟ

ನೊಪ್ಪಿಸುವ ತೆರದೊಳಾ ಬಾಹುಜರ ಮಡಿಲೊಳೇ
ನಲವನೀಯುತ ಗೊಣಗುತಿಹುದನರಿದಪೆಯಲ್ತೆ?
ವರಶುಧರನೆದೆಯಳುಕೆ, ದುಷ್ಟರಾಜರ್ಕಳಿಂ
ನಲವಧರ್ಮಾಕ್ರಾಂತವಾದುದನು ಪಿಪ್ರಕುಲ
ದಧಿಕಾರವದರೊಡನೆ ಮಂಜಾಗಿ ಕರಗಿದುದ
ನೆರಡನೂ ನೋಡುತ್ತಿದಮಿತ್ಥಮೆಂದೆಣಿಸುತ್ತೀ
ಚಂದ್ರಹಾಸಾಸಿಯೊಂದನೆ ಸೆಳೆದು ಬೀಸಿದೆನು;
ಬೀಸಿ, ಧರ್ಮಾಧಿಕಾರವನೊಂದು ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ
ನಿಲಿಸಿದೆನು. ಲೋಕವನ್ನಂತುಟೇ ಪಾಲಿಸುತ್ತ
ಬಹೆನಾದರೇನೆಳವೆಯಿಂದೋದಿ ಬಳೆದು ಬಗೆ
ಗಶನವಾದಾ ವೈದಿಕಾಗಮಂಗಳ ಧರ್ಮ
ಸಂಸ್ಕಾರವೇರಿ, ವೈರಾಗ್ಯಮಾರ್ಗವನು ಹಿಡಿ
ಹಿಡಿಯೆಂದೆನುತ್ತ ಬೋಧಿಸುತ್ತಲಿದೆ. ಹಿಡಿವೆನೆ
ನ್ನುವೆನೇ! ಮನಸ್ಸಾಕ್ಷಿ ತಲೆಯೆತ್ತಿ, ರಾವಣನೆ
ಕೇಳಯ್ಯ ರಾಜಧರ್ಮವನಂತು ಪ್ರಜೆಗಳಂ
ಕಡಲೊಳೆಸೆದಾ ಕೊಡಲಿಯಣ್ಣನಂದದೆ ಬಿಸಿಲು
ದೊರೆಗಾತಿಸುವೆಯಾದರಿಂತುಟವ್ಯಾಪಾರ
ದಂಗಡಿಯೊಳಗೆ ಬೇರವನ್ನಿಟ್ಟುದೇಕೆಂದು
ಕೇಳುತ್ತಲಿದೆ. ಭಿನ್ನಭಾವಂಗಳಂತಿವೆರ
ಡಂ ಮಥಿಸಿ, ಸಾರವನು ಸವಿಯುತ್ತ, ಲೋಕವನು
ರಂಜಿಸಲ್ಪೇಕೆಂಬ ಗುರಿವಿಡಿದು, ಪುಷ್ಟಕವ
ನೇರಿ, ಮೆಯ್ಯಾಂತ ಕೈವಲ್ಯದೇವಿಯೆನಿಪ್ಪ
ನಿನ್ನನೇ ನೆರೆನಂಬಿ, ಸಾರಿ ಬಂದಿಹೆನೆನ್ನ
ನುದ್ಧರಿಸು—ಮುಳುಗಲಾಗಿಹ ಧರ್ಮವನ್ನೆತ್ತಿ
ನೆಲೆಗೊಳಿಸು. ವೇದವೇದಾಂಗಾದಿಗಳ ರಸಾ
ಯನದಿಂದೆ ಮೈವಳೆದ ಮುನಿಕುಸೂರನನೆನ್ನ
ನೊಲಿದು ಕೈವಿಡಿದು ಜೀವನ್ಮುಕ್ತನನ್ನಾಗಿ
ಸಲು ವೇದವತಿ ನೀನೆ ನೋಂತವಳು—ಬೇರಿಹರೆ?

ಕತ್ತಲೆಯೆನುತ್ತ ಬೆರಗಿಲ್ಲ; ಪುಷ್ಪಕವಿದೋ
ಹತ್ತಿ ಕಂದೆರೆವಲ್ಲಿ, ನಮ್ಮ ಲಂಕೆಯ ರಾಯ
ವೊಳಲ ಹೆಬ್ಬಾಗಿಲಲಿ ಗಂಟೆ ಘಣಘಣೆರೆನ್ನ
ಲಿಳಿದು, ಸಾಮಂತಸಚಿವರು ಪರಾಕೆನ್ನುತ್ತಿರೆ,
ಮಾರಾಣಿಯಾಗುತ್ತೊಳವೊಕ್ಕೋಲಗಂಗೊಂಡು,
ಮೂಲೋಕವನ್ನೆನ್ನ ಕೆಯ್ಯ ಹಿಡಿದಾಳಿಸುತ್ತ,
ಪರದೈವವನ್ನಾಳ್ಳ ಮೋಕ್ಷಾಂಗನಾವತಾ
ರಿಣಿಯಾಗು— ವಿಶ್ವಸಂಸಾರಕಾಸರೆಯಾಗು!’

೧೦

ರಣಹದ್ದೊ! ಗಂಡವೋ! ಭೀರುಂಡವೋ! ಎಂಬ
ಕವಲೆಣಿಕೆಗಳ ದಳಂ ಕದಲಿದುದು. ಪುಷ್ಪಕವಿ
ಮಾನವಿಳಿದಾತನೇ ಗೋಮುಖವ್ಯಾಘ್ರನೆಂ
ದೆನ್ನಿಸುವ ಕೈಕಸಾಭವನೀಕೆ ಪುಣ್ಯವತಿ—
ವೇದವತಿಯೆಂದೆಂಬ ಮುನಿಕುಮಾರಿಕೆಯೆನು
ತ್ತರಿದು ಬೆದರಿಕೆಯನುಳಿದೆದೆ ಕೆದರಿತಕ್ಕಟಾ!
ಕುಡಿವಲ್ಲಿ ಹಾಲಾಗಿ, ಕಡಿವಲ್ಲಿ ನಂಜೆನಿಸು
ತಡರುವೋದಿಂದಲೇ ನೆಲದ ತಲೆಗೀ ಬೇನೆ
ಬೇಸರಿಕೆ ಸುಳಿದು ಕಟ್ಟಟ್ಟ ಮುಡಿಸಾಗಿಹುದು.
ನೋಡವನ ಮೋರೆಯನು! ನಾಲಗೆಯೊಳುಕ್ಕುತ್ತಿಹ
ನುಡಿಯೊಸರನೇಂ ಮನಂ ಬೇಡೆಂದರೂ, ಬುದ್ಧಿ
ಯಲ್ಲೆಂದರೂ, ಲಜ್ಜೆ ಹೊಲ್ಲೆಂದರೂ ತಲೆಯ
ನೆತ್ತಿ ದೇವಿಯ ಮೊಗಂ ನೋಡುತ್ತಿಂತಾಡುವಂ
ಗೆಂ ಧೈರ್ಯವೋ! ತಪ್ಪಿದೆಂ— ಧೈರ್ಯಹೀನರೇ
ನಲ್ಲವೇ ಧರ್ಮವೆಂಬಾ ನೆವನೊಡ್ಡುವುದು?
ದೇವರಿತ್ತಾ ವರದ ಬಲೆಯಿಂ ವಿಶ್ವವ
ನ್ನಾಡುಂಬೊಲಂ ಮಾಡಿ, ದುರುದುಂಬಿವೊಲು ಕಾಡಿ,
ಬೀದಿವರಿಯುತ್ತಿರುವನಕಟ! ಕಲಿಯುಗವೆನಲ-
ಧಾರ್ಮಿಕರು, ಕಾಕಪೋಕರು, ನಾಟಕಂ ನಲಿವ

ರಂಗವೆನ್ನುತ ಸಾರುತಿರುವ ಪೌರಾಣಿಕರ
 ದೇನಿವನ ನಡವಳಿಗೆ ಕಣ್ಣುಚ್ಚಿ ಕುಳಿತಿಹರೆ?
 ಬರಿದೇಕೆ ಮನದೊಳೇ ಮೆಣಸನರೆಯುತ್ತಂತ
 ರಂಗವನೆ ಸುಟ್ಟುಸೂಯೆನ್ನುವೆನು— ಬೇಯುವೆನು?

೧೧

ರಕ್ಕಸನ ಕೊಂಕುನುಡಿಗಳನಾಲಿಸುತ್ತಿದ್ದ
 ವೋಲು, ದೇವಿಯ ವೋಗಂ ಬಿಸಿಲಿಂದೆ ಮುಗಿಲಿಂದ
 ಲಾವರಿಸುತ್ತಿದ್ದು ದಲ್ಲಲ್ಲಿಗೊಂದೆರಡಾಲಿ
 ವಣ್ಣಾಲಿಯಿಂದುದಿರುತ್ತಿದ್ದದಾತನ ಮಾತು
 ನಿಂತುದೆನೆ, ಮೆಲ್ಲಮೆಲ್ಲನೆ ಮೊಳಗಲನುವಾಯ್ತು.

೧೨

‘ರಾಕ್ಷಸಾಧಿಪ! ನಿನ್ನ ಮೊಗ ನೋಡಿ, ನುಡಿಗೇಳಿ,
 ಕಿವಿಯ ಚಿತ್ರಂ ಕಣ್ಣು ಮುಂದೆ ನಿಂತಂತಾಯ್ತು!
 ಮೆದುಳೆ ಗೆದ್ದಲಿಯಾಗೆ, ಮಸ್ತಕದ ಪುಸ್ತಕದೆ
 ತುರುಕಿ ತುಂಬಿದ ವೇದವೇದಾಂಗವೆಲ್ಲವೂ
 ಮಣ್ಣುಪುಡಿ ಗಾಳಿಗಂಚೆನಿಸದೇ? ಶೀಲದಲಿ
 ಸಮರಸಂಬೆರೆಯದಕ್ಕಮೆಯೋದು ಕುತ್ತಾದು
 ದೆಂಬ ಮಾತಂದು ನಿನ್ನಲ್ಲಿಯೇ ಮಣಿಯಾಯ್ತು!
 ಅಂತಲ್ಲದಿರಲಿಂತುಟೀಂ ನವೀನಾಗಮವ
 ನೋದುವೆಯ— ಟಿಪ್ಪಣಂ ಬರೆದು ಬೋಧಿಸುವೆಯಾ?
 ಸಂಸಾರದಲಿ ಹೇಸಿ, ತತ್ತ್ವಸಾರವ ಸವಿದು,
 ಶಮದಮಸಮಾಧಿಗಳ ಬಯಕೆಯೊಳೆ ಬಗೆದುಂಬಿ
 ಈ ಪುಣ್ಯವಾಹಿನಿಯ— ವರದಾನದಿಯ ತಡಿಯ
 ಬನವಸೆಯ ಗುರುವಯರಡಿಯೊಳಾಸರೆವಡೆದು,
 ತನ್ನನೇ ಹಿಡಿದು, ತನ್ನೊಳೆ ಗುರಿಯನಿಡುತ ಹಿಡಿ
 ಗುರಿಗಳನ್ನೊಂದಾಗಿ ಸುತಲೂರು ಬಿಟ್ಟರೂ
 ಹೊಲೆಗೇರಿ ಬೆಂಬಿಡದೆ ಬಂದುದೆಂಬಂತಾಯ್ತು!
 ಹೋಗಲದು; ಕಡಿದ ನೀರೇಂ ಮರಳಿ ಕಟ್ಟಕ್ಕೆ

ಬಪ್ಪುದೇ? ಬಾರದಿನ್ನಾದರೂ ನಡವಳಿಯು
 ನಚ್ಚುಗಟ್ಟಾಗಿವೆ; ನುಡಿವಳಿಯೊಳಗೆ ಕೆಸರ
 ನೂರಬಿಡದಿಹುದದಕೆ ಬಗೆಯೊಸರ ಬಿಂದು ಮು
 ತ್ತಿನ ತಂದಲಾಗಿರಲು ಬೇಕದಕೆ ದುರ್ಭಾವ
 ದುತ್ತೀಲ ದುಸ್ಸಂಗಗಳನುಳಿಯಬೇಕಯ್ಯ.
 ಬರಿಯೋದು ಗಿಳಿಯೋದು; ರೋಗವದು ಮದ್ದೊಂದ
 ರಿಂ ತೊಲಗುವುದೆ? ಪಥ್ಯವೆಸಗಯ್ಯ! ನಿನ್ನ ತಲೆ
 ಯಲಿ ತೆಂಕನಾಡಿನಾಳಿಕೆಯಿಹುದು; ನಿನ್ನ ನಡೆ
 ಯಲಿ ದೇಶದೊಳ್ಳು ತಲೆಕೆಳಗಾಗಬಹುದಂತ
 ರಿಂದಿಂತು ಸಾರಿದೆನು — ಸೆರಗಿನಲಿ ಗಂಟಕ್ಕು!
 ಸೆತ್ತರಲಿ ಬೇರಿಳಿದ ರಕ್ಕುಸಿಕೆಯನು ಕೀಳು!
 ಕುಲವೆಂದು, ಬಲವೆಂದು, ಚಲವೆಂದು, ನೆಲವೆಂದು,
 ಚಾವಡಿಸುತಂತರಂಗದ ಬಿಗವಂ ಮುರಿಯ
 ಬೇಡ; ತಾವೆನಿಬರಿಂತಗ್ಗೇಸಿ, ಹೇಳ ಹೆಸ
 ರಿಲ್ಲದಂತಾಗಿ, ವಾಸಿದರೆಂಬುದನ್ನೆಣಿಸು!
 ಮರುಳು ಮನವನು ಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ಸಂಕಲೆಗೊಳಿಸಿ,
 ಗುರುಗಳಡಿಯನು ಹಿಡಿದು, ನೆಲವನೊಲವಿಂದಾಳು!

೧

ಸನ್ನಿಸಾತಕ್ಕೆ ತಣ್ಣೀರು ಗುಡಿದಂತಾದು
 ದವಳ ಮೆಲುಮಾತು. ರಾವಣನ ಕಣ್ಣಲಿ ಕೆಂಡ
 ವುದಿರತೊಡಗಿದುದು! ಕೇಸುರಿ ಸೂಸಲಾರಂಭ
 ವಾಯ್ತು! ನುಡಿಯುಡುಗಲಡಿವಿಡಿದು ಮುಡಿವರೆಗೆ ಮೈ
 ಗಡಗಡನೆ ನಡುಗೆ, ಹುಬ್ಬಿನ ಕೊಂಕು ಹರನ ಶೂ
 ಲದ ಕೊಂಕೆನಲೈ, ಕೆಮ್ಮೊಸೆ ರಂಗಂಬೊಕ್ಕು
 ವೋಲಾಗೆ, ಸಿಳ್ಳೆಂದು ಮೆಯ್ ಸಿಡಿದುದಾ ಪುಣ್ಯ
 ಮೂರುತಿಯನವುಕಿ, ಕಪಿಲೆಯನಪ್ಪಳಿಸುವ ಹುಲಿ
 ಯಾಗಿ ತೋರಿದನಯ್ಯೊ! ಮೂರ್ಖಂಗೆ ಬುದ್ಧಿಯನು
 ಹೇಳುತಿಂತಾಯ್ತೆಂಬೆನೇ! ಹೇಳದಿದ್ದರದ

ರಿಂದಲೇ ಹಾಗಾದುದೆನ್ನುತ್ತಿದ್ದೆನೆ! ಬರಿದೆ
 ಮಂಕಿನೆಣೆಕೆಗೆ ಗಂಟೆಗಟ್ಟು ಬಡಲೇತಕಾ
 ರಕ್ಕಸನ ಜನನ ಪಾಶದ ತೋಳು ವೇದಸಂ-
 ಸ್ಕೃತಿವಿಲಾಸಿನಿಯ ಮರುವುಟ್ಟಿನಿಪ ವೇದವತಿ
 ಯನು ಪಿಡಿದು, ಜಡಿದು, ಜಂಕಿಸಿ ಸೆಳೆದುಡಟ್ಟಹಾ
 ಸಂ ದೆಸೆಗೆ ಮಸಗೆ, ವಾಹನದತ್ತ ಸಾರಿದಂ!

೧೪

ಕಾರ ಮುಗಿಲಿಂ ಸಿಡಿವ ಸಿಡಿಲಂತೆ ಸಿಡಿದಳಾ
 ನಾರಿ! ಸೌಂದರ್ಯಸಾರದ ವೋರೆ ಮಾರಿಯೊಂ
 ದಾರಾಮವಾಯ್ತು! ಬೆಚ್ಚಿದಳೆ? ಬೆದರಿದಳೆ? ಹಿಂ-
 ಜರಿದಳೆ? ಕಿಡಿಸೂಸೆ ಕುಡುಗಣ್ಣೊಳಸುರನಂ
 ನೋಡಿದಳು! ರಕ್ಕಸನ ಕಲ್ಲನೆದೆ ಹಾವೆಂದು
 ಹಾರಿದುದವಳ ಸೊಲ್ಲು ಸುಯ್ಯೆಂದು ಸೂಸಿದುದು!
 'ಹೆಣ್ಣೆನುತ್ತವಗಣಿಸಿ ಮಾರಿದೇವಿಯ ಕಣ್ಣೆ
 ಸುಣ್ಣವಿಕ್ಕಿದೆಯೆ? ಕೇಳೇ ನಿಮಿಷಕೀ ಶಾಪ
 ಕಾಹುತಿಯನೀವಲ್ಲಿ ಮುಂಬರಿದು ಕೈಯೆತ್ತಿ
 ಕಾವನಾವಂ ದೇವನಹನಿಹನು ಬಹನದಂ-
 ತಿರಲಿ—ತಾನೀ ಜೀವರಾಶಿಯನ್ನೊಡಲೊಳಗೆ
 ಹೊತ್ತಂತೆ ಹೆತ್ತು ಹೊರೆವೀ ಪ್ರಕೃತಿಯೊಡನೊಗೆದ
 ಭೂದೇವಿಯಂಶದಲಿ ಜನಿಸಿದೀ ಹೆಂಗುಸರ
 ಹುಟ್ಟುಗುಣವೆನಿಪ ಸೈರಣೆಯಿದೋ ತಡೆಯುತಿದೆ!
 ಸೈಸುವೆನು ತಾನನಿತರಿಂದಲೇ ಹೆಂಗಳೊ
 ಡ್ಡಿಂಗೆಸಗಿದಾ ಮಹಾಪಾಪವಿದು ಮಾಸಿತೆಂ
 ದೆಣಿಸಿದರು—ಸಾರಿದೆನು! ನಡೆದು ನಿನ್ನಯ ಕುಲದ
 ಧರ್ಮದೇವತೆಯಾದ ಕೈಕಸೆಯ ಕಾಲ್ಗೆರಗಿ,
 ಪೆಣ್ಣುಲಗೆ ಮಾಡಿದಪರಾಧನಂ ಬಿನ್ನಯಿಸಿ,
 ಕ್ಷಮೆವಡೆದು, ನಡೆಯುತಾಮೇಲೆ ಸಾಧ್ಯವಿತ್ತಿರೋ
 ಮಣಿಯ ಮಯಸುತೆಯ ಸನ್ನಿಧಿಗೆಯ್ವಿ, ಪಿಡಿದ ಕೈ

ಗಂಜಲಾದೆನೆನುತ್ತ ಕಲುಷವಂ ಕಣ್ಣನೀ
ರಿಂ ತೊಳೆದು, ಸೆರಗಿನಲಿ ಗಂಟಕ್ಕಿ, ಸಾವನ್ನ
ವೆಂದೆಂದಿಗೂ ಪರಸ್ತ್ರೀಯರಂ ನೋಡದಿರು!
ಮರೆದೊಮ್ಮೆ ನೊಡಿದರೆ, ನೋಟದಲಿ ಕೇಡೆಣಿಕೆ
ನುಸುಳಿದರೆ, ನಿನಗದೇ ಸುಡುವ ಕಿಚ್ಚಾಗುವುದು!' ೧೫

ಎಂದು ಗುಡುಗುಡಿಸುವಾ ಶಾಪಾಕ್ಷರಂ ಪರಿಸ
ರದಿ ಹಬ್ಬಿ ಹರಡಿದುದು. ಮುನಿವರರು ಬೆಕ್ಕುಸಂ
ಬಡುತ್ತೋಡಿ ಬಂದರವರಲಿ ದಕ್ಷಿಣಾಪಥ
ಕ್ಷಾಚಾರ್ಯನಾದಗಸ್ತ್ಯಂ, ಪೂಜ್ಯತಮನಾದ
ಪಿರಿಯಂ ಪುಲಸ್ತ್ಯನೊಡನುತ್ತರಾಪಥದಿಂದ
ಕಾರ್ಯಾಂತರಂಬಿಡಿದು ನಡೆತಂದ ಕೌಶಿಕಂ,
ತೆಂಕನಾಡಿನ ಶಿರೋಮಣಿಯೆನಿಸ ವಾಲ್ಮೀಕಿ
ವೊದಲಾದ ತಾಪಸಪ್ರಭುಗಳೆಡೆಗೊಂಡಿದ್ದ
ರವರೆಲ್ಲವರ ಪುಣ್ಯದರ್ಶನಂ ಸಂಗಡಿಸ
ಲೇನಾದುದೋ! ಬಲ್ಲರಾರಾ ಮಹಾಯೋಗಿ
ನಿಯ ಕಂಗಳೊಳ್ ಮೂಗಿನೊಳ್ ಬಾಯೊಳಂತೆ ಕಿವಿ
ಯೊಳ್ ರೋಮಕೂಪಂಗಳೊಳಗದೋ! ಚುಯ್ಯಚು
ಯ್ಯಗೆ ನೆಗೆವ ಪುಟವಡೆದ ಬಂಗಾರದೆಯೆನಿಸ
ವೇದಸಾರಾಗ್ನಿಕಣಮಾಲೆ ಸುರುಸುತ್ತಿ, ಮೂ
ವಣ್ಣಮಂ ಬೀರಿತೆತ್ತೆತ್ತಲೂ ಕೆಂಡವಂ
ಕಾರಿತ್ತದೋ! ಲಯಾಗ್ನಿಯ ನಟ್ಟನಡುವೆ ಸು
ವ್ಯಕ್ತ ಸೋಹಂಕಾರನಾದವದು ಮೂವಾರಿ
ನೆಗೆದುದೆಂಬನಿತರಲಿ ರಕ್ಕಸನ ಪುಷ್ಪಕಂ
ಬಾಂದಳವನೇರಿ ಸುಳಿಸುಳಿದತ್ತ ಮರೆಯಾಯ್ತು!
ನೆರವಿಗೂಡಿದ ಮುನೀಶ್ವರರಂತರಂಗದಲಿ
ಬಿಂದುಗೂಡಿರ್ದ ಚಿತೆಯೊಟ್ಟಿದುದು— ಕಟ್ಟಿದುದು! ೧೬

ಮೂರನೆಯ ಖಂಡ

ಓನವಾಸದೇವಿಯನಿರುಳಾವರಿಸೆ, ಮುಖಮಂಡ
 ಲದೊಳು ನೌನದ ಮುದ್ರೆಯೊತ್ತೆ, ನೆರವಿಯ ಭಾವ
 ವಣೆಗೊಂಡುದನ್ನದಂ ಕಡಿದು ತನ್ನೆಣಿಕೆಯೊಡ
 ಗೂಡಿ ಹರಿಯಿಸಲಿದೇ ಸಮಯವೆಂದೆಂಬುದಂ
 ಬಗೆದು ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರಮುನಿವರ್ಯನೆಲ್ಲರೀ
 ಕ್ಷಿಸುತಿರಲು ಮುಂಬರಿಯುತಾ ವಿರಾಗಿಣಿಯ ಯೋ
 ಗಾಗ್ನಿಯಿಂ ಪುಣ್ಯತಮವಾದ ಮಸಣದ ಬೂದಿ
 ಯನ್ನೆತ್ತಿದಂ; ನೆತ್ತಿಗೊತ್ತಿದಂ; ಹಣೆಯೊಳ್ ತ್ರಿ
 ಪುಂಧ್ರರೇಖೆಯನೆಳೆದು ಮತ್ತೆ ಬಾಂದಳಕೆ ಮೊಗ
 ವಂ ನೆಗಹಿ ನೋಡಿದಂ. ನೋಟವದು ಕೇಸುರಿಯ
 ಸರಗಳಂ ತೆಂಕದೆಸೆಗೊಸಗೆಯೊಪ್ಪಿಸುವಂತೆ
 ತೋರಿತ್ತು; ಘನನಿನಾದಂ ಹುರುಳ ಹೊರೆಗೊಂಡು
 ಹರಿದತ್ತು; ಬಗೆಗಂಗಳವನತ್ತ ಬಾಗಿತ್ತು.

೧

‘ರಾವಣಾ! ನಿನ್ನ ಕೈವಾರವೀ ಮಟ್ಟವ
 ನ್ನೇರಿತೇ? ಬನವಸೆಯ ಗುಡಿಯ ನಂದಾದೀಪ
 ವಂ ಬಡಿದು ನಂದಿಸಿದೆನೆಂದು ಮೇಣಾರ್ಯಧ
 ಮದ ಮೂರ್ತಿಯಂ ಮಸುಳಿಸಿದೆನೆಂದು ಬೆರೆಯದಿರು;
 ಶಮದಮದ ಕಡಿವಣಂಬಿಡಿದು ಮನವನ್ನೇರಿ
 ವಿಶ್ವಪುಪಂಚವನ್ನೊಂದಂಗಳಂಬರಿವ
 ಮುನಿಗಳಿಗೆ ನಿನ್ನಡಂಗಿನ ಕಡಲದೀವಿಯೇ
 ನರಿದೆ? ಕುಲಪತಿಯೆನಿಸಿದೀ ಪುಲಸ್ತ್ಯಬ್ರಹ್ಮ
 ನಿಗೆ ಮೊಮ್ಮನಾ ವಿಶ್ರವಸುವ ಹೆಮ್ಮಗನನು
 ತ್ತುಗುಳಲೊಲ್ಲದೆ ನುಂಗೆ ಗಂಟಲಂ ಸುಡುವೆಯಾ?
 ಅಂದಿನಿಂದಿಂದುವರೆಗೂ ನಿನ್ನ ತುಳಿಲಾಳ್ಳ
 ಳೆಮ್ಮುತ್ತರಾಪಥದೊಳಿಸಗುತಿಹ ಕಾಟವನು
 ತಡೆಯಲಾರದ ನಮ್ಮ ನಾಡವರು ಬಪ್ಪ ಬವ

ಣಿಯನೆಲ್ಲವಂ ಕಂಡು ಮನಮರುಗಿ, ಬಂದೆನೀ
 ದಕ್ಷಿಣಾಪಥದಾರ್ಯವೃದ್ಧರಲಿ ಬಿನ್ನಯಿಸು
 ತವರೊಡಂ ಬೆರೆದು, ದೊರೆಯಾದ ನಿನ್ನೊಳು ದೂರಿ,
 ದುಷ್ಟತಿಕ್ಷೆಯನೊದಗಿಸಲುಬೇಕು; ನಿನ್ನಿಂದೆ
 ನೀತಿನಿಯಮಂಗಳನು ನೆಲೆಗೊಳಿಸಬೇಕೆಂದು
 ಭಾವಿಸಿದ ಬಗೆ ನೀರೊಳೆಟ್ಟ ಹೋಮದ ಮಂತ್ರ
 ವಾಯ್ತಾದರೇನಾರ್ಯಧರ್ಮಸಾರವೆನಿಪ್ಪ
 ಸೈರಣೆ ನೆಲಕ್ಕೆ ಕನ್ನಡಿಯಪ್ಪುದೆಂಬ ಮಾ
 ತಂತಿರಲಿ; ತಾಂ ತೆಂಕನಾಡಂ ಗಿಳಂಕರಿಸಿ
 ದೆನು; ಬಡಗನಾಡನಿನ್ನೇಂ ಗುಟುಕುಗೊಂಡು ಧ
 ರ್ತೆಂದು ತೇಗುವೆನಾರ್ಯರೊಳಗೆ ತನ್ನನು ತಡೆವ
 ದೊರೆಯಾವನೀ ಮೂಗಿನೊಳು ಕಣ್ಣಿಡುವ ಮೂಗ
 ರಿಂದೇನು? ತನ್ನ ನುಡಿ ನಡೆ ಹಿಡಿಗಳೆಂಬಾ ತ್ರಿ
 ಕೂಟದೇರುಂದಲೆಯನೊತ್ತುವವರಿಲ್ಲೆಂದು
 ಮರುಳೆದ್ದು ಕುಣಿಯದಿರ್! ಕುಣಿಯದಿದೋ ಕಡ್ಡಿ
 ಮುರಿದಿಹೆ! ಸಾರಿದೆ! ಕಡೆಗಣಿಸಿ ಕುಣಿದೆಯಾ
 ದರೆ ಗಾಧಿಸುತನಾನೆಮೆಟ್ಟಿದುದೆ ಸಂದಪ್ಪು
 ದೆಂಬುದಂ ಮರೆದೆಯೇಂ? ಕೆಟ್ಟಮೇಲೆಯ್ತುರುವ
 ಬುದ್ಧಿಯಿಂ ಕಳವಳಿಸದಿರು! ಕನಂಬರಿಸದಿರು!

೨

ಎನಲಗಸ್ತ್ಯಂ ಪೇಳ್ವನಹುದು ಕೌತಿಕನ ನುಡಿ;
 ದೊರೆಯ ಬಗೆನುಡಿನಡೆಗಳಲ್ಲಿ ತನ್ನಂತನ್ಯ
 ರೆನ್ನವಾ ಧರ್ಮಸಾರಂ ಸೂಸಿ ಹೊನಲಾಗಿ
 ಹರಿಯಲಾ ಬಗೆಯೊಳೇ ಬಳೆದ ಜನಸಂಕುಲವೆ
 ಸಂಸಾರವೆನಿಪುದಂತಲ್ಲದಿರೆ, ಮಿಗಗಳೊ
 ಡ್ಡಿನ ತೆರದಿ ನಿಸ್ಸಾರವೆನಿಸುವುದು. ರಾವಣನ
 ವೃತ್ತಿಯತಿವೃತ್ತಿಯೆಂಬುದನು ಕಣಿಯಿಟ್ಟನ್ನ
 ಕಾಣಬೇಕೇ? ಸಾಕದಂತಿರಲಿ; ನಮ್ಮವನು

ವೇದವೇದಾಂಗಾದಿಗಳನೋದಿದವನು, ಬಲು
 ಬಲವಂತನೆಂದು ಪಟ್ಟಂಗಟ್ಟಿದುದು ದೋಷ
 ವನೆ ಗುಣಂ ಬಗೆದು ಕಟ್ಟಿದ ಕಾವ್ಯಬಂಧದಂ
 ತಾದುದೀ ಪರಿ ಪಾಡುವಟ್ಟನರ್ಥಕ್ಕೆ ನೆಲೆ
 ಯಾಗಿ ನಿಸ್ಸಾರತೆಯನಾಂಪುದೇನಚ್ಚರಿಯೆ?
 ಕಳೆದುದನ್ನೆಂದು ಕಂತಿದ ಮುಳ್ಳನಲುಗುತ್ತ
 ಲಿರುವೆನೆಂದೆಣಿಸಬಾರದು. ನಮ್ಮ ಹಿರಿಯಂ ಪು
 ಲಸ್ತ್ಯನಂದದೋಳಾದಿಯಿಂದಲೇ ರಾವಣನ
 ರಕ್ಕಸಿಕೆಯನ್ನರಿತು ತಿದ್ದಿ ತಿಳುಹಲು, ನಡೆಯಿ
 ಸಲು, ಬಲ್ಲಿದರು ಬದ್ಧಕಂಕಣರು ನಾಲ್ವರೊಡ
 ಗಿದ್ದರಾದರೆ ದೊರೆಯ ತೀಲವಿಂತಾಗುತಿ
 ದ್ದುದೆ? ಯಾವನಂ ಪ್ರಭುತೆಯೊಡನೆ ವನವಪ್ಪಲ್ಲಿ,
 ದುರ್ಮಂತ್ರಿಮೃಗಸಂಕುಲಂ ಬಳಸದಿಪ್ಪುದೇ?
 ಆದರಿಂದಲೇ ಪೂಜ್ಯಪಾದನ ಪುಲಸ್ತ್ಯನೊ
 ಬ್ಬನ ಹವಣಿಕೆಯದೆಲ್ಲ ಮರಳಿನಲಿ ಬರೆದು ಮಡಿ
 ಲಲಿ ಕೂಡಿ ಕಟ್ಟಿದಕ್ಕರಗಳಂತಾಗಿಹವು.
 ಹೋಗಲದು; ಮುಂದಿನ್ನು ಕೌಶಿಕನ ನುಡಿಯವೋ
 ಲೀ ಪುಲಸ್ತ್ಯನನೆ ಮುಮ್ಮಾಡಿ ಕೆಲಬರು ಮುನೀ
 ಶ್ವರರು ಲಂಕೆಗೆ ಪೋಗುತ್ತಿನ್ನೊಮ್ಮೆ ರಾವಣಂ
 ಗೊಳ್ಳಾರಿಯನು ತಿಳುಹಬೇಕದೂ ಬರಡಾಗೆ
 ಮೇಲ್ಪಾರಿಯನ್ನರಸಬೇಕೆಂದು ಭಾವಿಸೆನು.'

೩

ನಾಯಕಧ್ಯಯದ ಮಾತುಗಳಿಂದಲುತ್ತರಾ
 ಪಥ ದಕ್ಷಿಣಾಪಥಗಳಾರ್ಯಸಂಕುಲದೆದೆಯ
 ನೊರೆದು ನೋಡುತ್ತಿದ್ದ ಪೂಜ್ಯಂ ಪುಲಸ್ತ್ಯನೆ
 ಲ್ಲವರ ಬಗೆ ತನ್ನೆಡೆಗೆ ಬಾಗುತ್ತಿರೆ, ಭಾವಿಸುತ
 ನುಡಿದ'ನೆಲೆ ಮುನಿಕುಲಾಗ್ರಣಿಗಳಿರ! ದೇಶಕಾ
 ಲಂಗಳಹುದಹುದೆನಲು ನೀತಿಯಂ ರೀತಿಯೊಳ

ಲಂಕರಿಸಿ ನಾಡ ನಡವಳಿಗೆ ಕಳೆದುಂಬಿಸಲು
 ಬಲ್ಲಿದರೆನಲು ನೀವೆ, ನಮ್ಮ ಕತೆ ಮುತ್ತಮು
 ಪ್ಪಿನಲಿ ಸುತ್ತಿತ್ತೊಂದ ನೆನೆವಾಗಲೊಂಬತ್ತು
 ಕನವರಿಕೆಯೊಳಗಾಗುತ್ತಿಪ್ಪುದದರಿಂದಲೇ
 ಹಲಬಾರಿ ಶಾಂತಿಕರ್ಮಕ್ಕೆ ಮಂತರಿಪಲ್ಲಿ
 ಭೇತಾಳನೆದ್ದುದನು ನೀವೆ ಕಂಡಿಪ್ಪಿರದ
 ರಿಂದೆನ್ನನಿನ್ನಾವ ಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿಯೂ
 ತೊಡಗಿಸಲು ಬಾರದೆಂದೆನುತ ಬೇಡುವೆನಿದರೊ
 ಳೆರಡಿಲ್ಲ; ಮನದೊಳಗೆ ಕರಡಿಲ್ಲವಯ್ಯ. ನ
 ಮ್ಮಾರ್ಯಧರ್ಮವದೊಂದೆ ತಾಂ ನಿರರ್ಗಳವಾಗಿ
 ನೂಲ್ವಿಡಿದು ಸುತ್ತಿ ಸುಳಿಯಲು ಬೇಹುದದರಿಂದೆ
 ನಾಡ ಹಿಡಿ ನುಡಿ ನಡೆಗಳನುವಡೆದು ತಲೆಯೆತ್ತಿ,
 ಜಗದೊಳೆಲ್ಲಂ ಜಂಗಮಾಕಾರವಾಗಿ ನೆಲೆ
 ಗೊಳೆ, ವಿಶ್ವಸಂಸಾರನಾನಂದಭವನದೊಳ
 ಗೊಕ್ಕಲಾಗುತ ಬಾಳಿ ಬಪ್ಪವೋಲಾಗುವಾ
 ಗುರಿಯೊಳಗೆ ಕಣ್ಣಿರಲಿಯೆಂಬುದಿದು ಹೊಸದಲ್ಲ;
 ಕೆಲವರಿಗೆ ಹೊಸದಾಗಿ ತೋರ್ಪುದನ್ನಿನ್ನೊಂದ
 ನೆನ್ನವೆನು ಕೇಳ್ವುದೀ ವಾಲ್ಮೀಕಿಯದ್ಯತನ
 ರಾಗಿರುವ ಋಷಿವರ್ಗದೊಳು ನೆಗಳ್ತೆಯನೊಂದಿ
 ದಾತನನಿತಲ್ಲವೈ ಬೆಳ್ಳರೊಳಗೆಲ್ಲ ನೊದ
 ಲಿಗನೂರಿನಂತರಂಗವನಳೆಯ ಬಲ್ಲಾತ
 ನೀತನಂ ಕೈದಾಂಗುವಡೆದು ನಡೆಯಲು ದಾರಿ
 ಯಂತೆ ಗುರಿಯಹುದು—ಭದ್ರಂ! ಶುಭಂ! ಮಂಗಳಂ!'

೪

ಮುನಿವೃದ್ಧವರ್ಯನ ಪುಲಸ್ತ್ಯನೊಂದೊಳ್ಮಾತು
 ಬೆರಳೆತ್ತಿ ತೋರಿದಂತಾಗೆ, ಕಿಕ್ಕಿರಿದ ಜನ
 ಸಂದಣಿಯೊಳಗೆ ನಿಂತು ನೋಡುತ್ತ ಕೇಳುತ್ತ
 ಲಿದ್ದ ವಾಲ್ಮೀಕಿಯನ್ನರಸಿ ನೆರವಿಯ ಕಣ್ಣು

ಗಳು ಹಿಡಿದು ಕಟ್ಟಿದುವು—ಸೆಳೆಯಲೈ ತೊಡಗಿದುವು.
ಮನವಿಲ್ಲದಿಹ ಮನದೊಳಾದರೂ ಮುಂಬರಿದು
ನುಡಿಯನಣಿಗಟ್ಟಿದನು—ತಿಳಿವನೇ ಸೂಸಿದನು:—

೫

‘ಈ ತೆಂಕನಾಡ ಹಿತ್ತಿಲಗಿಡುವಿನಲ್ಲಾವ
ಮದ್ದುಮೂಲಿಕೆಗಳನು ಕಂಡನೋ ನಮ್ಮಜ್ಜ
ನಾಂ ಕಂಡೆನಿಂತುಟೆಂಬಲ್ಲಾವನಂತಲ್ಲ
ವೆಂದು ಬೆರಳೆತ್ತಲಾಪನು? ಶಿರಂಬಾಗುವೆನು.
ಎನಾದರೊಂದವಾಂತರದವಗಡಂ ಸಂಗ
ಡಿಸಿದಲ್ಲಿ, ನೀಚನೊಬ್ಬಂ ವೀರಿ ಕೈವೀಸಿ
ದಲ್ಲಿ, ‘ಹಾ ಧರ್ಮವಿಂತಾದುದೇ! ಪೂರ್ವಕಾ
ಲದಸುಗ್ಗಿ ಕುಗ್ಗಿತೇ!’ ಎಂದು ಕೋಳ್ಕುದಿಗೊಳ್ಳು
ತಿಂದಿನಂದದೆ ಕಳವಳಿಪುದೊಂದು ಬಳಕೆಯಾ
ಯ್ದದರಿಂದಲೇ ನಮ್ಮ ಮಾನಸಂ ಸಂಸಾರ
ಸಾರವಹ ಧರ್ಮಕಾಸರೆಯಾಗದಿಪ್ಪುದೆಂ
ದೆನ್ನೆಣಿಕೆಯದರಿಂದ ಧರ್ಮಸ್ವರೂಪವಂ
ಪರಿಕಿಸುತ ನಡೆಯದಿಹುದೇ ರೋಗದಾಗರಂ.
ಈ ಪ್ರಪಂಚವನೆಲ್ಲವನು ಧರಿಸುತ್ತೊಂದು ನೆಲೆ
ಯಲ್ಲಿರಿಸಿ ಬೆಳಗಿಪುದೆ ಧರ್ಮಲಕ್ಷಣವೆಂದು
ಪುಸ್ತಕದೆ ಬಲ್ಲವರು ಬರೆದಿಟ್ಟ ಮಾತಾದು
ದದನೋದಿ ಕಲಿತಮಾತ್ರಕೆ ಧರ್ಮವಾದುದೇ?
ಮನದೊಳದು ಚಿಗುರಿ, ನುಡಿಯೊಳಗರಳಿ, ನಡೆಯಲ್ಲಿ
ಫಲಿಸಬೇಕೆಂದೆಂಬುದಾರ್ಯಸಮ್ಮತವತ್ತಿ?
ಇದುವೆ ತಾಂ ವ್ಯಕ್ತಿಧರ್ಮಂ ಸಮಾಜದೊಳು ಹಾ
ಸಾಗಿ ಹೊಕ್ಕಾಗಿ ನಾಡಿನಲಿ ಬಲಿದರೆ ಧರ್ಮ
ವಾಗ ನಾಗಾಲೂರಿ ನೆಲೆಗೊಂಡು ನಿಲ್ಲುವುದು.
ಅಂತದಂ ಮೀರುವವನಾಳಾದರೇನರಸ
ನಾದರೇಂ? ತಾನೆ ಬಾಹಿರನಾಗದುಳಿವನೇ?

ಗಿಳಿಯೋದನುಗ್ಗಡಿಸಿ, ಪಂಡಿತಂಮನ್ಯತೆಯ
 ಡಂಗುರಂ ಬಾರಿಸುತೆ, ದೊರೆತನದೆ ಬೀಗಿಬಿರಿ
 ದಿಲ್ಲಿ ಬಿಂಗುರುಟಿಯಾಟಂಗುಣೆದ ರಾವಣಂ
 ಧರ್ಮಸ್ವರೂಪವಂ ಚೈತನ್ಯಸಾರವಂ
 ಕಂಡವನೆ? ಕನವರಿಸಿದವನೆ? ಕೈವಿಡಿದವನೆ?
 ಮೇಣಿರುವೆಗಡಿಯುತಾನೆಯನದೇಂ ನೋಯಿಪನೆ?
 ಶಮದಮತಪಂಗಳಲಿ ಪಳಗಿ, ವಾತಾಂಬುಪ
 ಣಾಶನರೆನಿಸುತ್ತೆತ್ತಲೂ ನೆಗಳ್ತೆಯನಾಂತ
 ಯೋಗಿವೇಷಂಗೆಂಡ ಕೆಲಬರೂ ಧರ್ಮಸ
 ನ್ನಿಧಿಗೊಂಡು, ಕಾವ ಹಾವುಗಳಾಗಿ, ಹೆಡೆಯೆತ್ತಿ
 ಬುಸುಗುಟ್ಟುತಿಪ್ಪುದಂ ಕಾಣೆವೇ? ಧರ್ಮವದ
 ರಿಂದೆ ಕಂಗೆಟ್ಟುದೇ? ಕೆಡದು—ಕಿಂಕಿರಿಗೊಳದು!

ಹೊಸವಾತಿದನ್ನಾಲಿಸುವರಂತರಂಗದೆ ತ
 ರಂಗಂಗಳೇಳುತಿಳಿಯುತ್ತಿರಲು, ಬಗೆಗೊಂಡು
 ತಾನದಂ ಹೊನಲೊಡನೆ ಹರಿಯಿಸಲುಬೇಕೆಂದು
 ತಂಗಾಳಿಯಾದ ಸಾರಣೆನುಡಿಯನೆತ್ತಿದಂ:—

೭

‘ಉತ್ತರಾಪಧದಾರ್ಯನಾಯಕನ—ಕೌಶಿಕನ
 ಮಾತನೀ ಕ್ಷಾತ್ರಾನುಭಾವಂಗಳನ್ನೆಣಿಸೆ,
 ಬಗೆಯಂಜುತಿದೆ! ನಮ್ಮ ವಿಸಾಲಾದಾರ್ಯಧ
 ರ್ಮದ ಶಾಂತವರ್ತನೆಗೆ ಕಡೆಯದಿನವಡಸಿತೋ—
 ರೌದ್ರ ಭೀಭತ್ಸಂಗಳೊಸರಲಿಹ ನಾಳ್ಳಗರ
 ಣದ ಪೂರ್ವರಂಗಕ್ಕೆ ನಾಂದಿಯುಗ್ಗಡಿಸಿತೋ—
 ಎಂಬಂತೆ ತೋರುತಿದೆ! ಪೂಜ್ಯಪೂಜಾವ್ಯತಿ
 ಕ್ರಮವನೆಸಗಿದನಿವಂ ಬೆಳ್ಳನೆಂದೆಣಿಸದಿರಿ.
 ಕಾರ್ಯವೆಡೆಗೊಂಡಲ್ಲಿ ಕಂಡುದಂ ಕಂಡವೋ
 ಲಾಡಬೇಕಲ್ಲದಾ ನಯದ, ನುಣ್ಣಿನ, ತಳ್ಳಿ

ನೌಪಚಾರಕದ ನುಡಿ ಸಲ್ಲದೆನ್ನವರಲ್ಲೆ?
 ಅದರಿಂದಲೆನ್ನವೆನು; ಮನವಿಟ್ಟು ಲಾಲಿಸುವು
 ದುತ್ತರಾಪಥದಿ ನನ್ನಿ ಕೈಕಸಾಸುತನ
 ತುಳಿಲಾಳ್ಗಳೆಸಗುತಿಹ ಕಾಟವನು ಸೈಸಲಾ
 ರದ ನಾಡವರ ಮರುಕವಂ ನಿವಾರಿಸಲೆಂದು
 ಗಾಧಿರಾಜಾತ್ಮಭವನೀ ಮುನೀಶಂ ತನ್ನ
 ಪೂರ್ವಾಶ್ರಮದ ರಾಜನೀತಿಯೊಳು ಕೈದುರುಕಿ,
 ಹುಟ್ಟುಹಗೆಯಾಗಿದ ವಸಿಷ್ಠನಲಿ ಕೆಳೆವಡೆದು,
 ದಶರಥನ ಮಕ್ಕಳನಲೌಕಿಕಪರಾಕ್ರಮರ
 ನಾ ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರೆನುವ ರಾಯಗುವರರಂ
 ನಾಯಕರನೆಸಗಿ, ಗಾವಿಲರಾದ ರಕ್ಕಸರ
 ಕುಲವನೇ ನಿರ್ಣಾಮವಾಗಿಸುತಲಾರ್ಯರಾ
 ಜಕದ ಕೋಟಿಯ ಬಲಿದು, ಕುಲಕೆ ಚಲಕಂತೆ ನೆಲ
 ದಾಳ್ತನಕೆ ಕಳೆಗೂಡಬೇಕೆಂದು ಕೈಯೆತ್ತಿ
 ನಿಂದಿರುವನದಕೆ ನಮ್ಮೆಲ್ಲರೊಪ್ಪುಗೆವಡೆಯೆ
 ಬಂದಿರ್ಪನೀ ಗಾವಿಲಂ ರಾವಣಂ ವಿಧಿಯೆ
 ಹಿಡಿದೆಳೆದು ತಂದಂತೆ ತನ್ನ ತಪ್ಪಿಗೆ ತಾನೆ
 ಸಾಕ್ಷಿಯಾದನು. ಹೋಗಲದು; ಕಳವು ತುಬ್ಬಾಗೆ
 ಬೇಸರಿಕೆಯೆನಗಿಲ್ಲವಿನ್ನೊಂದನಾಲಿಪುದು:
 .ವಸುಧೆಯೆ ಕುಟುಂಬವಾದಾರ್ಯಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಪಾ
 ಲಕರಾದ ಮುನಿಗಳೀ ಪರಿಯ ಮಮಕಾರಾದಿ
 ಸಂಕುಚಿತ ಶೈಲಿಯನ್ನೊಂದಲೇನಲ್ಪ ಕವಿ
 ಗಳ ಕಾವ್ಯಬಂಧದಂತದು ಮಾಸದಿರುವುದೇ?
 ರಾವಣಂ ಕಡಲ ನಂಜಾದರೇನಾಕುಲಂ
 ಸಾಮಾನ್ಯವೇ! ಬೊಮ್ಮನಿಂದೊಗೆದು ಕಳೆಗೊಂಡು
 ದೀ ಪುಲಸ್ತ್ಯನೆ ಕುಲಕೆ ಪತಿ; ವಿಶ್ರವಸುವದ
 ಕ್ಕಸುವೆನಿಪನಂತಲ್ಲಿ ಮಾಲ್ಯವಂತಂ ವಿಭೀ
 ಷಣನೆ ಮೊದಲಾಗಿಪ್ಪ ಸಜ್ಜನತೀರೋಮಣಿಗ

ಳನುಯಾಯಿವರ್ಗದೊಡನಿಹರಳೆಯ ಸತಿಯರನು
 ಕೈವಿಡಿದು ನಡೆಯಿಸುವ ಮಾತೆ ಕೈಕಸೆ, ನೆಲದ
 ತೀಲಕ್ಕೆ ರನ್ನಗನ್ನಡಿಯೆನಿಸ ಮಂಡೋದ
 ರೀದೇವಿ ವೊದಲಾದ ಸಾಧ್ಯಿಯರಿಗದು ಬೀಡು;
 ತಾನೆಲ್ಲವಂ ವಿಚಾರಿಸದೆ, ಮನೆಯೊಳು ಹಾವು
 ನುಸುಳಿ ನೆಲೆವಡೆದುದೆನ್ನುತ ಕಿಚ್ಚನೊಟ್ಟುದರೆ
 ಹಿಟ್ಟುಬೂದಿಯನೊಟ್ಟು ಗೂಡಿದಂತಾಗದೇ?
 ದಶಮುಖಂ ಶತಮೂರ್ಖನಹುದದಂ ನೆವವಿಟ್ಟು
 ರಕ್ಕಸರ ಕುಲವೆಲ್ಲವಂ ಕೊಲಲ್ಕೆಣಿಸಿದರೆ
 ನಮ್ಮನ್ನರೋದು 'ವೃಂತಾಕಂ ನ ಭಕ್ಷಯೇ
 ದೆ'ಂಬುದಕೆ ಟಪ್ಪಣಂ ಬರೆದಾತನೋದಿನಂ
 ದದೊಳೇ ಸಹಸ್ರಮೂರ್ಖತೆಯೆನಿಸದಿಪ್ಪುದೇ?
 ಸಾಮಾನ್ಯಳೇ ವೇದವತಿ—ಪುಣ್ಯವತಿ! ನಮ್ಮ
 ಧರ್ಮಸಾರವ ಹೀರಿದಾಕೆಯೆನ್ನುವೆನಂತು
 ರಾವಣಂ ಕೈವಿರಲಬಲೆಯೇಕಾಕಿನಿಯು
 ಮಾನಸದೊಳಂಜಿಕೆ ನುಸುಳ್ಳುದೇ? ಮುಯ್ಯೆಮು
 ಯ್ಯೆಣಿಕೆ ತಲೆದೋರಿತೇ? ಭಾಪು! ಭೂಮಾತೆಯವ
 ತಾರಂಬಡೆದ ಮಗಳೆ ಭಾಪು! ಹೆಂಗಳ ತಿರೋ
 ಮಣಿ ಭಾಪು! ಧರ್ಮಸಾರವನಮ್ಮತವಂ ಖಳನ
 ಕಲ್ಲಿದೆಯೊಳೂ ಸುರಿದೆ—ನೆಲದೆಯನಲುಗಿಸಿದೆ!
 ಸಿಂಡಾಂಡದೆಲ್ಲಿಯನ್ನಳಿಯಿಸುತ ಬೊಮ್ಮಾಂಡ
 ದಲಿ ತುಂಬಿತುಳುಕಿ ರಿಂಗಣಗುಣಿದು ವಿಶ್ವಾತ್ಮ
 ವಡೆದು ಹರಿಯುವ ಮಹಾಚೈತನ್ಯಸಾಗರದೊ
 ಳೊಂದಾಗಿ ಹೊನಲುಕ್ಕುತಿಹ ಪುಣ್ಯವಾಹಿನಿಯೆ—
 ನಿನ್ನ ಹೆಸರೆತ್ತಿ ಬಾಳ್ಕೆಗೆ ಕೆಸರ್ಮೆತ್ತುವುದೆ?'

೯

ಎಂಬಲ್ಲಿ ಮುನಿಯ ನುಡಿಯುಡುಗಿತ್ತು. ನಿಂದಲ್ಲಿ
 ನಿಂದು ಮರವೆಯನಾನೆ ನೆಡುಗಂಗಳೊಡನೆ ಮೂ

ಗಂ ನಾಟಲೊಂದೆರಡು ನಿಮಿಷವೆಲ್ಲವರ ಕ
ಣ್ಣೊಡನೆ ಸಂಗಮಿಸಿ, ನೆಲೆನಿಂದ ಕಡಲಂತಾಗಿ,
ಬಳಿಕ ನುಡಿಯಲೆಗಳಂ ನಸುನಗುತ ಬೀರಿದನು:—

೯

‘ಆ ಬಗೆಯದಂತಿರಲಿ; ಧರ್ಮಸಾರವನುಂಡ
ನಮ್ಮ ಬನವಸೆಯ ಚಿಂತಾರತ್ನವೆಂದೆನಿಸ
ವೇದವತಿಯಾ ರಕ್ಕಸಂಗೆ ಬೋಧಾಮೃತವ
ನಂತು ಸೂಸಿರಲದಂ ಸವಿದು ಮೈವಡೆವನೋ,
ಮೇಣುಗುಳಿ ರೋಗಿಷ್ಯನಪ್ಪನೋ—ಎಂಬುದನು
ಭಾವಿಸದೆ ವಿಸಟಂಬರಿಯೆ, ನಾವೆ ಧರ್ಮಕ್ಕೆ
ಕೊಡಲಿಗೊಂಡಂತಾಗದೇ? ತಾನದೆಲ್ಲವ
ನ್ನೆಣಿಸುತ್ತಗಸ್ತ್ಯನೆಂದಂತಾರಾಕ್ಷಸೋ
ಭಯಸಮಾಜಕ್ಕೆ ಗುರುವಾಗಿಹ ಪುಲಸ್ತ್ಯನನೆ
ನಾಯಕಂ ಮಾಡುತ್ತ, ಧರ್ಮಮಾರ್ಗದ ಗುರಿಯ
ಹಿಡಿಯಬೇಕೀ ಕಜ್ಜಕೆನ್ನನ್ನರಂ ಮುಂದು
ಮಾಡಲಾಗದು; ಬೇಡುವೆನು—ಬೇರನೆತ್ತಿ ಕೊಡಿ
ಯಂ ನೆಟ್ಟು ಬೆಳೆಯಿಸಲು ಕೈನೀಡಲಾಗದಾ
ಗದು; ಮನಂ ಮೆಚ್ಚಿದಂದದಿ ಕಂಡುದಂ ಕಂಡ
ತೆರದೊಳಿದ್ದುದನಿದ್ದ ವೋಲು ಬಿನ್ನಯಿಸಿದೆನು.’

೧೦

ವಾಲ್ಮೀಕಿಮುನಿಯೆಂದ ನುಡಿಯಕ್ಕರಂದಪ್ಪ
ದಡಿಯಿಂದ ಮುಡಿಯ ವರೆಗಾ ನೆರವಿಯಂತರದಿ
ಪಡಿಯಚ್ಚುಗೊಂಡುದೆಲ್ಲರು ಮೌನಮುದ್ರೆಯ
ನ್ನೊಡೆಯಲೊಲ್ಲದಿರಲೈ ಬಗೆಯತ್ತ ನಯವಿದಂ
ಗಾಢಿಸುತನೇಂ ಮನಂ ನೊಂದನೆ? ಮೊಗಂ ಮುರಿದ
ನೇ? ಗುರಿಯ ಮೆಯ್ಯೊಳೇ ಕಣ್ಣಿಟ್ಟನಾ ಮದ್ದು
ಗುಟಕೆಯಂ ನುಂಗಿ ನಸುನಕ್ಕ ರೋಗಿಯವೋಲು
ಮೊಗವೆತ್ತಿ ನೋಡಿ ನಲ್ಲುಡಿಗಳಂ ಸೂಸಿದನು:—

೧೧

‘ಭಾಪುರೇ ವಾಲ್ಮೀಕಿ! ನೀನೆಂದುದೆಲ್ಲವೆನ
 ಗೊಪ್ಪಾದುದೆಂದೆನ್ನೆನಾದರೇನೆಂದು ಹೊಸ
 ದಾರಿಯಂ ತ್ರಿಕರಣಕ್ಕನುವಾಗಿ ಕಂಡವನು
 ಕಂಡುದಂ ಕಂಡತೆರದಿಂದೆ ಕಾಣಿಸುವಾತ
 ನೆಂಬುದನ್ನರಿತು ಸಂತಸಗೊಂಡೆನಯ್ಯ! ಮತ
 ಭೇದವಿನಿತನಿತ್ತಿದ್ದರೇಂ? ಮಾರ್ಗಭೇದಕೆಡೆ
 ಯಿಲ್ಲವೈ! ನೀನೆಂದ ಮಾಳ್ಕೈಯಿಂದೀ ರಾವ
 ಣನ ಕಾಟವನ್ನೆಂತುಟಾದರೂ ಪರಿಹರಿಸ
 ಬೇಕಾರ್ಯರೂ ಜೀವಿಸಲು ಬೇಹುದೆಂದು ಹವ
 ಣಿಸುತ್ತಿಪ್ಪೆನಹುದು. ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಸಾರವನಿಳೆಗೆ
 ಸೂಸಬೇಕೆಂಬುದೇ ಗುರಿಯಲ್ಲದಿನ್ನಿಲ್ಲ.
 ಇದಕಾಗಿ ಕೈದುಡುಕುವಾ ಮುನ್ನ, ದಕ್ಷಿಣಾ
 ಪಥದ ಪಿರಿಯರೊಳೆಣಿಸಬೇಕೆಂದು ಬಂದು ಮಾ
 ತಿನ ಶಾಂತಿಕರ್ಮದಲಿ ಭೇತಾಳನಂ ಕಂಡ
 ರೇನಿಂತುಟಪ್ಪ ಭೇತಾಳಂಗಳೆನಿತನೋ
 ಕಂಡಿಹೆನು— ಕಟ್ಟ ಕಲ್ಲೊಳಗೆ ನೆಲೆಗೊಳಿಸಿಹೆನು.
 ಮಾತದಂತಿರಲಿಲ್ಲಿಗೆಯ್ವಿ ಬಾರದ ಬನ್ನ
 ವಂ ಕಂಡರೂ, ತೆಂಕನಾಡಿನೊಳ್ಳಿರುಳಾದ
 ನಿನ್ನಂತರಂಗಸಾರವ ಸವಿದು ಸಂತಸಂ
 ಗೊಂಡೆನ್ನೆಯ ಶಾಸ್ತ್ರತತ್ತ್ವವದು ಕಟುವೆನಿಸಿ
 ತೋರಬಹುದೀ ನಿನ್ನ ನುಡಿ ಕಾವ್ಯಸಾರವಂ
 ಸೂಸುತ್ತಿದಾಗಿಪ್ಪುದಾದರೇನೆರಡು ಕಾ
 ಲೊಂದೆ ನಡೆ ಎಂಬುದಂ ಬಗೆಗೊಳ್ಳಬೇಕಯ್ಯ!
 ಪಿರಿಯಂ ಪುಲಸ್ತ್ಯನೆಂದಂತೆ ನೀನಾರ್ಯನಾ
 ಯಕನಾಗಿ ಲಂಕೆಗೆಯ್ದುತ್ತ ರಾನಣನಂತ
 ರಂಗವಂ ಪರಿವರ್ತಿಸುವ, ಮೇಣ್ವಿಭೀಷಣಾ
 ದಿಗಳೆಣಿಕೆಯಂ ಬಲಿದು ಕಳೆಗೊಡುವ ಧರ್ಮಕಾ
 ರ್ಯಕ್ಕೆ ಕೈಗೊಡು; ಕುಲವಿಭೇದಭಾವವನೆ ಹರ

ಡುತ್ತಲಿ; ಕೌಶಿಕಂ ಕೂಗುತಿಹನೆಂದೆಣಿಸ
ಬೇಡ, ಬೇಡೊಳಗವಲ ತೊರೆವುದೇ, ನೀತಿಯಂ
ಮೆರೆವುದೇ ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಮೂಲಮಂತ್ರನಿದಲ್ಲೆ!' ೧೨

ಆ ಮಾತಿಗೆಲ್ಲರೊಂದೇ ಕೊರಲೊಳಸ್ತನೆಂ
ದರು. ಮುಂದೆ ಮರುಮಾತಿಗೆಡೆಯಿಲ್ಲದಾಯ್ತು. ವಾ
ಲ್ಮೀಕಿ ನಾಯಕನಾದನಾ ನೇದವತಿಯೊಂದು
ಮಸಣವೇ ಮಂಗಳದ ಮನೆಯಾಗಿ ರಂಜಿಸಿತು!
ಸಾವಿನೊಳು ಹುಟ್ಟರಳಿ ಪರಿಮಳಿಸಬೇಕೆನ್ನು
ವಾರ್ಯಧರ್ಮದ ನೊಗಕಮಂಗಲಂ ಮೆತ್ತುವುದೆ? ೧೩

ನಾಲ್ಕನೆಯ ಖಂಡ

ಠಾಲು ಕಚ್ಚಿದ ಬಾಯಿ ಬರಿಬಾಯಿಯಾಗೆ, ಹೆಡೆ
ಯುಡುಗಿದುದು; ರಕ್ಕಸಂ ಮೊಗಗುಂದಿದಂ; ಬಿಲಂ
ಬೊಗುವಂತೆ ಲಂಕೆಯರಮನೆವೊಕ್ಕು, ಬೇವಸದೊ
ಳಾರಿಗೂ ಮೊಗದೋರದೋಲಗಕ್ಕುಡಿಯಿಡದೆ
ನೇಹಿಗರ, ಮನ್ನೆಯರ, ಸಾವಂತಮಂತ್ರಿಗಳ,
ಗುರುಜನಂಗಳ, ಹಿರಿಯರಾಲಾಪಕೆಡೆಗೊಡದೆ
ಕೆಲದಿನಂಗಳೆದನಚ್ಚರಿಯ ಪೊಸಬಾಳೆಯಿಂ
ತೇನೇತರಿಂದೆಂದು ನಂಬುಗೆಯ ಕುಲವೃದ್ಧ
ರಾರೂ ತಿಳಿಯರೆನಲ್ಕನ್ನಿಗರ ಮಾತೇಕೆ?
ಕಿವಿಯೆ ಕಣ್ಣಾಗಿ ದಿನಕೊಂದೊಂದರಂತೆ ಹೊಸ
ಹೊಸ ಚಿತ್ರಗಳ ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದರಾ ಚಿತ್ರಗಳ
ನೊಳಗೊಳಗೆ ಮನಗೊಂಡು, ಮನೆಮನೆಗಳೊಳಗೆ ಬಿ
ತ್ತರಿಸುತ್ತ, ಕೆಳೆಯರೊಡನರುಹುತ್ತ, ಪುರದಲ್ಲಿ
ಗೊಣಗುತ್ತಲೂರು ಕಾಲೂರುಗಳೊಳರಳಿಸಲು
ಗುಟ್ಟಾಗಿ ಸುದ್ದಿಯದು ದಶದಿಕ್ಕುಗಳಲಿ ದಶ
ಮುಖವಾಗಿ ಹಬ್ಬಿ, ರಾವಣನೆ ದಶಮುಖನೆಂದು
ಹೆಸರಾಂತನೆಂಬೆನೇ! ಬಣ್ಣನೆಯದಂತಿರಲಿ.

೧

ವಾಲ್ಮೀಕಿಯಾ ಪುಲಸ್ತ್ಯಂಬೆರೆದು ಲಂಕೆಗೆ
ಯಿದ್ದನಲ್ಲಿ ವಿಶ್ರವಸುವಂ ಕಂಡು ಸುದ್ದಿಯ
ನ್ನರುಹುತ್ತ, ಮಾಲ್ಯವಂತನ ಮನಕ್ಕೆರೆದು ಗುರಿ

ಗಾಣಿಸುತ್ತ, ಸಜ್ಜನತೀರೋಮಣಿ ವಿಭೀಷಣನ
ಬಗೆಯನೋಳಕೊಂಡು, ಮಾರೀಚನಂತರವರಿದು,
ರಾವಣನನೀಕ್ಷಿಸಲು ಬೇಕೆಂದು ನಿರ್ಧರಿಸಿ,
ಬಳಿಯಟ್ಟಲರಿದವಂ ಬಂದು ಬಿನ್ನಯಿಸಿದನು:—

೨

‘ಕೆಲದಿನಗಳಿಂದೋಲಗಂಗೆೊಳ್ಳದೇಕಾಂತ
ಭವನದೊಳಗಿದ್ದರಸನಿಂದು ಪುಷ್ಪಕವೇರಿ
ಸರಿದಂ ಪ್ರಹಸ್ತನೊಡನೆಲ್ಲಿಗೇಕೇನೆನು
ತ್ತರಿಯೆನೆಂದೆನಲು, ಮಾರೀಚನಾಲಿಸುತ್ತ ಹುಂ
ಗುಟ್ಟಿದಂ; ತಲೆಯನೊಲೆಯುತ್ತ ನುಡಿದಂ: ‘ರಾಯ
ನೆದೆಗಡಿದ ಮಂಕು ಮರುಳೆದ್ದುದೆಂಬಂದದಲಿ
ತೋರುತ್ತಿದೆ. ಮಿಥಿಲೆಯಲಿ ನಡೆಯಲಿಹ ಸೀತಾಸ್ವ
ಯಂವರೋತ್ಸವದೋಲೆ ಬಂದಿಹುದೆನುತ್ತ, ಸಚಿ
ವಂ ನುಡಿದ ಮಾತು ನೆನಪಾದುದೆನಗಲ್ಲಿಗೇ
ಪೋಗಿರಲು ಬೇಹುದೆಂದೆನಲೆಲ್ಲರೂ ಬಗೆದು,
ಮುಂಗಜ್ಜವಂ ಹೆಣೆದು, ಹೊಳಲೊಳಲ್ಲಲ್ಲಿಗೆ
ಯ್ದುತ, ಪೌರವೃದ್ಧರೊಲವಂ ಪಡೆದು, ಧರ್ಮಸ್ವ
ರೂಪವನು ಬೋಧಿಸಲು, ನಡೆಯಲ್ಲಿ ಪೋಣಿಸಲು,
ನಾಡೊಳಗೆ ಹರಡಿಸಲು ಕಂಕಣಂಗಳಿಟ್ಟರು.

೩

ಈ ಹಗರಣದ ಪೂರ್ವರಂಗದೊಳೆ ತೊಳತೊಳಲಿ
ಸಾಕಾದುದಿನ್ನೊಂದು ಜವನಿಕೆಯನೆತ್ತುವವ
ಸರವಾಯ್ದೋ ಕಣ್ಣೆ ಕಾಣಿಕೆಯನೀವುದಾ
ಜನಕರಾಜನ ರಾಜಧಾನಿ. ಲೋಕದ ಕಣ್ಣು
ನಂಗಳಿಗೆ ಗರಿಮೂಡಿಸಿತ್ತು; ರೆಕ್ಕೆಗಳಂ ಕೆ
ದರ್ವಂತೆ ಹುರುಪೇರಿಸಿತ್ತವನ ಜಾಣ್ಣೆ ತಾ
ನೆದೆಯೊಳಗೆ ಬಿತ್ತಾಗಿ, ಕೊರಳಲ್ಲಿ ಬೆದೆಯೆನಿಸಿ,
ನಾಲಗೆಯೊಳಗೆವಡೆದು, ತುಟಿಯಲ್ಲಿ ಮುಗುಳೊಂದಿ,

ಕಲ್ಯಾಣಮಂಡಪದೊಳರಳಿ, ಪಸರಿಸುತ್ತಲೆ
 ತೈತ್ತಂ ವಿದೇಹಚಾತುರ್ಯವನೆ ನನ್ನಿಗೆ
 ಯ್ಯತ ಹಬ್ಬುತ್ತಿರಲಾ ಮಹಾರಾಜನಂತರಂ
 ಗದಿ ಸಮರಸಂಬಡೆದ ತೀಲವೇ ಸೀತೆಯೆಂ
 ಬಣುಗಿಯಾಕಾರದಿಂ ಮೈಗೊಂಡುದೆನಲವಳ
 ಸೌಂದರ್ಯದಡಿವಿಡಿದು ಮುಡಿಯವರೆಗನುಭಾವ
 ವಿಡಿದು ಭಾವದವರೆಗೆ ಬಣ್ಣಿಸುವ ಭಾಷೆಗ
 ಕ್ಕುರಗಳೆಲ್ಲೆಂಬೆನಾಂ! ಬಣ್ಣಿಸುವೆನೆಂದೆಂಬ
 ಕವಿಯ ಬಾಯ್ ಗವಿಯ ಬಾಯೆಂದೊಬ್ಬ ಭಾವುಕಂ
 ಸಾರಲಿನ್ನೊಬ್ಬನಿಂತಾಡಿದಂ: 'ನಲ್ಲೆಳೆಯ,
 ಕೇಳೆನ್ನ ನುಡಿಯನೇಂ ಬಣ್ಣನೆಗೆ ಹೊರಗಾದ
 ವಸ್ತುವೆಂಬುದು ಲೋಕದೊಳಗುಂಟೆ? ಭಾವಿಸಲು
 ಸೀತೆ ಜನಕನ ಧರ್ಮಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಪಕ್ವಫಲ
 ವೀ ಮಂಡಪಂ ಮಿರುಪ ಹೊಂಬಟ್ಟಲೊಲಿದು ಪಿಡಿ
 ವಾ ಕೆಯ್ಯನಾರಾಮಕರವೆಂದು ಬಣ್ಣಿಸುವೆ
 ನೆಂಬುದಂ ಕೇಳಿಬೆರಗಾದೆನಾಂ ಮನಗೊಂಡು!

೪

ಅನಿತರಲಿ ಸಂದಣಿಗೊಳುತ್ತ ರಾಯಗುವರರೊ
 ಡೈಯ್ಯರುತಲಿದ್ದುದಾನೆಯ ಮೇಲೆ ವಾರುವದ
 ಮೇಲೆ ತೇರಿನ ಮೇಲೆ ಸಿರಿಮುಡಿತುರಾಯಿಗಳ
 ನಸುನಗೆಗೆ ಕೈಗೊಡುವ ಕಡೆಗಣ್ಣು ಹೊಳಹುಗಳ
 ಚೆಲುವಚ್ಚುಗೊಂಡ ತರತರವಾದ ಬಾವುಟಂ
 ಗಳ ಪರಿಜನಂಬೆರೆದು, ನಾಡ ಸೌಂದರ್ಯಂಗ
 ಳೆಲ್ಲವನ್ನೇಂ ಸಂತೆಗೊಯ್ಯರೆಂಬಂದದಿಂ
 ಸಾಲ್ಪಿಡಿದು ಮಿಥಿಲೆಗೆಯ್ದುತ್ತಿರಲ್ಯಾ ನೆರವಿ,
 ಅಲ್ಲಿ ಹರಿಕಾರರಲ್ಲಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಿಗೆಕಾರ
 ರಲ್ಲಿ ಮನ್ನಣೆಗಾರರಲ್ಲಲ್ಲಿ ಸನ್ನಣಂ
 ಗಾರರಲ್ಲಿದುದಿಲ್ಲ, ಸಮಯಕೊದಗದುದಿಲ್ಲ,

ಸವಿಗೆ ಹೊಲ್ಲದುದಿಲ್ಲವಲ್ಲಸಲ್ಲದುದಿಲ್ಲ
 ವೆಂಬವೋಲಾಯ್ತು; ಸುರತರು ಕರಂ ನೀಡಿತ್ತು.
 ಸುರಧೇನು ಕಾಮಿತಂಗರೆದುದೆಂಬಂತಿರಲು,
 ನಾಡುನಾಡುಗಳರಸರಿಂ ತುಂಬಿತುಳುಕುತಿಹ
 ಬೀಡುಬೀಡುಗಳ ನಾಲಗೆಯೋಲಗಿಸುವಲ್ಲಿ,
 ನಟ್ಟನಡುವಣ ಹಚ್ಚಹಂದರಂ ಸತ್ಕಲಾ
 ಸುಂದರಂ ಸಿರಿಯೊಲ್ಲ ಮಂದಿರಂ ಮಿರುಗಿತ್ತು!

೫೫

ಹಗಲ ಬೆಳ್ಳನ್ನೊರಸೆ, ಸಂಜೆ ರಾಗಂ ಬಳಿಯ
 ಲಿರುಳ ಕಾಂಗಿನ ಸೀರೆಯುಡೆ ಮೆಯ್ಯೊಳೊಪ್ಪಲ
 ಲಲ್ಲಿ ಕೆಂಜೊಡರ ಗುಡಿ ಮಾಣಿಕದ ತೊಡವಾಗಿ
 ಮಿನುಮಿನುಗೆ, ರಾಜಧಾನಿಯ ವೊಗಂ ಬೆಳಗಿದುದು.
 ಭೋಜನಾದ್ಯುಪಚಾರವಂ ತೀರ್ಚಿ, ಬೀಡುಗಳ
 ವಾಡಂಗಳಲ್ಲಿ ತಂಗಾಳಿಯೋಲಗವಡೆಯು
 ತಿಪ್ಪರಸುಮುಕ್ಕಳೆದೆದುಂಬಿರುವ ಕಾದಲೈ
 ಕಾಯ್ದು, ಕುದಿಕುದಿದು, ಭಾವದಲಿ ಹವೆಯಾಗಿ ಹಾ
 ರುತ್ತ ಬೆಳ್ಳುಗಿಲಾದುದನುಭಾವದಲಿ ಸೋನೆ
 ಯಾಗಿ, ಮಾತಿನಲಿ ಬಿಂದುಗಳಾಗಿ ನೆಗೆದು ನ
 ಕ್ಷತ್ರಂಗಳಾಗೆ, ಬಾಂದಳದಿ ತಮ್ಮಂತರದ
 ಚಿತ್ರವಂ ಬರೆದು, ಬಿದಿಯಿಟ್ಟು ತೋರುವನೆಂಬ
 ತತ್ತ್ವವನ್ನರಸುತರಮಕ್ಕಳಾಗಸವನೀ
 ಕ್ಷಿಪರೊಮ್ಮೆ; ತಮ್ಮಂತರಂಗವಂ ಮೇಣೊಮ್ಮೆ
 ನೋಡುವರು; ಹೋಲುನೆಯನರಿತೆಮ್ಮೆ ಮಾನಸಂ
 ಬಾನೊಳಗೆ ಬರೆದ ಚಿತ್ರದ ಬಾಳ್ಕೆಗೊಂಡುದೇ!
 ಎಂದು ಭಾವಿಸುವಲ್ಲಿ ಮೆಲ್ಲಮೆಲ್ಲನೆ ಚಂದ್ರ
 ಮಂ ಮೂಡಿ, ಹೆಜ್ಜೊಡರನಣಿಗೊಳಿಸೆ, ಹರಡಿ ಹ
 ಬ್ಬಿದ ಬೆಳ್ಳುಗಿಲು ವಿತಾನಂಗಳ್ಬಲಂಬರಂ
 ಹಂದರದ ಜೊಂಪದಾ ಮೇಲಂತರದ ಚಪ್ಪ

ರಂ ಬಲಿದುದೆಂದೆನಿಸಿ ಮಿನುಮಿನುಗುತ್ತಿರುವಲ್ಲಿ —
ಕಣ್ಣೊಳೇ ಬೆಳಗಾಯ್ತು. ಕೋಳಿ ಕೋಯೆಂಬ ದನಿ
ಕಿವಿಯೇಣಿಯಲ್ಲಂತರಂಗದೊಳಗಿಳಿದತ್ತು.

೬

ಮರುದಿನಂ ಕಣ್ಣೊರಸೆ ನಿದ್ಧೆಗೆಟ್ಟರಸುಮು
ಕ್ಕಳ ಮೋರೆ ಬಯಲಾಟಗುಣಿದು ಪೋದಾ ರಂಗ
ಕೆಣೆಯಾಗಿ ತೋರಿದುದು. ಮುಖಮಜ್ಜನಾದಿಗಳ
ನನುಗೊಳಿಸುತ್ತಿರುಳ ಸೆರೆವಿಟ್ಟರೂ ಬಿಡದಂತೆ
ತಂತಮ್ಮ ತಿಬಿರಗಳ ಗುಡುಸಿನೊಳಸುಳಿಯುತ್ತಿರೆ,
ಹೊಲಬರಿಯದೊಬ್ಬ ಚಾರಂ ಸುಳಿದು, ರಾವಣನ
ಬೀಡಾವುದೆಂದು ಕೇಳುತ್ತ ಬರಲೆಲ್ಲರೂ
ತಾನರಿಯೆವಾವರಿಯೆವೆನಲು, ಖೇದಂಬಡೆದು,
ಕಾಡಿನೊಳು ಕಣ್ಣಿಟ್ಟಿಬಿಟ್ಟಾತನಂತಾದ
ನವನ ಗುರಿವಿಡಿದರಿಯುತಲ್ಲಲ್ಲಿಯಲೆದಾಡು
ತಿದ್ದ ನಾಡಾಡಿಯೊಬ್ಬಂ ಸನ್ನೆಗೆಯ್ಯುತೊಡ
ಗೊಂಡು ಕಣ್ಮರೆಯಾದನೇತಕೇನಿದರೊಳ
ಚ್ಚರಿ ನೋಡಬೇಕೆಂದು ಕವಿಮನಂ ಬೆಂಬಿಡಿಯೆ,
ರಾಜಧಾನಿಯ ನೆರೆಯ ನಿರ್ಜನಾರಣ್ಯಕವ
ರೊಡನೆಯ್ದವಲ್ಲಿ, ಕೆಲದೂರದಲಿ ಬಾಂದಳಂ
ದಿರಿವ ಪುಷ್ಪಕವಿಳಿದು ಬಂದು ನೆಲಮುಟ್ಟಿದುದು!

೭

ನೆಲೆನಿಂದ ಪಾರಿನೊಳಗಡೆಯಿಂದ ಮಂತ್ರಿಯೊಡ
ನಿಳಿದ ತನ್ನಡಿಗೆ ಭಯಭಕ್ತಿಯಿಂದೆರಗಿದಾ
ತನ್ನವರನೀಕ್ಷಿಸುತ್ತ, ರಾವಣಂ ಕೇಳ್ವನೇ
ನಿಕ್ಕಡೆಗೆ ಮಿಸಲಾಗಿಹ ಬೇಹಿಗರು ನೀಂಗ
ಳೊಗ್ಗಾಗಿಬಂದಿರೇಕೆಂದು ಕೇಳಲ್ಕವರೊ
ಳೊರ್ವನೆಂದಂ: 'ದೇವ ಲಾಲಿಸೀತಂ ಸ್ವಯಂ
ವರಕಾಗಿ ನೆರೆದರಸುಗುವರರಾ ಬೀಡುಗಳ

ನಡುವೆ ನಿಮ್ಮಾ ವಾಸವಾವುದೆಂದರಸುತ್ತ
ಲಿರಲರಿತು ಕರತಂದೆನೆ'ಂದು ಬಿನ್ನವಿಸಿದನು.

೮

ಬಗೆಗೊಂಡು ನಸುಮುನಿಸು ಕಣ್ಣುಕಡೆಯೊಳಗೊಸರೆ,
ರಕ್ತಸಂ ನುಡಿದನೇನೈ! ಮಯಾದಿಗಳೆನ್ನ
ನೆಲೆಯನರಿಯರೆ! ರಾಜನೀತಿಯನ್ನಿಂತು ಸಂ
ತೆಗೆ ಮಾರಲಟ್ಟಿದರೆ! ಆರಾದರೇನಾಳು
ಹೋದಲ್ಲಿ ಹಾಳೆಂದು ನೀಕರಿಸಲಡಿಗಿರಗಿ
ಬಿನ್ನಯಿಸಿದಂ: ದೇವ, ಕಿನಿಸಾಗಲೆಡೆಯಿಲ್ಲ
ವಾಮಯಾದಿಗಳೆಲ್ಲ ದಿಗಿಲಾಂತು ಸೂಚಿಸಲು
ಮರೆದರೆಂದೆಣಿವೆನೆನೆ ನುಡಿದನಾ ಮಾತಿರಲಿ;
ಸಾರಣಾ ದಿಗಿಲಿಗೇಂ ಕಾರಣಂ? ಮುನಿಯೆಂದು
ಮನ್ನಿಸಲು, ಕೌಶಿಕನ ಕಾಟವೇನೆಲ್ಲೆಯಂ
ವಿೂರಿತೇ? ಬಿಸಿಗೊಳದೆ ಬೆಣ್ಣೆಯೂ ಕರಗದೆಂ
ದೆಂಬರತ್ತೇ? ಪೇಳೆನಲ್ಲೆ ವಿಸ್ತರಿಸಿದಂ:—

೯

'ರಾಕ್ಷಸಾಧಿಪ ಕೇಳು! ಮುನಿಮೂರ್ಖನವನ ನಡ
ವಳಿ ಹೊಸದೆ? ಗಂಟೆಗೊಂದೇಸರಂ. ತನ್ನ ನೆಡು
ವಗೆ ವಸಿಷ್ಠನ ನೆರಂಬಡೆದು, ದಶರಥನ ಮನ
ವನ್ನೊಲಿಸಿ, ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರನೊಡಗೊಂಡೆಯ್ವಿ
ನಮ್ಮುತ್ತರಾವನಿಯೊಳುಕ್ಕಡದ ಕಾಪಾದ
ತಾಟಕೆಸುಬಾಹುಗಳನಾ ರಾಮನೆಂದೊಂದು
ಸರಳಿಂದ ಕೋಳಿಯಂ ಕೊರೆವಂತೆ, ಕೊಯ್ಕುರಿಯ
ನರಿವಂತೆ, ಕುಸುರಿದರಿಯಿಸಿದನಾ ಮೇಲಾದು
ದಂ ಕೇಳು! ರಾಘವಂ ಮಲೆದ ಮಾರೀಚನ
ನ್ನೊಂದು ಪಾರುಂಗೋಲಿನೊಳು ಕೋದು ಕಟ್ಟದಂ!

ಬಿರುಗಾಳಿಯೊಳು ತೆಂಕದೆಸೆಗೆ ತಳ್ಳಿದನಾಗ
 ಲಕ್ಷ್ಮಣನೆನುವ ಪೋರನೆಲವೆಲವೊ ಮಾರೀಚ!
 ತನ್ನ ಬೆನ್ನಿಗೆ ಕಣ್ಣದೇಕೆಂದು ಹೆಕ್ಕಳಿಸ
 ರಾವಣಂಗೀ ಬವಣಿಯಂ ಪೇಳ್ವುದಿನ್ನು ಮರೆ
 ದಾದರೂ ಬಡಗಲಿಗೆ ತಲೆಯಿಕ್ಕಿ ಮಲಗಬೇ
 ಡೆಂದರುಹಿ ಜಡಿದ ನುಡಿಯಿಂದಿಗೂ ಕಿವಿಯಲ್ಲಿ
 ಮಿಡುಮಿಡುಕುತಿದೆ! ಮತ್ತೆ ಗಾಳಿಗಂಟಾದ ಮಾ
 ವನ ಬವಣಿಯೆಂತಾಯ್ತೊ—ಬಲ್ಲರಾರದನೆಲ್ಲ!
 ಉತ್ತರಾಪಥದ ಮಾತಂತಿರಲಿ; ದಕ್ಷಿಣಾ
 ಪಥದ ರಕ್ಕಸರ ನೆಲೆಯಾಳಿಕೆಯ ಬೇರನೂ
 ಕಿತ್ತು ನೇಸರಿಗಾರತಿಯನೆತ್ತಬೇಕೆಂದು
 ಕಂಕಣಂಗಟ್ಟದಾ ಕೌಶಿಕಂ ತೆಂಕನಾ
 ಡಿಗೆ ಸರಿದನಂತೆ! ನಿನ್ನಿಂ ವೇದವತಿಗಲ್ಲಿ
 ಬನ್ನವಾಯ್ತಂತದನೆ ನೆವನೆಸಗುತಾರ್ಯಂ
 ಹುರಿದುಂಬಿಸುತ, ನಾಡವರನೆಲ್ಲ ಕೆದರಿಸುವ
 ಕಜ್ಜಕ್ಕೆ ವಾಲ್ಮೀಕಿಯಂ ನೇಮಿಸುತ್ತ ಬಂ
 ದಿಹನಂತೆ! ಬಳಿಕಲೀ ಬಡಗನಾಡಿನಲಿ ರ
 ಕ್ಕಸರಾಳಿಕೆಯೊಳೊಡಂಬಟ್ಟದ್ದ ಕೋಟೆಕೊ
 ತ್ತಳವೆಲ್ಲವೂ ದಿನಕ್ಕೊಂದೆರಡರಂತೆ ರಾ
 ಮನ ಲಕ್ಷ್ಮಣನ ಸರಳುಗಳಿಗೆ ತುತ್ತಾಗಿ ಪೋ
 ಗುತ್ತಲಿವೆ! ತಾನಿಂದೊ, ನಾಳೆಯೋ, ರಾಘವನ
 ನೀ ಮಿಥಿಲೆಗೊಡಗೊಂಡು ಬಂದು, ಸೀತಾನಿವಾ
 ಹವನವಂಗಾಗಿಸುತ, ಜನಕದಶರಥರ ಹಿಂ
 ದಣ ಕೆಳೆಯ ಹೊಸಯಿಸುತ್ತಾರ್ಯರಾಜಕವನೊಂ
 ದಾಗಿಸುತ, ರಕ್ಕಸರನೊಳ್ಳೆಡಿಸಬೇಕೆಂಬ
 ಕೌಶಿಕನ ಗೂಢತಂತ್ರದ ಬಿತ್ತದಿಂತು ಬೆಳೆ
 ಯುತ್ತಲಿಹುದೆಂಬುದನ್ನರಿತಾ ಮಯಾದಿನಾ
 ಯಕರು ದಿಗಿಲಾಗಿಹರು! ಹಗೆಗಳಲ್ಲಿ ಮಿಥಿಲೆ

ಗೆಯ್ತರುತ್ತಿಹರಂತೆ! ದೊರೆಗಿದಂ ಬಿನ್ನಯಿಪ್ಪ
ದೆಂದು ಕಳುಹಿದರೆನ್ನನೆ'ಂದಾತನೆರಗಿದನು.

೧೦

ಸಾರಣನ ನುಡಿಗೇಳ್ವ ರಾವಣನೆದೆಯ ನಡುವೆ
ಮಂದರಂ ಕೆಡೆದತ್ತು—ಕಡೆಯಲಾರಂಭಿಸಿತು!
'ಎನಿದೇನಿದು! ನಮ್ಮ ಬೊಮ್ಮರಕ್ಕಸರ ಕೈ
ವಾರದಾಳ್ಳಿಯ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರಕ್ಕೆ, ಕೌಶಿಕಂ
ಕೌಶಿಕಪ್ರತಿಮನಾಗಿಹನೆ! ಗುರುಗುಮ್ಮೆಂದು
ಕೂಗುವನೆ! ತನ್ನ ಹಿಂದಣ ರಾಜನೀತಿಯಂ
ಮಸೆವನೇ! ಪೋ; ಮರುಳ್ಳುಣಿತಕ್ಕೆ ತಾಳವಂ
ಪಿಡಿದಿಂತು ದಶರಥಂ ದಾರಿಹೋಗುವ ಜಗಳ
ವನು ಬಡ್ಡಿಗೊಟ್ಟು ಕೊಂಬಾ ಮಂಕುಬುದ್ಧಿಗೆಡೆ
ಗೊಡುವಲ್ಲಿ, ಹಿರಿಯನಾದನರಣ್ಯಕನ ಗತಿಯ
ನೇಕೆಣಿಸನೋ! ತಪ್ಪಿದೆಂ—ಬುದ್ಧಿ ಕೆಟ್ಟೆ ಮರು
ಳಹುದಲ್ಲವೇ? ಹೋಗಲೆನಗೇಕೆ ಜಂಜಡಂ?
ಜೋಗಿ ಜೋಗಿಯ ತೊಡಲು, ಮೆಯ್ಯೆಲ್ಲ ಬೂದಿಯ
ವ್ವಾ ನೋಟವನ್ನ ಕೌಶಿಕವಸಿಷ್ಠರ ಕೂಟ
ದಿಂ ನೋಡಲಪ್ಪುದದರೊಡನೆ ಬಹುಗಾಲದಿಂ
ದೊರೆಯೊಳೇ ಬೇಸರಿಸುತಿಹ ಚಂದ್ರಹಾಸವಿದು
ವಿಹರಣಂಬಡೆದೊಮ್ಮೆ ಸಂತಸದಿ ನರ್ತಿಸಲಿ!

೧೧

ಎನಲಾ ಪ್ರಹಸ್ತನೊರೆದಂ: 'ನಿನ್ನ ಮಾತು ನ
ನ್ನಿಯ ತಿರುಳು. ಸಿದ್ಧರಸದಂದದಿಂ ಪ್ರಭುಶಕ್ತಿ
ನಿನ್ನೊಳೇ ಸನ್ನಿಧಿಯನೊಂದಿಪ್ಪುದದನು ಕೈ
ಗೊಂಡೆನ್ನ ಮಂತ್ರಕಾಂಡಂ ತಾಂಡವಿಪುದತ್ತಿ?
ಮೊತ್ತಮೊದಲೆತ್ತಬೇಹುದು ಮಂತ್ರವಂ ಮತ್ತೆ

ತಂತ್ರವನ್ನೆಂಬುದಿದು ಶಾಸ್ತ್ರರೂಢಿಗಳ ಮತ
ವಲ್ಲವೇ?' ಎನಲು ರಾವಣನೊಪ್ಪಿದಂ; ಮಂತ್ರಿ
ಸಾರಣನ ಮೊಗವನೀಕ್ಷಿಸಿ ಮಾತನಾಡಿದನು:—

೧೨

‘ಕವಲೆಣಿಸದೆಲೆ ದೂತ ಪೋಗುತೀ ದೊರೆಯಾಜ್ಞೆ
ಯರುಹಿ ನಮ್ಮವರನೊಡಗೂಡಿ ಮಂತಣವೆಸಗು.
ಸಿದ್ಧಾಶ್ರಮದ ದಾರಿವಿಡಿದರಸುಮಕ್ಕಳೊಡ
ಗೂಡುತಾ ಮುನಿ ವಿದೇಹನ ರಾಜಧಾನಿಗೆ
ಯ್ತರುವಲ್ಲಿ, ನಮ್ಮಯ ಮಯಾದಿಗಳು ವಿಸಾಲಿನ
ಮಾಯವಂ ಬೀರಿ ಹೊಸದೊಂದು ಮಿಥಿಲಾಪುರಂ
ಗಾಣಿಸುತ, ಹಂದರವನಣಿಮಾಡಿ, ಜನಕನಂ
ಸೀತೆಯಂ ಪರಿವಾರವಂ ಸಭಾವಲಯವಂ
ಕನ್ನಡಿಸುತಾ ಬಪ್ಪವರನಾನೆಗಪ್ಪಿನಲಿ
ಕೆಡೆಯಿಸಲು ಬೇಕಂತು ಹೆಸರನಳಿಯಿಸಬೇಹು
ದದು ಸಾಗದಿದ್ದರೆಂತಾದರೂ ಸೀತಾಸ್ವ
ಯಂವರಂ ಮುಗಿವನ್ನವರನಲ್ಲೇ ತಡೆಯ
ಬೇಹುದಿದಕಂಜದಿರಿ; ಬೆಂಗಾವಲಾಗಿ ಬಾಂ
ದಳದೊಳಾವಿಹೆವೆ’ಂದು ಬೆಸಸಲ್, ಮಹಾಪ್ರಸಾ
ದವೆನುತ್ತ ಸಾರಣಂ ಸರಿದನೊಡನಲ್ಲಿಂದ.

೧೩

ಕಣ್ಣ ಮನದಳತೆಗಳಿಗೊದಗದಾ ಕಾಲವನು
ಕಂಡುದೆಂತೆಂತೆನೊ ಕಂಡರೂ, ರಕ್ಕಸರ
ಕೌಳಿಕದ ಹೆಗ್ಗಾಡಿನತ್ತ ನೀನೇಕಾಕಿ
ಯಾಗಿ ಬೆಚ್ಚದೆ ಪೋದೆಯೆಂತೆನೊ ಪೋದರೂ,
ಮಾಯಗಾರಿಕೆಗೆ ತಾಯ್ಮನೆಯಾದ ಕಣ್ಣನಂ
ಗಳಿಗೆ ಗೋಚರಿಸದಾ ದಾನವರ ಗೂಢತಂ
ತ್ರವನೆಲ್ಲವೆಂತು ಪೀರಿದೆಯೆಂದು ಬೆಕ್ಕಸಂ
ಬೆರಗಾಗಿ ಕೇಳುವಿರೆ? ಕೇಳಿರಂತೊಂದು ಬ

ಲೈಯ ದೇವದತ್ತವರಬಲವಿಲ್ಲದಿರೆ ಕವಿಯೆ
ನಿಪ್ಪೆನೇ? ರಾನಾಯಣವನೋದುತಾದಿಕವಿ
ಯಾದ ವಾಲ್ಮೀಕಿಯೋದಿನ ತಿರುಳನೇನರಿಯ
ಲಾಪೆನೇ? ಕೇಳುತಿದನೀತನೇಂ ಮಾಟಗಾ
ರನೊ ಎಂದು ಜುಂಜುಮಿಸದಿರಿ; ನಂಜನೂ ಪುಟ
ಕ್ಕಿಟ್ಟು, ಸಂಜೀವನದ ಮದ್ದಾಗಿ ವಾರ್ಪಡಿಪ
ಸಿದ್ಧರೆಂದೆನಿಸ ವಾಲ್ಮೀಕಿನಾಡೋಜಾದಿ
ಕವಿವರನಾರಾಧಿಸುತ್ತೊಲವುಗೊಂಡ ಬಲ
ದಿಂದಿಂತು ಕಾಲದೇಶಗಳೆಲ್ಲೆಯಂ ಏನಿರಿ
ನುಸುಳಲೆಡೆಯಾಯ್ತು; ಮರುಳಲ್ಲವಿದು ಹುರುಳೆಂದು
ಮತಿಗೊಂಡು ಕಾಂಬ ತಿರುಳನ್ನಂಡು ಭಾವಿಸಿರಿ. ೧೪

ಐದನೆಯ ಖಂಡ

ರೌಲವೇನಿವರವರ ಹಂಗಿಗೊಳಗಾಗಿ ಕಾ
ಲಂ ತಡೆವುದೇ? ಹವಣನರಿತು, ಹದನಡೆದ ಹ
ಜ್ಜಿಯನಿಡಲ್ಕುತ್ತ ಹಂದರದ ಸುತ್ತಲು ರಾಜ
ಸುತರಲ್ಲಿಗಲ್ಲಿ ಮಣೆಯೇರಿ ಮಂಡಿಸಿರಲೈ,
ಹೊನ್ನಡಿಗೆಯೊಲಿತಗಳ, ಮಣಿಮಯದ ತೊಡವುಗಳ,
ಮುತ್ತಿನ ತುರಾಯಿಗಳ ಸತ್ತಿಗೆಗಳರಳೆಲೆಯ
ಕುಣಿತಗಳ, ವಿಸಲಿನ ಗಾಳಿವೊಲದೊಳಗೆ ಸುಳಿ
ದಾಡುತಿಹ ಕಂಪಿನೊಂದಿಂಪುಗಳ ಸಿರಿಯ ಸೌ
ಭಾಗ್ಯಕ್ಕೆ ತಾವೆ ಹಿಗ್ಗುತ್ತಿರಲ್ಪಿನ್ನಾರು
ಹಿಗ್ಗರೆಂಬುದನು ಸೂಚಿಸುವಂತೆ ಮೆಲ್ಲಮೆ
ಲ್ಲನೆ ತಲೆಯನೊಲೆಯುತ್ತ, ಕಡೆಗಣ್ಣು ಕೇಕರಂ
ನಲಿಯಿಸುತ, ಕೊರಲುದ್ದವಾಗಿ ತುರುಕಿದ್ದಾಸೆ
ದಿನಿಸುಗಳನಿಸಿನಿಸು ಮೆಲುಕಾಡಿ, ನುಂಗಿ, ಸವಿ
ಗೊಳುತಲಿರುವಲ್ಲಂತವುರದಿಂದಲಾವುದೋ
ಘಂಟೆ ಘಣಘಣಿರೆಂದುದವರ ಮೆಲುಕಿನ ಸಮಾ
ಧಿಗೆ ಭಂಗವಾಯ್ತೊಡನೆ ಕಣ್ಣೊಲೆಯಲೆಯ್ತುರುವ
ಕಂಚುಕಿಯ ಕಂಡದೋ ಎಂದು, ಕಟ್ಟಿಗೆಕಾರ
ರಂ ಕಂಡಿದೋ ಎಂದು, ಕಾಲಕಡಗದ ನುಣ್ಣು
ರಂಗೇಳಿ ಸೈಯೆಂದು, ಕಿಂಕಿಣಿಯ ದನಿಯರಿತು
ಹೈಯೆಂದು, ಬಗೆ ತಕ್ಕಥೈಯೆಂದು, ಮೆಲುದನಿಯ
ಗಾನಕ್ಕೆ ಕಿವಿ ನಲಿದು, ಕಂಪಿಗೆ ಮೂಗರಳಿ,
ರೂಪಕ್ಕೆ ಕಣ್ಣರಸಿ, ಮೆಯ್ಯುಳಿದ ಮನ್ಮಥಪಿ

ಶಾಚಿಯೊಂದೇ ಹಲವು ಮೆಯ್ಯೊಂದಿ ಬೇಹುಗೊಂ
ಬಂದದಿಂ ತೋರಿತಾ ರಾಯಗುವರರ ನೆರವಿ.

೧

ಸೀತಾಸಹೋದರಂ ಲಕ್ಷ್ಮೀನಿಧಿಯನಿಪ್ಪ
ನೃಪತನೂಜಂ ಮುಗುಳುನಗೆಯೊಳಿಕ್ಕಡೆಯೆದೆಯ
ನಮೃತಪ್ರವಾಹದಿಂ ತೇಂಕಿಸುತ, ಸಭೆಯ ನಡು
ವಣ ವೇದಿಯನ್ನೇರಿ, ವಿನಯವಿನಮಿತನಾಗಿ,
ನೆರವಿಗಣ್ಣೆಲ್ಲ ತನ್ನಲಿ ಮನಗಳೆಲ್ಲ ತ
ನ್ನಯ ಮಾತಿನಲಿ ಬೆಸುಗೆಗೊಂಡಿರಲ್ಪಯ್ಯನಾ
ಣತಿಯನೀ ಪರಿಯಿಂದ ಬಿತ್ತರಿಸತೊಡಗಿದನು: —

೨

‘ರಾಯರಾಲಿಸಬೇಕು; ಮುಗುದೆಯೆಮ್ಮಣುಗಿಯೂ
ರೂರರಸುಗನ್ನೆಯರವೊಲು ಜನರ ಜಂಗುಳಿಯೊ
ಳಳಿಯುತ್ತಲಲ್ಲಲ್ಲಿ ಸುಳಿದಾಡಿ ಪಡಿವೊಗಂ
ಗೊಂಡು ವರನನ್ನಾರಿಸಲ್ತೆ ನಾಚುವಳೆಂದು
ಕನ್ನಿವಾಡದ ಕನ್ನಡಿಯ ಪಡಿಯ ಗಿಳಿವಾಗಿ
ಲೆಡೆಯಿಂದಲೇ ನೋಡಿ ನಿರ್ಧರಿಸುವಂತದೋ
ನೆರವನೆಸಗಿಹೆವಿಲ್ಲಿಗೆಯ್ತಂದು ಸನ್ನಿಧಾ
ನಂಗೊಂಡ ರಾಜಕದ ಕುಲಬಲಂಗಳ ಚಲದ
ಬೀರದಾಯತಿಕೆಯನು, ಬೇರೆಬೇರಾಗಿ ಬಿ
ತ್ತರಿಸ ಕುಲವೃದ್ಧಿಯರ ಕೆಳದಿಯರ ಸಲಹೆಗಳ
ನೆಲ್ಲವನು ಮಥಿಸುತ್ತಲಿಂತು ಬಿನ್ನಯಿಸುವಳು.’

೩

ಹಿನ್ನುಡಿಯನಿಂತವಂ ನಿಲಿಸಿದಂ; ಮುನ್ನುಡಿಗೆ
ಕೊರಳನಣಿಗೆಯ್ಯೆಡೆಯೊಳಾಲಿಸುವ ರಾಯಗುವ
ರರು ಬಗೆಯೊಳೆಂತು ತಂತಮ್ಮ ಸಾಮುದ್ರಿಕದ,
ಕಣಿಯ, ಜಾತಕದ, ಶಕುನದ, ಫಲಂಗಳನು. ಸುಲಿ
ಯುತ್ತೆತ್ತುತ್ತಿದ್ದರೋ— ಬಲ್ಲರಾರದನೆಲ್ಲ!

ಅನಂತರಂಗವಂತಾಲೋಡನಂಬಡೆಯು

ತಿರೆ ಜನಕಸಂಭವನ ಮಾತರಳತೊಡಗಿದುದು:—

೪

‘ಬಾಲೆಯಾಡುವಳಿಂತು: ತೆರೆಯಿಂದೆ ಮೇಲೆ ತೆರೆ
ಯೇರಿ ತೋರುವ ನೃಪಕುಲದ ಬಾಹ್ಯಸೌಂದರ್ಯ
ವಂ ಕಾಣುತ್ತವರೆದೆಯೊಳಗೆ ಬೇರೆಬೇರಾಗಿ
ಮಿಂಚುವಾ ಕ್ಷಾತ್ರಸೌಂದರ್ಯಗಳ ತಾರತ
ಮ್ಯಂಗಳನ್ನರಿಯಲ್ಕೆ, ತೂಗಿ ನೋಡಲ್ಕಿಂತಿ
ದೆಂದು ನಿರ್ಧರಿಸಲ್ಕೆ, ಮನವಂಜಿ ಹಿಂಜರಿಯು
ತಿದೆ! ರಾಜರೊಳಗೆ ವೀರತೆಯನೇ ಸರ್ವಸೌಂ
ದರ್ಯಕಗಳವೆಂಬುದಲ್ಕೆ ಬಲ್ಲವರೆಣಿಕೆ
ಯದರಿಂದಲಂತದಂ ಕಂಡು, ಮಾಲಿಕೆಯನಿ
ಕ್ಕುವೆನೆಂದು ತಾತಂಗೆ ಹೇಳಿ ಕಳುಹಿದಳದ
ಕ್ಕನುವಾಗಿ ನಾಳೆ ಸುಮುಹೂರ್ತದಲಿ ಕುಲದೈವ
ವಾದ ಪರಶಿವನೊಲೈಯಿಂದೆಮ್ಮ ಕುಲಕೆ ಪತಿ
ಯಾದಾ ವಿದೇಹಂಗೆಡಗಿ ಪರಂಪರೆಪಿಡಿದು
ಭವನದೊಳು ನೆಲೆಗೊಂಡ ಭವನ ಬಿಲ್ಲನ್ನೆತ್ತಿ,
ಅಂಬರಂದಿರಿವ ಯಂತ್ರದ ಮತ್ಸ್ಯವನ್ನಾನ
ಚೆನ್ನನಲಗಿಂ ಭೇದಿಸುವನಾತನೇ ವೀರ
ವೃತ್ತಿಯಂ ಕನ್ನೆಯಂ ಕೈವಿಡಿವನೆಂದೆನು
ತ್ತೆಮ್ಮಯ್ಯನಾದರಂಬೆರೆದು ಬಿನ್ನಯಿಸಿದನೆ
ನುತ್ತಿಳಿದನೆಲ್ಲವರ ಬೇವಸದ ಬಗೆಯೊಡನೆ.

೫

ನಾಡೋಜನಹ ಜನಕನೆಣಿಕೆಯಿಂ ಹದವಡೆದ
ನುಡಿಯೊಂದೆ ತಮ್ಮ ಸೌಭಾಗ್ಯಸೌಂದರ್ಯಲ
ಕ್ಷಣಗಳಂ ನಂಬಿ ಮುಂ ನೋಡುತ್ತಿಹ ರಾಜಸೂ
ನುಗಳೆದೆಯ ಮೇಲೂರಿ ಕರಗಸಂಬರಿದುದು
ಕ್ಕುತ್ತಲಿಹ ನಾಲಗೆಯ ನಡುವನೆಲೆಯುಳಿಯಾಗಿ

ಬೆಟ್ಟದುದು—ಶೀಲಕ್ಕೆ ಕೀಸುಳಿಯನಿಕ್ಕಿದುದು.
ಮುಖಕಮಲ ಮುಖಚಂದ್ರ ಮುಖಮಂಡಲಗಳೆಂದು
ವೊಗಳಿ ಬಣ್ಣಿಸುತಲೂಳಿಗವಿಗಳರಳಿಸಿದ
ತುಂಬಿಸಿದ ಬಟ್ಟಲಾಗಿಸಿದ ವೋರೆಗಳೆಲ್ಲ
ಮುಸುಡಾಗೆ, ಮಣೆಯಿಳಿದು ತಂತಮ್ಮ ಬೀಡುಗಳ
ಗೂಟಕ್ಕೆ ಸಂಕಲೆಯೊಳೆಳೆವಂತೆ ಸಾಗಿದರು.
ಬಗೆಯೊಳೇ ಬಯ್ದರೆದೆಯೊಳಗೆ ಸುಯ್ದರು; ಕೊರಳ
ಗುಳಿಯಲ್ಲಿ ಗೊಣಗಿದರು: 'ಬಿಲ್ಲಾಟವಿನ್ನಾವ
ಮಾಯವೋ! ಮಾಟಗಾರಿಕೆಯೋ! ಮಂಕೋ! ಸೋಂಕೋ!
ನಾಳೆ ಬೇರೊಂದು ಕೊಂಕಿನ ಬಾಳನೆತ್ತುವನೋ!
ಜನಕನೋ! ಕೈತವದ ಜನಕನೋ!' ಎಂದು ಗುಡು
ಸಿಂದೊಳಗೆ ಸುಳಿವ ಕೀಯೆಂದೆನಿಸಿತಾ ನೆರವಿ.

ಆರನೆಯ ಖಂಡ

ಅಂತಾ ಸ್ವಯಂವರದ ಕಾಲಕ್ರಮವ್ಯತ್ಯ
ಯಂಗಳನು ಬೇಹಿನವರಿಂದರಿದ ರಾವಣನ
ಮನದೊಳಗೆ ಜನಕನೆಣಿಕೆಯ ಕುಣಿಕೆ ಕೋದತ್ತು.
ಮಂತ್ರಿಯೊಡನಾಲೋಚಿಸುತ್ತ ನಿರ್ಧರಿಸುತ್ತ-
ಲೇಡಿಗಾಲಂ ಮುರಿಯುತೇಡಿಯೆದೆಯನೆ ಕುತ್ತು
ವೊಂದು ಜಾಣ್ಮೆಯಲಿ ಬಲ್ಲಿದನಾರು—ಜನಕನೋ?
ರಾವಣನೋ? ನೋಡಬೇಕೆಂದು ಬಗೆದಂದನಾ
ಪುಷ್ಪಕವನೇರುತ್ತಲಂತರಾಳಂಬರಿದು
ಕಲ್ಲನಗಲಿದ ಗುಳಿಗನಂತೆ ಮಯಸಾರಣಾ
ದಿಗಳೆಸಗಿ ಕಳೆವಡೆದ ಮಾಯಾಸ್ವಯಂವರದ
ಮಂಡಪದ ಮೇಲೊಮ್ಮೆ, ಮಿಥಿಲಾಪುರಾಂಕಣದ
ಹಂದರದ ಮೇಲೊಮ್ಮೆ, ಹರಿದಾಡುತಲಿ ನಾಡ
ಮೇಲದೃಷ್ಟಂ ಬೀದಿವರಿವಂತೆ ಮಂಡಲಂ
ದಿರಿದು, ಶನಿವಿಡಿದನಂತಿದ್ದ ರಕ್ಕಸನೆಡೆಗೆ
ಕಳವಳದ ಮುದ್ರೆಯಚ್ಚೊತ್ತಿದಂತಿದ್ದ ಸಾ
ರಣನೋಡಿ ಬಂದು, ಕೊರಗುತ್ತ ಕುರುಡಾಗಿ ಕಾ
ಲ್ವಿಡಿಯಲಾತನ ಮೊಗದಿ ನುಡಿಯೊಸರುಗಾಣದಾ
ರಾವಣಂ ಬೆರಗಾಗಿ ಬೆಸಗೊಂಡ ನೆಲವೆಲವೊ!
ಬಳಲಿಕೆಯ ಕುರುಹಿಲ್ಲವಂಜಿಕೆಯ ಬರಹಗಳೆ
ಮೋರೆಯಲ್ಲಚ್ಚಾಗಿಹವು! ಮುನಿಯ ಮಾಟವೇಂ
ಮಿಗಿಲಾಯ್ತೆ? ಹೇಳುಹೇಳೆಂಬರಸನೊಡನೆ ಕರ

ಪುಟಘಟಿತನಿಟಲತಟನಾಗುತ್ತ ಮೆಲ್ಲಮೆ
ಲ್ಲನೆ ಬೆದರಿಕೆಯನೊರಸುತಿಂತು ಬಿನ್ನವಿಸಿದನು:—

೧

‘ನಿನ್ನಾಣೆಯಂದದಿಂದಲ್ಲಲ್ಲಿ ಚೆದರಿದಾ
ನಮ್ಮ ರಕ್ತಸರನೊಡಗೂಡಿಸಿದವಾಮೇಲೆ
ಮಾವ ಮಯವಿಶ್ವಕರ್ಮನೆ ಮನದ ನೂಲ್ವಿಡಿದು,
ಸಿದ್ಧಾಶ್ರಮದ ದಾರಿಗಾವಿನೊಳಗೀ ಮಿಥಿಲೆ
ಗೊಂದು ಪಡಿಚಂದವಂ ನಗರವನ್ನಾಗಿಸಿದ
ನಂದವಂ, ಚಂದವಂ, ಚದುರಿನಚ್ಚಿನೊಳೊತ್ತಿ
ಮಿರುಪ ಚಾರಿಯನು, ಬಿನ್ನಣಿಗತನದಣಿಗಟ್ಟ
ನಿಂತೆಂದು ಬಣ್ಣಿಸಲ್ಪಾನೇಂ ಮಹಾಕವಿಯೆ?
ನಚ್ಚಿನಚ್ಚಿನ ಕಲಾದೇವಿ ತಾನಲ್ಲಿಯೋ
ಲಗಗೊಳುತ್ತಾಳುತಿದ್ದಳು. ಮಿಥಿಲೆಯೊಳಗಿಷ್ಟ
ಕೂಡಿ ನೆರೆದಿಹ ಜನರ ಜಂಗುಳಿಗೆ ಪಡಿಯಾದ
ಮಂದಿಯೆಲ್ಲವದಲ್ಲಿ ನೆಲೆಗೊಳುತ್ತಲೆಯುತಿರೆ,
ಮಯನೇ ಜನಕನಾದನಾನೇ ಕುಶಧ್ವಜಂ;
ಕಾಮರೂಪಿಣಿ ಶೂರ್ಪಣಖಿ ತಾನೆ ಸೀತೆಯಾ
ದಳು, ಕೆಳದಿಯರ ಬಳಗದಿಂ ಸುತ್ತುವೆರೆದಿದ್ದ
ಳೆಂದ ಮೇಲೇನು ಮಾಯಾಪ್ರಪಂಚಂ ಬೊಮ್ಮ
ನಂ ನಗುತ್ತಿದ್ದುದೆಂದಲ್ಲದಿನ್ನೇನಲಿ!’

೨

ಮುನ್ನುಡಿಯನೆಡಗಲಿಸಿ ರಾಕ್ಷಸೇಶ್ವರನೆಲವೊ!
ಸಂತಸದ ಸುಗ್ಗಿಯನ್ನರಳಿಸುವ ಮಾತಿದ
ಸ್ಪುಟವಾಗಿ ವೊಳಗಲೇಂ? ಕಣ್ಣೀರ ಮಳೆಯಿದೇಂ?
ವೋರೆ ಮುಗಿಲಾವರಿಸಿ ಕಾಂಬುದೇಂ? ನಮ್ಮಪಾ
ಳಯದೊಳೊಳಜಗಳವೇಂ ತಲೆಯಿಕ್ಕಿತೇ? ಮಂತ್ರ

ದಡಿಗಟ್ಟಿದಾಯ್‌ರುಚ್ಚರಿಪ ಶಿಥಿಲದ್ವಿತ್ವ
ವಾಯಿತೇಂ ಪೇಳು ಪೇಳೆಂ'ದೆಂಬ ರಕ್ತಸಂ-
ಗರುಹಿದಂ ಸಾರಣಂ ಮುಂಗತೆಯ ಸಾರವಂ:—

೩

‘ದೊರೆಯೆ ನಮ್ಮವರಲಸಲಿಲ್ಲೆಂಬುದಂ ನಿವೇ
ದಿಸಲಿಂತು ಬಿತ್ತರಿಸಬೇಕಾಯ್ತು. ನಿನ್ನ ಪು
ಷ್ಪಕವಲ್ಲಿ ಬಾಂದಳಂಬರಿದು ಕಣ್ಣುರೆಯಾದ
ವೇಳೆಯಲ್ಲಾ ಕೋಸಲದ ರಾಯಗುವರರನು-
ಗಮಿಸುತ್ತಿರೆ ಜನಕರಾಜನ ದಂಡನಾಯಕಂ
ಮುಂ ನಡೆಯುತ್ತಿರೆ, ಸುತ್ತಮುತ್ತಲೂ ತುಳಿಲಾಳ್ಳ
ಳಡಿಯಿಡುತ್ತಿರೆ, ನಟ್ಟನಡುವೆ ಕೌಶಿಕನದೋ
ಬಂದನಿದೋ ಬಂದನೆಂಬೆಮ್ಮ ಬೇಹುಗರ ಪಿಸು
ಮಾತು ಕಿವಿಯೊಳಗೆ ನುಸುಳುತ್ತಿರಲೈದೆಯೇರು
ತಿದಿರುಗೊಳೆ ನಾವೆಯ್ದಲಾ ದಂಡನಾಯಕನ
ಕರ್ಣಮಂತ್ರಂ ಬಡೆದ ಮುನಿಯ ಮೊಗವೊಮ್ಮೆಯೇ
ಬೆಂಕಿಯೊಂದುರುಳಿಯಾದುದು! ಕಣ್ಣು ಕೇಸುರಿಯ
ನುಗುಳಿತೆದೆಯತ್ತಣೆಂದೆದ್ದು ಗುಡುಗುಡಿಸುವಾ
ರಕ್ಕೋಷ್ಣಮಂತ್ರವಂ ಕಾರಿದುದು! ಕೊರಳದ
ಕ್ಕೇಂ ಬಲೈಯೋ— ಸಿಡಿಲು ಬಡಿದ ಪರಿಯಾದತ್ತು!
ಸಿರಿ ಕಂದೆರೆದ ಹೊಳಲು ತುರುಗಿ ತುಂಬಿದ ನೆರವಿ
ಯರೆನಿಮಿಷದೊಳು ಮಸಣವಾಯ್ತಯ್ಯ! ಕೌಶಿಕನ
ಮುನಿಸಿಗಿಡಿರಾದ ಮಾವನ ಮುಸುಡನೇನೆನಲಿ!
ಮೊತ್ತವೊದಲಿದನು ಸನ್ನಿಧಿಯಲ್ಲಿ ಬಿನ್ನವಿಸ
ಬೇಕೆನುತ್ತೋಡಲಾಂ ಹಿಂಜರಿಯಲಾ ರಾಯ
ಗುವರರೊಳು ಕಿರಿಯನಾದಾ ದಡಿಗನೊಮ್ಮೆ ಕಡೆ
ಗಣ್ಣೆಂದಲೆನ್ನೆದೆಯ ತಂತಿಯಂ ನಸುಮಿಡಿದ
ನಿನ್ನ ಸರಂಗೊಡುತಲಿದೆ! ನಡುಗುತಿದೆ! ಮನಂ
ಮಿಡುಮಿಡುಕುತಿದೆಯೆನುತ್ತಾ ತನಡಿಗಿರಗಿದನು.

೪

ಎಂದವನ ಭಯರಸಂ ಗಾಸಿದೆದೆಯಚ್ಚೊತ್ತಿ
 ನಿಂದ ಮೋರೆಯನು ಮಿಳ್ಳಿಳಿಸುತ್ತಿಪ್ಪೆವೆಗಳನು
 ನೋಡಿದಾ ರಾವಣಂ ಪೂವೇರಿದಾ ಬೂತ
 ದಾಕಾರಗೊಂಡುದಂ ಕಂಡನಾ ರಾಜನೀ
 ತಿಯನುಂಡು ಮೈನಡೆದ ಸಚಿವಂ ಪ್ರಹಸ್ತನೇಂ
 ಚದುರನೋ! ದೊರೆಯ ಕೋಪಾವೇಶವನ್ನಿಳಿಸ
 ಲೊಂದು ಮದ್ದನ್ನರೆದು ದೂತನ ಮೊಗಂ ನೋಡಿ,
 ರಾವಣಂಗೆರೆದು ಸಂತಯಿಪ ಬಗೆಯಿಂದೊಂದಿ
 ನಿತ್ತನಿತು ವಾರ್ಪಡಿಸಿ ಸವಿಗೊಳಿಸುತ್ತಾಡಿದನು:—

೫

‘ಸಾರಣಾ! ಕುರುಡದಿರ್! ಪರಡದಿರ್! ಭೂಮಂಡ
 ಲವನೊಂದು ಕೆಯ್ಯೊಳೇ ಕಂದುಕವನಾಡುವೀ
 ದೊರೆಯ ಪನ್ನತಿಕೆಯನು, ಪೌರುಷಪರಾಕ್ರಮಂ-
 ಗಳನು, ಕೆಲಗಾಲದಿಂದಿತ್ತಲಾ ಬಡಗನಾ-
 ಡಿನ ನೀರ್ಗುಡಿದ ಕತದೆ ಮರೆತೆಯಾ? ಮರೆತರೇ
 ನರಸನಿದಿರೊಳಗಂಜಿಕೆಯ ಗೊಂದಲವಿದೇಕೆ?
 ಸಾಮಾನ್ಯನಾದ ಮೂಗಿನ ಮೌನಿಯಲ್ಲವಾ
 ಕೌತಿಕಂ! ತನ್ನ ಹಿಂದಣ ರಾಜನೀತಿಯನು
 ಶಮದಮಾದಿಗಳ ಸಾಣೆಯೊಳೊಡ್ಡಿ ಮಸೆದಾದ
 ಋಷಿರಾಜನೀತಿಯನ್ನೆಮ್ಮಲ್ಲಿ ಹರಿಯಿಸ
 ಲೈತ್ತಿರುವನುತ್ತರಾಪಥದ ರಾಜಕವೆಲ್ಲ
 ವಾತನಡಿವಿಡಿದು ನಡೆವಂದವಂ ನೋಡುತ್ತ,
 ಹಿಂದಣನರಣ್ಯಕನ ಕಾಲವಲ್ಲೇ ಬಡಗ
 ನಾಡೊಳಗೆ ಹೊಸಹುರುಪು ಮರುಳೆದ್ದು ನಲಿಯುತ್ತಿಹು
 ದದರಿಂದ ಕಾಲಕನುವಾಗಿ ನಯವೆಂಬ ಗಾ
 ಳವನೊಡ್ಡಿ ವಿಂಗಳಂ ಪಿಡಿಯಬೇಕಂತೆ ನೇ
 ಣಲಿ ಕಟ್ಟಿಕೋದು ಸರಗೊಳಿಸಬೇಕೆಂದರಸ
 ನಿಂತು ಬೇರೊಂದುಪಾಯಕ್ಕೆ ಕೈನೀಡಿರುವ

ನಲ್ಲದೀ ಜ್ವಾಲಾಮುಖಂದೆರೆದನಾದರಾ
 ಕೌಶಿಕನ ಕೂಗೆಲ್ಲಿ? ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರೆಂಬ
 ವರ ಪೋಗದೆಲ್ಲಿಯನಿತಲ್ಲದೀ ವಿಶ್ವವೆ
 ಲ್ಲಂ ಬೂದಿಯೊಡನೆ ಹಿಟ್ಟುಹುದೆಂದು ಬಗೆದೆಮ್ಮ
 ಚಕ್ರಾಧಿಪತಿ ಮನಂಗಡೆಯುತ್ತಲಿಹನಲ್ಲೆ!

೬

ಮಂತ್ರೀಶ್ವರನ ಮಾತಿನೊಡನುರಿಯನಗಲಿದಾ
 ರಕ್ಕಸನ ವೋರೆಯನುಭಾವವನು ಕಂಡು ಬಗೆ
 ಗೊಂ'ಡೆಲವೊ ಪೋಗು; ಮೆಯ್ಯಂ ಮರಸುತೆಡೆಯನರಿ
 ತೊಂದೊಂದು ರೂಪಾಗಿ ಹರಿದು, ನನ್ನಾಳ್ಗಳೊಡ
 ನಲ್ಲಲ್ಲಿ ಹೊಗುತ ಹೊರಡುತ್ತ ಸುಯ್ಯೆನಿಸುತೆದೆ
 ಯಲಿ ನುಸುಳಿ ಹೊರಸೂಸುವೆಲರಂತೆ ಸಂದೇಹ
 ಕೆಡೆಯಾಗದಂತಲೆದು, ರಿಪುಗಳಾಯತಿಕೆಯನು,
 ಮನದ ಹೂಣಿಕೆಗಳನು, ಕೆಯ್ಯ ಮಾಟಗಳನು,
 ಹೊಲಬನರಿದಾಗಾಗ ಧೈರ್ಯದಿಂ ಬಂದು ಸ
 ನ್ನಿಧಿಗೆ ಬಿನ್ನಯಿಸುತಿಹುದೆಂಬ ಮಂತ್ರಿಯ ಮಾತು
 ಗೇಳುತರಸನ ವೊಗಂ ನೋಡುತ್ತ, ಹಸಾದವೆಂ
 ದಡಿರೆಗಿ, ಸಾರಣಂ ಸಾರಿದಂ ಗುರಿಗೊಂಡು.

೭

ಅತ್ತ, ಮಿಥಿಲಾಪುರದ ಹೊರವಳಯದಲಿ ಜನರ
 ಜಂಗುಳಿ ಪೊದಳ್ಳುದದೊ! ಕೌಶಿಕಮುನೀಶ್ವರಂ
 ರಾಜವೈಭವದಿಂದೆ ದಂಡನಾಯಕನೊಡನೆ
 ಹಿಂಬಾಲಿಸುವ ಜಕ್ಕಜೌವನಿಗರಾದಿಬ್ಬ
 ರರಸುಗುವರರ ಮೇಳವಡೆದದೋ ಬರುತಿಹನು!
 ಬಹನು! ಬಂದಂ! ಬಂದನೆಂಬ ನುಡಿಯುಗ್ಗಡಿಸೆ,
 ಸಕಲಾಂತರಂಗಬಹಿರಂಗ ಸನ್ನಾಹದಿಂ
 ದಿದಿರುಗೊಳಲೆಂದು ಜನಕಂ ಮುಂಬರಿದು ಪೋಗೆ
 ಸುದ್ದಿ ಹರಡಿತ್ತು—ಬೀಡುಬೀಡುಗಳೊಳಗೆ ಹುರುಡ

ನೆಬ್ಬಿಸುತ್ತಿದ್ದುದರಮಕ್ಕಳದೆಯೊಳಗೊಳಗೆ.
ಅನಿತರಲ್ಲದೊ ವಿದೇಹಂ ದಾರಿದೋರಿಸು
ತ್ತಿರೆ, ಮೆಲ್ಲಮೆಲ್ಲನೆಯ್ತಪ್ಪವನೆ ರಾಜರ್ಷಿ
ಯಾರ್ಯಕುಲಪಂಜರಂ; ಹಿಂದೆಡದ ಪಕ್ಕದ
ಲ್ಲೆರಡು ಬಿಲ್ಲುಗಳನೊಂದೇ ಕೆಯ್ಯೊಳಾಂತತ್ತ
ಲಿತ್ತೊಲೆವ ನೀಳ್ಗಂಗಳೆಂ ನೋಳ್ಪರೆದೆಗಳಂ
ಹೀರುವವನೇ ಲಕ್ಷ್ಮಣಂ; ಬಲಗಡೆಯೊಳದೋ
ಹಸುರುಮಣಿದಿರುಳ ಬಣ್ಣದ ಮೆಯ್ಯವಂ ವಿಕಸಿ
ತಾಂಬುಜೀಕ್ಷಣದಳಗಳೆಂದಮೃತನಂ ನೋಟ
ಕರಿಗೂಡಿಸುತ, ಮಂದಗಮನದಿಂ ಬರುವಾತ
ನವನೆ ಸೀತಾಮನೋನಾಯಕಂ ರಾಮನೆಂ
ದಾರೆಂದರೋ ನೆರವಿಯಲಿ - ಬಲ್ಲರಾರು! ತಿಳಿ
ನೀರ ತಂದಲಿನವೋಲಿಪ್ಪಾಪದಂ ಕಿಟಕಿ
ಯೆಡೆಯೊಳರೆಗಣ್ಣಿಟ್ಟ ನಾಡರಸುಮಕ್ಕಳೆಂ
ಬವರ ಕಿವಿವೊಕ್ಕಾಪದವೆಯಾಗಿ ಕಿಂಕಿರಿಸ
ತೊಡಗಿದುದು! ಪೋಗಲಾನುಡಿ; ವಿದೇಹಂ ಲೋಕ
ವಂದ್ಯರನ್ನತಿಥಿಗಳನೊಡಗೂಡಿ ಕರೆದೊಯ್ದು
ಮನ್ನಿಸುತ್ತಿರೆ ಮಂಗಳಾನಕಂ ಬಾರಿಸಿತು.

ಎಳನೆಯ ಖಂಡ

ಮುರುದಿನಸವರಳಿತ್ತು; ಪರಿಮಳಂ ಬೀರಿತ್ತು;
 ಸುಮುಹೂರ್ತಕಾಲವೈತಹ ಕೊಂಬು ಕೇಳಿತ್ತು.
 ವೊದಲಂತೆ ರಾಜಕುಲಮಂಡಲಂ ನಡೆತಂದು,
 ಮಣಿಕಿರಣಮಸೃಣಾಸನಂಗಳಲಿ ಮಂಡಿಸಿತು.
 ಅವರವರ ನೇಹಿಗರು, ಬೇಹಿಗರು, ಕಾಹಿನವ
 ರವರವರನೊಂದಿರಲು ನಿಂದಿರಲು ಮಿಳ್ಳಿಳಿಸು
 ತಿರಲಾ ಸಭಾಮಂದಿರದ ನಟ್ಟನಡುವಿನಲಿ
 ವೊಸಲಾಗೇರಿಸಿದ ಮೂವಣೆಯ ಹತ್ತಿರಕೆ
 ಮುಂಬರಿವ ಜನಕನೊಡನಾ ಕೌಶಿಕಂ ರಾಮ
 ಲಕ್ಷ್ಮಣರು ಸರಿವಲ್ಲಿ ಕಣ್ಣೆಲ್ಲವಾ ಕಡೆಗೆ
 ಬಾಗಿತು. ವಿದೇಹನತಿವಿನಯಾನುಭಾವನನು
 ಸೂಸುತಿಪ್ಪಿಕ್ಕೆಯ್ಯ ಮುಗುಳಿಂದಲೊಪ್ಪಿಸಿದ
 ಬಲಗಡೆಯ ದರ್ಭಾಸನವನು ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರ
 ನೇರಿದಂ—ಕಾಮಾದಿಶತ್ರು ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರ
 ನೆನಿಸಿದಾತ್ಮಂ ಹೃದಯಪೀಠವನ್ನೇರ್ವಂತೆ.
 ಬಳಿಕ ನಗೆಗಣ್ಣಿಂದ ಗುರುವರಂ ಬರಸೆಳೆಯೆ
 ಸೊಂಪಿನಾಸರೆ ಕಂಪಿನೊಸರುಗಳ ಚಿಲುಮೆಯಿಂ-
 ಪಿನ ಬಟ್ಟಲೆನಿಪಲರ್ಮಣೆಯನಾಗಳ್ ನೋಟ
 ಕರ ಕಣ್ಣಡರ್ವ ಸೈಸಿನ ಪಾಪೆಯಂತಡರಿ
 ದಾ ರಾಮನಾರಾಮನೆನಿಸಲ್ಕೆ, ಬಳಿಯೊಳಿಹ
 ಪೀಠವಂ ಪಕ್ಕಕ್ಕೆ ನೂಕಿ, ರಾಘವನ ಕಿ
 ನ್ನೆಲೆವಾಸಿನಲ್ಲಿ ಮಂಡಿಸಿದ ಲಕ್ಷ್ಮಣನೊಂದು
 ಮೊಗದೋಜಿಯಂ, ಕಣ್ಣೊಳುಕ್ಕುತಿಹ ಬಿರುಬಿಂಕ
 ದುರುಬೆಯಂ, ಕಂಡರಸುಗುವರರೆಲ್ಲರ ನೋರೆ
 ಸೊರಗಿ ಬೆರಗಾಗುತ್ತೊಂದಚ್ಚರಿಯ ಪಡಿಯಚ್ಚೆ
 ನಲ್ಕೆ, ಕಂಗೊಳಿಸಿತೆದೆ ಮಿದಿಯುತಿರೆ ಬೆದಬೆದನೆ.

ಅನಿತರೊಳಗತ್ತ ತಿವಕಾರ್ತುಕಂ ಪೂಜೆಯಾ
 ರತಿವಡೆದುದಾ ಜನಕರಾಜನಾಣತಿಯಂತೆ
 ಹಲಮಂದಿ ಕಟ್ಟಾಳುಗಳು ಸುತ್ತಮುತ್ತತೆರ
 ಗಿದರು; ಮೇಣ್ ಬಿಲ್ಲೊಡಂಬಡೆದ ಪೇಟಕವನೇ
 ಕೋಲ್ಲಟ್ಟ ಹೊತ್ತೊಯ್ಯಲೆಂದು ಹವಣಿಸಲು, ಬಿ
 ಲ್ಲೇಳದಿರೆ ಭಾರಕ್ಕೆ ಬೆರಗಾಗಿ, ಹಾಯೆಂದು
 ನೆರವಿಯಂ ನೋಡಲ್ವೆ, ತಲೆಗೆದರ್ ಲಜ್ಜೆಯಿಂ
 ಸೆಡೆದು, ಮೇಣ್ ಹುರುವೆದ್ದು, ಬಿಂಕದಿಂದೆಯುಬ್ಬು
 ತಬ್ಬರಿಸುತುಬ್ಬರಂ ಬೀಗುತಂತಿತಾಗಿ
 ಬನಣಿಗೊಂಡೆಂತೆಂತೊ ಬಿಲ್ಲೊಡನೆ ಸಭೆಯತ್ತ
 ಸಾಗುವವಸರದೊಳಾ ದಕ್ಕಡಿಗರೆದೆಯಲ್ಲಿ,
 ಹಣೆಯಲ್ಲಿ, ಕೆನ್ನೆಯಲಿ, ಕುರುಳ ಕೊನೆಯಲ್ಲುಸಿರ
 ತಾಣದಲಿ, ಬೆಂಬೆವರ ಬಿಂದುಗಳ ತಂದಲುಗ
 ಳವರೆದೆಯನಲುಗಿಸಿತು; ಕೋದಂಡದಂದವಂ
 ಕಂಡಂಜಿ ಕಾಳ್ಪುರಂಬರಿದುದೆಂದೆಂಬೆನೇ!
 ಅಂತದೇಂ ನೆಡುಗಣ್ಣೊಳ್ಳೆಕ್ಕಿಸುವ ರಾಜಕದ
 ಮಾನಸಂಗಡೆವ ಮಂತಣಿಯಾದುದೆಂಬೆನೇ!

೨

ಧನು ಸಭೆಯನೊಂದಲು 'ತದೇವ ಲಗ್ನಂ' ಮಂತ್ರ
 ದಿಂಚರಂ ಪಸರಿಸಿತು. ಜನಕಾವನೀನಾಥ
 ನಾ ದಿವ್ಯಪೇಟಕದ ಬಳಿಗೊಂಡು, ವಿನಯವಿನ-
 ಮಿತನಾಗಿ, ಕೈಮುಗಿಯುತೆಂದನಾಲಿಪುದರಸು
 ಗಳ ಕುಲದ ತಲೆಯ ಮಾಣಿಕಗಳೇ ಮನ್ನೆಯರೆ
 ಬೀರಸಿರಿಯಚ್ಚೊತ್ತಿದೆದೆಯ್ಯಬಲ್ಲಿದರೆ!
 ಹಲವನೇಕೆಂಬೆನೆಲ್ಲಂ ಬಲ್ಲರಲ್ಲಿ? ನಿ
 ಮ್ಮಲ್ಲಾವನೀ ಬಿಲ್ಲನೆತ್ತಿ, ಬಾಗಿಸಿ, ನಾರಿ
 ಯಂ ಬಿಗಿದು, ಬಟ್ಟಲಿನ ತಿಳಿನೀರಿನೊಳಗೆ ಗುರಿ
 ವಡೆದು ಬಾಂದಿರಿವ ವೀಂಗಳಿವನಾತನ ವೀರ

ರಸದೊಸರ ಕೈಗೆನ್ನ ಕನ್ನೆ ಕೈನೀಡುವಳು!
ಜಸದೆಸಕವಂ ಪಸರಿಸುತ್ತಾಯರಾಜಕದ
ಕೀರ್ತಿಯಂ ಮೂರ್ತಿಗೊಳಿಸುವುದೆನುತ್ತಾಡಿದಂ.

೩

ರಾಮನಂ ಕಂಡು ಗರಣಂ ಪಿಡಿದರಸುಗುವರ
ರುತ್ತಾಹದವಶೇಷವಾ ಬಿಲ್ಲನೀಕ್ಷಿಸುತ್ತ,
ಮೇಣ್ ಜನಕನೆಂದುದನ್ನಾಲಿಸುತ್ತ, ಬೆಂಡೆದ್ದು,
ಬಾಡಿ, ಬಸವಳಿದು ಗಾಳಿಯನುಳಿದ ತಿದಿಯಾದು
ದೆಂದ ಮೇಲಿನ್ನು ಬೇರೇನನೆನಬೇಹುದಾ
ಕೋದಂಡದಲಿ ತಿರುವ ಕೋದಂಡಲೆವ ಮನಂ
ಬಲಿದೇಳಿಸುವ ಬೆನ್ನಿನೆಲುಬುಡಿದವೋಲಾಯ್ತು.

೪

ಅನಿತರಲಿ ಹಾಯಾಗಿ ಮೂಗನರಳಿಪ ಹೊಚ್ಚ
ಹೊಸದಾದ ಹೂಗಾಳಿ ತಣ್ಣನಾ ಮಂಡಪದೊ
ಳಗೆ ಬೀಸಿತೇನದೆಂದೆಣಿಸಲದರಲೆ ಬಲಿದು
ತೆರೆಯುಕ್ಕಿ ಮಸಗಿತೊಂದವ್ಯಕ್ತಮಂಜುಳಂ
ನಾದವಂಕುರಿಸಿತಾಗಸದಿಂದಲದು ಕೆಳಗೆ
ಕೆಳಗಿಳಿದು ಬರುವಂತೆ ತೋರಿತಚ್ಚರಿವಡೆದು
ಹಂದರದ ಹೊರಗೆ ಕಣ್ಣಿಡೆ, ಪುಷ್ಪಕಂ ನೆಲಂ
ಮುಟ್ಟಿದ್ದು ದೊಳಗಣೆಂದಿಳಿದು ಲಂಕಾಧೀಶ್ವ
ರಂ ಮುಂದೆ ನಡೆವಾ ಪ್ರಹಸ್ತನೊಡನೊಳವೊಕ್ಕು-
ನೊಡವೆರೆದ ನೆರವಿಯೆದೆಯೊಕ್ಕಲೆದ್ದುದು—ಗಂಟು
ಗಟ್ಟ ಕಣ್ಣೊಳಗೆ ನಿಂದುದು; ಮೌನಮುದ್ರೆಯ
ನ್ನೆತ್ತಿ ಬಾಯಲ್ಲಚ್ಚನೊತ್ತಿದಾ ಕೂಟಕುಳಿ
ಗಳ ನಾಟಕವನದನ್ನೀಕ್ಷಿಪನೆ ಮೂಲೋಕ
ದಲ್ಲಣಂ ಮರೆದೀಕ್ಷಿಸಿದನಾದರವರ ಕಣ್
ಪುಳೈಂದು ಪುಗುಳೇಳದೇ? ಭೋಂಕನೆಯ್ಯಂದ-
ನೇರಿಸಿದ ಬಿತ್ತರಿಗೆಗಳ ಬಳಿಯೊಳಾಗ ಬಗೆ

ಬೇಡಬೇಡೆಂದರೂ, ಗಣಿಸದುರಿಗಣ್ಣತ್ತ
 ಲೊಮ್ಮೆ ತರವಡೆದು ನಸುದಿರುಗಿದುದು. ಗಾಧಿಜನ
 ಕೇಕರಂ ನೀಕರಿಸೆ, ರಾಘವನ ತುಟಿಯಲ
 ಮುಗುಳಾಗೆ, ಮಾಗಧೀಸುತನ ಕಣ್ ಕೆಂಗಿಡಿಯ
 ನೋಕರಿಸಲವರೆದೆಯನಳೆಯುತ್ತ ನಡೆಯಲಾ
 ನಾಡರಸರಂತರಂಗದ ರಂಗದಲ್ಲಿ ಭೇ
 ತಾಳಂ ಪಟಾಕ್ಷೇಪವೆಸಗಿ ನಲಿಯುತ್ತಿತ್ತು.

೫

ಕೈಕಸಾನಂದನಂ ಬಿಲ್ಲೆಡೆಗೆ ಸಾರಿದಂ;
 ತನ್ನ ದೇವನ ಕೆಯ್ಯ ಕಾರ್ಮುಕವನೆಡಿವಿಡದೆ
 ನಿರುಕಿಸುತ್ತೊಂದಿನಿಸು ತಡೆದು, 'ಹರಹರಮಹಾ
 ದೇವ ಶಂಭೋ ಶಂಕರಾ' ಎಂಬ ಮಾನಸದ
 ಜಪದೊಡನೆ ಮೂವಾರಿ ಬಲವಂದನಂತರಂ
 ಮಂತ್ರಾರ್ಥವನ್ನೆ ಕನ್ನಡಿಸುತ್ತಲಿಹ ತಂತ್ರ
 ದಿಂದೆ ಪೂಜಿಸಿದನೆರಗಿದನೆದ್ದು ನಿಂದು ಕೈ
 ದುಡುಕಿದಂ! ಮಿಡುಕದಿರಲೆದೆಗೆದರಿ ಮಂಡಿಯ
 ನ್ನೂರಿ ಬಲಗೆಯ್ಯಿಂದಲಂಕಕೇರಿಸುತುರ
 ಸ್ಥಳಕಾನಿಸುತ್ತಲೊಂದುಕ್ಕಿನಿಂದೇಳುವೆಡೆ
 ಯಲ್ಲಿ ಕೈಕಾಲು ನಡುಗಿತ್ತು! ಚೈತನ್ಯವಾ
 ರಲೊಡಗಿತಂಗಂಗಂಗಳೆಲ್ಲವೂ ಸ್ವೇದಾಭಿ
 ಷೇಚನಂಬಡೆಯಲೈ, ಕಲ್ಲೆದೆಯ ಬಿಲ್ಲೊದೆದು
 ದುಂಗುಟದೆ ನೆಲನಂ ಬಲಿದ ಕಾಲು ತತ್ತರಿಸು
 ತಿರೆ, ನೋಟಕರ ಮೋರೆಯನುಭಾವನರ್ತನವ
 ನಾರ್ತಡೆವರೆಂತೆತೊ ತಡೆದರೂ, ಕೂಟಕುಳಿ
 ಗಳ ಗುಲ್ಲನಲ್ಲಗಳೆವವರಾರದಂತಿತು
 ಕಳೆದರೂ, ಹೆಂಗುಸರ ಗೊಳ್ಳೆಂಬ ಗುಳ್ಳೆನೊರೆ
 ಬೊಬ್ಬಳಿಯ ಕಲಕಲಂಗಳನಂತು ಕೆಯ್ಪುರೆಯ
 ತಾಳಂಗಳೊಡಗೂಡಿ ಹರಿಯುವಾನಂದಗೀ

ತದ ಮೇಳವಂ ನಿವಾರಿಪರುಂಟೆ? ಖಳನ ಕಾ
ಮಕ್ಕೆ ಕೂಡಿದ ಬಲಿದ ಬಡ್ಡಿ ಮೂಲವನೆಲ್ಲ
ಮುಳುಗಿಸಿತ್ತೆಂಬ ಪಿಸುಬಣ್ಣನೆಯದರಳೆ, ರ
ಕ್ಕುಸರಾಯನುರುಳಿದಂ ನೆಲಕಾಗ ಬಿಲ್ಲು ಹೆಗ
ಲಿಂದೆದೆಗೊದೆದುದೊಡಲನುದ್ದಿದುದು! ಸೊಂಟವ
ನ್ನೊತ್ತಿ ಕೆಡೆದತ್ತು! ಕಂಗೆಡದಾ ಪ್ರಹಸ್ತನಾ
ಣತಿಯಂತೆ ಪುಷ್ಪಕಂ ಬಿಲ್ಲೆಡೆಗೆ ಸಾರಿತೊಳ
ಗಿಂದಿಳಿದ ದಡಿಗರಾ ಧನುನನತ್ತಲು ತೆಗೆದು
ಬಸವಳಿದು, ಬಳಲಿ, ಬೆಂಡಾದೊಡೆಯನಂತಾಂಗು
ತೊಳಗೊಯ್ದರಾ ಪಾರು ಪಿಂಜರಿದು ನೆಲವನುಳಿ
ದುದು! ಕೈಪರೆಯ ತಾಳದೊಡನೆ ಬಾನೇರಿದುದು!
ಕಾಶಿಕನ ನೋರೆಯಲಿ ಮುಗುಳುನಗೆಯರಳುತಿರೆ,
ಲಕ್ಷ್ಮಣನ ಕಣ್ ಮುಗಿಲೆಡೆಯ ಬಿಸಿಲನುಗುಳುತಿರೆ,
ರಾಘವನ ಮೋರೆ ಗಂಭೀರಭಾವದ ಮುದ್ರೆ
ಯೊತ್ತಿರಲ್ಪಾ ಸಭಾಮಂಡಲಂ ರಾಜಿಸಿತು.

ಎಂಟನೆಯ ಖಂಡ

ಲೋಕದಲ್ಲಣನೆಂಬ ಹೆಸರಾಂತು, ತಮ್ಮೆದೆಗೆ
 ಭಯಕೇತುವೆನಿಸಿ, ಬಾಂದಳದಿಂದಲಿಳಿದ ರಾ-
 ವಣನಂತು ಬಿಲ್ಲೊಡಕಿ ಹತ್ತಿಯಂತಾಗಿ ಹಾ-
 ರಿದನಿದೋ ರಾಘವಂ ಬಿರುಗಾಳಿ ಮಳೆ ಬಿಸಿ-
 ಲ್ಲಳುಕದ ಮಹಾಮೇರುವಾಗಿರುವನೆಂಬುದ
 ನ್ನೇಣಿಸುತ್ತ, ಕಣ್ಣಾರೆ ಕಾಣುತ್ತ, ನಾಡರಸ
 ರಂತರದಿ ಕೌಶಿಕನ ಸೂತ್ರವದು ಟಿಪ್ಪಣಂ
 ಬರೆದ ಜನಕನ ವಚನದೊಡನೆ ಮುದ್ರಿಸಿದತ್ತು;
 ಬಿಸಿಯಲ್ಲದಾ ಬೆಣ್ಣೆ ಕರಗದೆಂಬಾ ನಾಡ
 ನುಡಿಯರ್ಥವೆತ್ತಲೂ ಪಸರಿಸಿತು. ಕಂಡ ಬ
 ಟ್ವೆಯೊಳೆ ಕಾಲಿಡಬೇಡಿರೆಂದಾಸನಂಗಳವ
 ರೆದೆಯನಾಕರ್ಷಣಂ ಗೆಯ್ಯುವೆಂಬಂದದಿಂ
 ರಾಜಮಂಡಲವೆಲ್ಲ ಕುಳಿತಲ್ಲಿ ಕುಳ್ಳರೆಂ-
 ದೆನಿಸಲವರಂತರಂಗುದಿವಗುಳನೆತ್ತಿ ಮಿದಿ
 ದಾಮೇಲೆ, ಮುನಿವರನ ಕಡೆಗಣ್ಣದೆಡಗಡೆಗೆ
 ಬಾಗಿತ್ತು; ಲಕ್ಷ್ಮಣನ ನಗೆಗಣ್ಣು ಬಲಗಡೆಗೆ
 ಸೆಗದತ್ತು; ಕಣ್ಣೆರಡರಿಕ್ಕುಳೆಂದೆತ್ತಿದಂ-
 ದದಿ ರಾಘವಂ ಮೆಲ್ಲನೆದ್ದು ಗುರುಗೆರಗಿದನು.

೧

ಮುಂಜೀರಗನೋಸರಿಸಿ, ಕೋಸನೊಗ್ಗಿಸಿ, ನಡುವಿ
 ನಿರುಕಿನೊಳು ತುರುಕಿ, ನೆಲಕಿಳಿದು ಸಂದಣಿಯ ಕ
 ಣ್ಣೊಡವರಲು ನಿಧಿಯ ಸನ್ನಿಧಿಗೆ ಮಾಂತ್ರಿಕನೆಯ್ವು
 ವಂತೆಯ್ವಿ, ಕೋದಂಡವಂ ನೋಡಿದಂ; ಭಕ್ತಿ

ಭಾವನಾಭರಿತವಾದೆದೆಯತ್ತಣಿಂದೋಂ ನ
 ಮತ್ತಿನಾಯಾಕ್ಷರಂ ನೆಗೆಯೆ, ಮನದೊಳಗೆರಗಿ,
 ಬಿಲ್ಲನೆಡಗೆಯ್ಯೋಳೆಳ್ಳೊಡನೊಂದು ಕೋಲಂತೆ
 ಬರೆ ಬಾಗಿಸಲು ಕೊನೆಯನೊತ್ತಿದಾ ಬಲ್ಲೆನಿತು
 ಹಿರಿದಾಯ್ತು! ನಿರಿನಿಳಿಲುನಿಡಿಲುನಿಟಲೆಂದೆಂಬ
 ಸಪ್ಪುಳುಬ್ಬರವಾಗೆ ನೆರವಿಯಚ್ಚರಿವೋಗೆ,
 ಮೂನೆಲಂ ಮೂರಿವೋಯ್ತೆಂಬಂತೆ ನಡುಗುತಿರೆ,
 ರಾಮನ ಮನಂ ಬೆರಗಿನೊಳು ತೂಗುತಿರುವಲ್ಲಿ
 ಬಿಲ್ಲೆರಡು ತುಂಡಾಗಿ ಬಿದ್ದುದು! ಸಭಾವಲಯ
 ದಂತರದೊಳದ್ಭುತರಸಂ ತುಂಬಿತುಳುಕಿದುದು!

೨

ಆಗಳಾ ಗಾಧಿಸಂಭವ-ಸುಮಿತ್ರಾಸುತರ
 ಬಗೆಯರಳಿದುದು. ಜನಕನಂತರಂ ಸಂತಸದ
 ತೆರೆಯೊಳೇಸಾಡಿತತ್ತಂ ಕನ್ಯಕಾಮಂಡ
 ಲದ ಮಾನಸದೊಳಂಚೆಯೋಲಾಡುವಂದವ
 ನ್ನರಿತು ಕೆಳದಿಯರೆನಿಪ ತುಂಬಿ ಕೋಗಿಲೆ ಗಿಳಿಗ
 ಳುಲಿದಾಡಿ ಹಾಡಿ, ನಲ್ಲುಡಿಗುಟ್ಟಿ ಚಳಿಯನೋ
 ಡಿಸಿ, ಸುಗ್ಗಿಯನು ಹಬ್ಬಿಸಿದುವೆಂದು ಬಣ್ಣಿಸಲು
 ಬಾಯ್ತೆರೆವೆನೇ! ತೆರೆಯಬಾರದದೊ ನೋಳ್ಪುದಾ-
 ರಾಮಾಂತರಂ ಮಾಗಿಯಿಂದೆ ಮಾಸಿಹುದಲ್ಲೆ!

೩

ಹೊಳಲೆಲ್ಲವಾನಂದನಾಟಕದ ರಂಗವೆಂ
 ದೆನಲೊಸಗೆ ಮರುಳೆದ್ದು ಕುಣಿಯುತಿರೆ, ರಾಘವನ
 ಕೀಳ್ಕೊಗಂಬಿಡಿದು ತೇಲ್ವಿಂಗಿತದ ಬೊಬ್ಬುಳಿಕೆ
 ಗಳನರಿತು ಲಕ್ಷ್ಮಣಂ ಗುರುವರನ ಕಿವಿಯೊಳಗೆ
 ಸೂಸಲ್ಕೆ, ಜನಕನೊಡಗೂಡಿ ಕೋದಂಡಬಂ
 ಡಂಗಳೆಡೆವಡೆದ ರಾಘವನಲ್ಲಿಗೆಯ್ಪಿ ಮುನಿ
 ದಾಶರಥಿಯಂ ಕುರಿತು ನುರಿತ ನುಡಿಯೆತ್ತಿದನು:—

೪

‘ಅಚ್ಚರಿಯಿದೇಂ? ನಿನ್ನ ಬಲ್ಮೈ ಸದ್ಧರ್ಮದೋ
ಜಿಯ ತುತ್ತತುದಿಯನೇರಿದುದನೀಕ್ಸಿಸಿ ನೆಲಂ
ಕೈವಾರಿಸಲ್ಪದೋ ರಾಜರ್ಷಿಯಾದೆನ್ನ
ಕೈಹರಸಲೆಂದೆತ್ತಿ ಬಾಗುತಿರಲಿಂತಿದೋ
ಜನಕಾವನೀಧರಂ ಗಿರಿಜೆಯಂ ಪಡೆದಾತ
ನಾದೆನೆಂದುಮ್ಮಹಂಬಡೆದು ನಲಿಯುತ್ತಿರಲು,
ದುಮ್ಮಾನವಂ ಮನದ ಮಂಡಪಂಬೊಗಿಸುತ್ತ-
ಲುಮ್ಮಳಂಗುದಿವಂತೆ ತೋರಲೇಂ ಕಾರಣಂ?
ಪೇಳುಪೇಳೆ’ಂದೆನಲ್ಕಾಲಿಸುತ ಮೆದುನುಡಿಯ
ಪರಿಮಳವನಾ ರಾಮನೆತ್ತಿ ಬಿತ್ತರಿಸಿದನು:—

೫

‘ಗುರು ಗುರುಪ್ರಭರಾಲಿಸುವುದು. ನಿಮ್ಮಯ ಮಾತಿ
ಗಿದಿರೆಂಬನಲ್ಲವಾನಾದರೂ ಕುನಿಸುತಿಹ
ಸಂಶಯದ ಕವಲುಗೊನೆಗಳನೆತ್ತಿ ಕಳೆದುಬಿಡ
ಬೇಕೆಂಬ ಬಗೆಯೊಳೇ ಬಿನ್ನಯಿಸಿದಪೆನಿಂತು;
ಸಾಮಾನ್ಯವಾದ ಬಿಲ್ಲಲ್ಲವಿದು! ನೆಲಕೆಲ್ಲ
ಕೋದಂಡವಿದೈಗಾಸರೆಯಾದ ಪರಶಿವನ
ಕೆಯ್ಯನೇರಿದುದಾ ಮಹಾದೇವನೊಲುಮೆಯಿಂ
ಕುಲಪತಿವಿದೇಹಂಗೆ ದೊರೆದಾ ಪ್ರಸಾದವೆ
ನ್ನುವರಲೈ! ರಾಜಧರ್ಮದರ್ಶವಾಗಿರುವ
ಧನುವನಾವಂ ಬಾಗಿಸುತ ನಾರಿಯಂ ತೊಡಿಸು
ತಲಗಿಂದಲಾಗಸಂದಿರಿವ ಮೊನಂ ಕಡಿನ
ನಾತಂಗೆ ವೀರರಸದೇವತಾಸಿದ್ಧಿಯಡು
ದೆಂಬ ವಿಶ್ವಾಸವಂ ಕನ್ಯಕಾದಾನದಿಂ
ದಚ್ಚೊತ್ತಿ ಮುದ್ರಿಸುವೆನೆಂದು ಜನಕಂ ಪೂಣ್ಣ
ನಲ್ಲವೆ? ಭಾವಿಸಲ್ಕಾ ದಾನಕಾನರ್ಹ
ನೆಂತಾಗುವೆ? ತರಳತನಕೆ ತುತ್ತಾಗಿ, ನಾಂ-

ದೀ ಮಂತ್ರದೊಂದು ಸುಯೋಗಿ ಜಳಜಳಿಸುವ ನಂ
 ದಾದೀಪವನ್ನೊದಿ ನಂದಿಸಿದೆನಲ್ಲವೇ?
 ಬಿಲ್ವದಿ ತಿವನಂತರಂಗವಂ ನೋಯಿಸಿದೆ
 ನಲ್ಲದಾಂ ನಿಯಮಕಂಕಣಬದ್ಧನಾದೆನೇ?
 ಪಾಪವೆನ್ನಂ ಬೆನ್ನುಬಿಡುವುದೇ? ದಕ್ಷಿಣಾ
 ಮೂರ್ತಿಯಾದಾ ಪರತೀವಂ ನೆಲೆವಡೆದ ದಕ್ಷಿ
 ಣಾಪಥದ ಮೊಗನಾಡನೆನಿಪ ಬನವಸೆಗೆಯ್ವಿ,
 ದಯೆ ದಮಂ ದಾನಂ ತಪಂ ತೀಲವೆಂಬಯ್ದು
 ಬಗೆಯಿಂದ ಮೆಯ್ಯಡೆದ ಧರ್ಮವನ್ನೊಲಿಸುತ್ತ
 ಪುಣ್ಯದಿಂ ಕಲುಷವಂ ತೊಳೆದು ಹುಟ್ಟಂ ಸಫಲ
 ವೆಸಗದೀ ಸಂಸಾರಸಾರಕಾನೆಂತು ಕೈ
 ಯೆತ್ತುವೆನು? ವಂಶಕಪಕೀರ್ತಿಯಂ ತೊಡಿಸುವೆನು!

೬

ರಾಘವನೆದೆಯೊಳಂತು ಬೇರೀದು ತಳರೇರು-
 ತರಳಿದಾ ನುಡಿಗೇಳಿ, ನಾಡೋಜನೆನಿಪ ಜನ
 ಕನ ಚಿತ್ತವುಮ್ಮಳಿಸೆ ಮೋರೆಮಾಸಿತು. ಶತಾ
 ನಂದಂ ನಿರಾನಂದನಾದನಾಳೆಯರ ಪಿಸು
 ಮಾತಿಂದಲರಿತ ಸೀತಾಂಗನಾಮಣಿ ಹಿಡಿದು
 ಬಿಟ್ಟು ಗುಬ್ಬಿಯವೋಲು ತಳಮಳಂಗೆಂಡಳಾ
 ಬೀಡೆಲ್ಲ ಬೆರಗುಬೆಕ್ಕುಸದಾಡುವೊಲನಾಯ್ತು!

೭

ಅದನೆಲ್ಲವಂ ನೋಡಿ ಗಾಢಿಜಂ ಗಹಗಹಿಸ
 ಲಾ ನಾದಮಂತ್ರದಿಂ ಸಂಶಯಂ ಸಡಿಲುತಿರೆ,
 ರಾಮನಂ ತಲೆದಡವುತಾಲಿಂಗಿಸುತ್ತ ಪರ
 ಮಾನಂದವೆದೆಯಲ್ಲಿ ಹೊನಲೆದ್ದು ಹರಿಯುತಿರೆ,
 ಮುಂದಿಟ್ಟಿಯಂ ಬೀರುತನಿಬರಾಹಾ ಎಂದು
 ತಲೆಯನೊಲೆಯುತ್ತಿರಲು, ತಿಳಿನುಡಿಯ ತೀರ್ಥದಿಂ-
 ದೆದೆಯ ಕೆಸರಂ ಕರ್ಚಿ ಕಳೆಯಲುಜ್ಜುಗಿಸಿದನು:—

೮

‘ಮೂಡಿ ಧರ್ಮದ ಸೇಸರಾಗಿ, ರಾಷ್ಟ್ರಕ್ಕೆ ಪತಿ
ಯಾಗಿ, ನಾಡಂ ಕಾಡನೆಲ್ಲವನ್ನೊಂದೆ ಕೆ
ಯ್ಯಿಂದೆ ಸಮಕಟ್ಟುತಾಳಲು, ಬಾಳಿಸಲು, ವಿಸ
ಲಾಗಿ ನೆಗೆದವನು ನೀನೆಂದಂತರಂಗದ ಸ
ಮಾಧಿಯಿಂದರಿದಿಂಟುಟಿಲ್ಲವನ್ನಣಿಗೊಳಿಸಿ
ಕಳೆಗೂಡುವವಸರದ ಲೆಕ್ಕಂಗಳಂ ಸೊನ್ನೆ
ನುಂಗಿದಂತಾಗೆ ಬೇಸರಿಸುತಿದ ನಾಳ್ಕೈಯಿದು
ಸಲ್ಲದೈ ರಾಘವಾ! ಹೊಲ್ಲದಿಕೆಯೇಂ ತರವೆ?
ವೀರವೈವಾಹಮಂಗಳದಾದಿಯೊಳೆ ಖಳನ
ನುರುಳಿಸಿದ ಬಲ್ವಿಲ್ಲ ನಿನ್ನ ಕೈಸೋಂಕಿನೊಳೆ
ಮುರಿದತ್ತದೇನಮಂಗಳವಾಗೆ ಮಂಗಳದ
ಕುರುಹೆಂತು ಹೊಲಬಾವುದೆಂಬುದನ್ನರಿಯೆಸೈ!
ಶಿವನ ಕೈಪಿಡಿದ ಧನುವೆಂದಿದಕೆ ಮೇಲ್ಮಿಯಾ
ದರೆ ಶಿವಂ ಹಾಲುನೀರಾಗಿ ಸಮರಸವೆನಿಸ
ದಿದ ನಸ್ತುವಣುವಿಂ ಮಹತ್ತಿನ ವರೆಗೆ ಕೂಡ
ಲಾದ ವಿಶ್ವದೊಳಗೊಂದಾನುಮೇನಿಪ್ಪುವೇ?
ಬಿಲ್ಮುರಿದುದಲ್ಲ—ನಂಜುಗುಳುತಿಪ್ಪಾ ಖಳನ
ಪಲ್ಮುರಿದುದಯ್ಯ! ನಾನಾರೂಪದಿಂದೆ ಬಾ
ಯ್ದೆರೆದು ಲೋಕಂಗಳಂ ತಿಂದುತೇಗುವ ಬೀದಿ
ವರಿವ ನಾಯಾವಿಕೃತಿಯುಕ್ಕು ತಾನುಡಿದತ್ತು!
ಕರಕೌಶಲಂವೋರಿ ಲಕ್ಷ್ಯಭೇದಂಗೆಯ್ಯ
ಲೆಡೆಯಾಗಲಿಲ್ಲೆನುತ್ತುಮ್ಮಳಂಬಡುವೆಯಾ?
ಪಡಿಸಣಂಗೆಯ್ದೇ ಸ್ವಯಂವರವೆನುವ ಮನಂ
ಜನಕಂಗೆ ಮೇಣು ಕನ್ನಿಕೆಗಾದೊಡಕ್ಕೆ—ಬೇ
ರೊಂದು ಹರಧನುವನೊಪ್ಪಿಸಲಿ! ನಿನಗಾ ಚಿಂತೆ
ಯೇಕಯ್ಯ? ಧರ್ಮದರ್ಪಣನಾದ ಜನಕನಿದೊ
ಮುಂದಿರ್ಪನತ್ತಿ—ಹವಣರಿತು ಹೊಳೆಯಿಸಲಿ ತಾ
ನೆ’ಂದೆನುತ ಮುನಿ ಮಂದಹಾಸವಂ ಸೂಸಿದಂ.

ಮಾತು ಮುಗಿದುದು; ರಾಮನಂತರಂ ಹಸನಾಗಿ
ತನ್ನೆಡೆಗೆ ಬಾಗಿತೆಂದರಿತನಾ ವೈದೇಹ
ನಾಡಿದಂ: 'ರಾಮ ಕೇಳಾಚಾರ್ಯನಿಂದ ಮೇ
ಲಿನ್ನುಂಟೆ ಕವಲುಕಸರಿಕೆಗಳಂತಾದರೂ
ನುಡಿಯಬೇಕಾದೊಡಿದನೆಂಬಿನಾನಾಲಿಸೈ.
ಕರಕೌಶಲಂದೋರಿ ಬಾಂಗುರಿಯನುರುಳಿಸುತ
ನಿಯಮವಂ ಪಾಲಿಸಲ್ಪಾರದಾದೆನೆನುತ್ತ,
ಬೇವಸಂಗೊಳ್ಳದಿರ್; ಖಂಡಿಯಂ ಪೊತ್ತಂಗೆ
ಬಳ್ಳವೇಂ ಪೊರೆಯೆ? ನಿನ್ನು ಕ್ಕನಾನಲ್ಪಾರ
ದೀ ಬಿಲ್ಲು ಮುರಿದುದೆನಲಂತದಂ ಬಾಗಿಸುತ
ಸರಳ ಸಂಧಿಸಿ ಗುರಿಯನಳ್ಳಿಸುವ ಜಾಣ್ಮೆ ನಿನ
ಗೇನರಿದೆ? ಮೇಣಿಂತುಟರ್ಪ ಬೇರೊಂದು ಕೋ
ದಂಡವಂ ತರಲಾರ್ಗಮೇನಳವೆನಿಪ್ಪುದೇ?
ಮುನಿಯಂತುಟೆಂದನೆನ್ನಯ ಮನಂ ಮಿಡಿದು ನೋ
ಡಿದನು; ನೆಲದಪವಾದಿಸಂಕುಲದ ಕೊಂಕನೇ
ಕಡಿದನಾ ಮಾತಿರಲಿ— ಸೀತೆಯೆನೆ ನಿನಗಾಗಿ
ಮಿಸಲರಳಿದ ಕೂಸು! ಕೂಳನಾತನನಲ್ಲ-
ಗಳೆಯಲೈ, ನೆಲದೆ ನಿನ್ನಯ ಕೈಮೆಯಂ ತನ್ನ
ನಲೈಯಂ ಸಾರಲೈ, ಧನುನೆತ್ತುವಾ ನಿಯಮ
ವನ್ನವಳೆ ಕಾಮಿಸಿದಳದರಂತೆ ನಡೆದಿನಾ-
ನೆನಗೆ ಮುನಿಮತದಲ್ಲಿ ಕವಲುದೋರದು; ತೋರಿ
ದೊಡೆ ಸೀತೆ ನುಡಿಗೆ— ಮೇಣ್ ನುಡಿಯಂದದಿಂ ನಡೆಗೆ.' ೧೦

ಆ ಮಾತನಾಲಿಸುತ ಬಗೆಗೊಂಡ ರಾಘವನ
ಮುಖಮಂಡಲದಿ'ನಸ್ತು'ವರಳಿ ಪರಿಮಳಿಸಿತೆಂ
ಬನಿತರಲಿ, ಗೆಲವಕ್ಕೆ ರಾಘವಂಗೆಂದೆಂಬ
ಕನ್ನಿವಾಡದ ಘೋಷವಾವರಿಸೆ ಕೆಳದಿಯರ
ಕಣ್ಣು ಕುನಿಸಲು, ಬೆರಳು ಕೊಂಕಿಸಲು, ಹುಬ್ಬೆತ್ತು

ತಲೆಯಿಸಲು, ಪಿಸುಗುಟ್ಟು ಗಾಳಿಗೂ ರೆಕ್ಕೆಯಂ
ಕಟ್ಟುತ್ತಿರಲೊಸ್ಕರಗೆ ಮರುಳೇಳುತಣಕಿಸು
ತ್ತಿರೆ, ನಾಣ ನೇಣು ತನ್ನಡಿಗಳಂ ತೊಡರಿ ಸೆಳೆ
ಯುತ್ತಿದ್ದರೂ ನಡೆಯದಿಹುದೆಂತು? ನೋಡಿವಳ
ವಸ್ಥೆಯಂ! ನಡೆಗೆ ನಡೆ ತಡೆಯಾಯ್ತು! ಹುಲ್ಲೆಬಯ
ಲೊಳಗಾದುದಂಚೆ ಬದಿಯೋಲೆಯಾಂತ್ಯೆದಿತ್ತು!
ನೋಡೆನುತ್ತೊಡವಂದು ಪಿಂದುಳಿದು ನಿಂದು ನಾ
ಲಗೆಗುಣಿದು ತಣಿಯದಾಳಿಯರೋರೆಸೊಲ್ಲಳಂ
ಸವಿಯುತ್ತ ಕೈಗೊಂಡ ಮಂದಾರಮಾಲೆಯಲಿ
ಮೈವಡೆದ ನಲ್ಮೆಯೊಬ್ಬಳಿಯೆ ಮರಿದುಂಬಿಗಳ
ಸಾಲಾಗಿ ಜುಂಜುಮಿಸುತಿರೆ, ಧರಾಸುತೆ ಮೆಲ್ಲ
ನಡಿಗೊಂಡು, ವರನ ಕೊರಳೊಳು ಮಾಲಿಸೂಡಿದಳು;
ಬಾಗಿ ನಿಂದಳು; ರಾಘವಂ ಕೈಯ ಮಾಲೆಯಿಂ
ಸಿಂಗರಿಸೆ ರಾಜಲಕ್ಷ್ಮಿಯ ತೆರದೊಳೊಪ್ಪಿದಳು.
ಗೀತನಾದ್ಯಂಗಳೆತ್ತಂ ಮೊಳಗಿದುವು—ಜನದ
ಬಾಯಲ್ಲಿ ಭದ್ರಂ ಶುಭಂ ಮಂಗಳಂ ಮುಗುಳೆ!

ಒಂಭತ್ತನೆಯ ಖಂಡ

ಉತ್ತರಾಪಥದ ರಾವಣನ ಕೈವಾರವದು
ಸರ್ವರ ಸಮಕ್ಷದಲಿ ಬಿಲ್ಲಡಿಗೆ ಬಿದ್ದು ಕೆಡೆ
ದುದು; ಮಾನಸಕೆ ಕೆಸರು ಮೆತ್ತಿದುದು; ಮೇಣು ಪರ
ಶಿವನ ಕೋದಂಡವನ್ನೊಂದೂರುಗೋಲಂತೆ
ಮುರಿದಿಟ್ಟನಾ ದಾಶರಥಿಯೆಂಬ ಸುದ್ಧಿಯನು
ದೂತನಿಂದರಿದೊಡನೆ, ತನ್ನ ಹೃದಯಾಂಬರದೆ
ತ್ತಿತ್ತಿರಿವ ಜೀವಮತ್ಸ್ಯವನುರುಳಿಸದೆ ಮಾಣ
ನೆಂಬ ಸಂಶಯಪಿಶಾಚಿಯೆ ಪಿಡಿದು ತಿರುಗಿಸುವು
ದೆಂಬಂತೆ ಬಾಂದಳವನೇರಿ ಮರೆಯಾಗಿ ಲಂ
ಕೆಯನೆಯ್ದಲೊಲ್ಲದಾ ಮಂತ್ರಿಯೊಡವೆರಸುತ ವಿ-
ದೇಹರಾಜ್ಯದ ಗಡಿಯೊಳಿಳಿದೊಂದು ನೆಲೆವಿಡಿದು
ಮುಂದಾರಿಯನ್ನೆಣಿಸುತಿರಲವನ ಮನದಲ್ಲಿ,
ಜನಕರಾಜನ ಜಾಣ್ಮೆ ಮುನಿಯುದ್ಧರುಟುತನಂ
ತನ್ನಣ್ಣನುಳಿಯೆ ಭಟಸಂಕುಲಂ ಹುಲ್ಲಿಗೆಣೆ
ಯೆಂದು ನೀಕರಿಪ ಲಕ್ಷ್ಮಣನ ಕಡೆಗಣ್ಣು ರಾ
ಘವನೊಂದು ಗಂಭೀರಭಾವನೆಲ್ಲಂ ಕೂಡಿ
ನಂಜಾಗಿ ನರನರಂಗಳನೊಂದಿ ಪಸರಿಸಲು,
ಬಿಲ್ಲಡಿಗೆ ಬಿಳ್ಳಲ್ಲಿ ಬಳಿಕೆದ್ದು ಪುಷ್ಪಕವ
ನೇರ್ವಲ್ಲಿ ನೆರವಿ ನಕ್ಕುದನು ಕನ್ನೆಯರು ಕೈ
ಪರೆಗುಟ್ಟಿದುದನೆಣಿಸುತೆಣಿಸುತ್ತ ಬಗೆ ಸುಣ್ಣ
ನಾದುದೇನೆನ್ನವೆನು! ಮೂಢನಂ ಬಾಗಿರುವ
ಬನ್ನವೇ ಮೂರ್ಖನೆದೆಯನ್ನರಿಯಿಸುವುದೆಂಬ
ನುಡಿಗೆ ಕನ್ನಡಿಯಾಯ್ತು! ಹೊಗೆಯುತಿಹ ಬೆಂಕಿಯ-
ನ್ನೊದಿದಂತಾ ಮಂತ್ರಿ ಕಿವಿಯೊಳಗದೇಂ ಮಂತ್ರ
ನಂ ತಂತ್ರದೊಡನೆ ತಾಂ ಬೋಧಿಸಿದನೋ! ಖಳಂ

ಮೊಗವರಳೆ ಸೈಯೆಂದನಿಬ್ಬರೂ ಹೂದೇರ
ನೇರಿ ಸಾರಿದರು; ಸಾಕೇತಪುರಪರಿಸರದೊ
ಳವತರಿಸಿದಾ ಪುಷ್ಪಕದಿನಿಳಿದ ಮಂತ್ರಿಯ
ತ್ತಲು ಸರಿಯೆ, ದೊರೆಯೊಡನೆ ಪಾರಿತ್ತ ಹಾರಿದುದು. ೧

* * *

ಮಾಲ್ಯವಂತದ ಗಿರಿಯ ತಾಪಸಾಶ್ರಮದ ಪರಿ
ಸರದ ನೋಟಂ ಕಣ್ಣೆ ನಾಟಕದ ರಂಗವಾ
ದುದು; ಕಣ್ಣಿನಚ್ಚಿನಲ್ಲಲ್ಲಿಗಲ್ಲಿಗೆ ರೂಪು
ಗೊಂಡುದು. ತಳಿಗ್ಗೊ ಬಣ್ಣಂಬಳಿವ ಕೋಗಿಲೆಯ
ಕಣ್ಣಲೆಯೆ, ತಾವರೆಯ ಪರಿಮಳಕೆ ಬೆಲೆನೇಳ್ವ
ತುಂಬಿಗಳ ಗಳನಾದವಾವರಿಸೆ, ಮಾಂಬಳದ
ರಸಭಾವನಂ ಟಪ್ಪಣಿಸುವ ಕನ್ನಡವಕ್ಕಿ
ಗಳ ಮಾತು ಚೆಲ್ವಾಗೆ, ತೋರಣಂಗಳಟ್ಟಿದಂ
ದದೆ ಬೆಳೆದ ಹೆಮ್ಮರಂಗಳ ಸಾಲುಗಳ ನಟ್ಟ
ನಡುವೆ ನೇರಾಗಿ ಹರಿವಾ ದಾರಿ ಗುರಿದೋರ್ಪ
ಗುಡಿಸಲಿನ ಮೆಟ್ಟಿಲನ್ನಿಳಿವ ಭವ್ಯಾಕಾರ
ದೊಂದಪೂರ್ವವ್ಯಕ್ತಿ ಕಣ್ಣೆ ಕಾಣಿಕೆಯಾಯ್ತು! ೨

ತೊನಲಿನುಡೆ ಜಪಸರಂ ದಂಡಂ ಕಮಂಡಲಂ,
ಪರೆದ ಜಡೆಗಳ ನಡುವೆ ಹೊಳೆವ ಮುಖಮಂಡಲಂ,
ನಾಲಗೆಯ ಸರವಿಡಿದು ತಿರುಸೊಲ್ಲಿನಕ್ಕರಂ-
ಗಳನೆಣಿಸುತಿಹ ಮಾನಸಂ ಮನಂಗೊಳಿಸುತಿರೆ,
ಮಾನಸದಿನಿಳಿದು ಬರುವಾ ಹಂಸನೆಂಬವೋ
ಲೈತರುವ ಮುನಿಯ ಬರವಂ ಕಾಣುತಾಗಸದ
ಪುಷ್ಪಕಂ ಸಪ್ಪುಳಿಲ್ಲದೆ ನೆಲಕ್ಕವತರಿಸಿ
ದುದು; ನೆತ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಮುಗುಳಾದ ಕೈಯೊಡನೆ ರಾ
ವಣಿನಿಳಿದು ಭಯಭಕ್ತಿ ಮೊಗದೆ ನಲಿಯಲ್ಕಯ್ಯ
ನಡಿಯೆಡೆಯ ಮರಳೊಳೊಂಕಾರವಂ ಬರೆವನೆಂ-

ಬಂದದಿಂ ಮೆಯ್ಯನೀಡಾಡಲು 'ನಮಶ್ಶಿವಾ
ಯ'ದ ಮಂತ್ರದಿಂ ಹರಸಿ ಮುನಿನಾಥನುಸುರಿದನು:— ೩

'ತೆಂಕನಾಡಿನ ಗಂಟಿವಣಿಯೆ ಮೂಗಾಲವೂ
ಬಲೈಯೊಂದಾಳಿಕೆಗೆ ಕಣಿಯಾಗಿ ಹುರುಳಿನೊ
ಳ್ಳಣಿಯಾಗಿ ಮಿರುಗುತಿಹ ನಿನ್ನ ಮೋರೆಯಿದೇನು!
ಮಸಿಗರಡಿ ತೋಂಕಿದಂತಿಹುದಿದಂ ನೋಡಿದರೆ
ಕಣ್ಣಳುಕುವುದು! ಹರದಯಾರಸಂ ಬತ್ತಿತ್ತೆ?
ಮನವಂಜುವುದು! ನಾಡಿನಾಳ್ತನಕ್ಕೆಡರಾಯ್ತೆ?
ಸೋದರರದೇಂ ಭೇದವಡೆದರೇ? ಮೇಣ್ ಹಿರಿಯ
ರಾದವರ ಹರಕೆಯಂತರವದೇಂ ಕದಡಿತೇ?
ನಿನ್ನನಿನ್ನಾವೆಡರುಗಿಡರಡಸಲಾಪುದೈ?
ಸುರರು ನರರಂತೆ ಕಿನ್ನರರೆಂಬರೆಲ್ಲರೇ-
ನೀ ಚಂದ್ರಹಾಸದಿದಿರಲ್ಲಿ ತಲೆಯನ್ನೆತ್ತ
ರೆಂದ ಮೇಲಚ್ಚರಿಯಿದಲ್ಲವೇ? ಹೇಳುಹೇ
ಳೆ'ಂದೆಂಬ ಮುನಿಸಾರ್ಗಗಳಿಗೆ ಬಿನ್ನವಿಸಿದನು:— ೪

'ಮುನಿರಾಜ ನಲೈಯಿಟ್ಟಾಲಿಪುದು. ಮಾದೇವ
ನೊಲವಿಂದ ನಿನ್ನಡಿಯ ಬಲದಿಂದಲೀ ವಿಶ್ವ
ವಸುವಿನ ಕುಮಾರನಾಳಿಕೆಯನಾ ಬನ್ನಗಳೊ
ಳಾವುದೂ ಕಿಂಕಿರಿಸಲಿಲ್ಲೆಂಬುದಂ ನಿವೇ
ದಿವೆನಾದರೇನು? — ನೀಂ ಸರ್ವವಂ ಬಿಟ್ಟು ಸ
ನ್ಯಾಸತಿಖರದ ಶಮದಮಾದಿ ನಿಶ್ರೇಣಿಯ
ನ್ನೇರುತ ಸಮಾಧಿಕಲಶಂದುಂಬಿತುಳುಕುವಾ-
ನಂದದೊಳು ಸಮರಸಂಬೆರೆಯುತ್ತ ನಾದವುಂ
ಬಿಂದುವುಂ ಕಳೆಯುಮದೆಂಬ ಮೂಗವಲೊಂದು-
ಗೂಡಿ ವಿಶ್ವಕ್ಕೆ ಚೈತನ್ಯನಾದಾ ಧರ್ಮ
ಸಾರವಂ ಹೀರಿ ಮೈಗೊಂಡು ಭೋಗಿಗೆ ಯೋಗಿ

ಮರುಳಾಗಿ ಕುಣಿಯತೊಡಗಿದ ಮೇಲೆ—ಸರ್ವವೂ
ಪರಮಾತ್ಮರೂಪೆಂದು ನಲಿಯತೊಡಗಿದ ಮೇಲೆ
ನೆಲವನಾಯಕವಾಗಿ, ಜನಸಂಕುಲಂ ಕಂಡ
ಬಟ್ಟಿಯೊಳು ಕಾಲನಿಡಲದುವೆ ಕಾಲವೆನುತ್ತ
ನಾಗನಂತೊಳಹೊಕ್ಕು ನವನಾಯಕರ ಕುಲಂ
ಹಬ್ಬಿದುದು! ನಾಡಾಡಿ ರಾಯಗುವರರು ತಲೆಯ
ನೆತ್ತಿದರನರ ಕೆಯ್ಯ ತಾಳಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ
ಕುಣಿವಾರ್ಯಕುಲಜರೆಂಬಾ ಮಂತ್ರಿಗಳ ಕರ್ಣ
ಮಂತ್ರವೇರಿತ್ತರಾಜಕವಾಯ್ತು ಜಗವೆಲ್ಲ!
ನೀಂ ನಂಬಿದಾದಿದೇವನ ಪಟ್ಟಶಿಷ್ಯನಾಂ
ನಿನ್ನಂತೆ ಮುನಿಪುತ್ರನಲ್ಲೆ? ನೀಂ ಕೈದೊರೆದ
ನಾಡಂತಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಹೊಲನಾದುದಂ ಕಂಡು
ಮನಮರುಗಿ, ಧರ್ಮವನ್ನಧರಿಸ ಗುರಿವಿಡಿದು,
ತೆಂಕನಾಡಿನ ಕಂಟಕಂಗಳಂ ಕಿತ್ತೊಗೆಯು
ತುತ್ತರಾಪಧದೊಳೂ ಕಾಲಿಟ್ಟು ಕೋಟೆಕೊ
ತ್ತಳಗಳಂ ಸಾವಂತರಂ ನೆಲೆಗೊಳಿಸಿ ನೀತಿ
ಗೊಂದು ಕಳೆಗೊಡುವಲ್ಲಿ, ಕೈದೊಳಸುತಿಪ್ಪಾರ್ಯ-
ವೇಷಭಾಷಾಮಂತ್ರಿಗಳ ಕುತಂತ್ರಾಂತರಂ-
ಗಂ ಕುದಿಯತೊಡಗಿತಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯನಾದವಾ
ವರಿಸಿತ್ತು! ರಕ್ಕಸನ ಕೈವಾರದಿಂದ ಕಲಿ
ಯುಗವದೋ ಬಂದುದಿದೊ ತಿಂದುತೇಗಿತು ಧರ್ಮ
ವನ್ನೆಂಬ ಡಂಗುರಂಬಾರಿಸಿತು ನಾಡಿನಲಿ!
ನೀಂ ನಾಡ ಕಡಿಯಣಂಬಿಡಿದಿದ್ದ ಕಾಲದೊಳ
ಕ್ಷತ್ರಿಯಾಸುತನೆಂದು ನಿಂದಿಸಲೈದೆಯಳುಕು-
ತೊಳಗೊಳಗೆ ಮಂತ್ರಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಮಂತ್ರಿಗಳಿವರು-
ತಲೆಯೆತ್ತತೀಗಳೆನ್ನಂ ರಕ್ಕಸಿತಿಯಣುಗ
ನೆಂಬರೇನುದರಂಭರಿಗಳೊ! ತಾಂ ಕೈಗೊಂಡ
ನೂಲೆನಿಪುದೇ ಧರ್ಮಸೂತ್ರವಾ ನೂಲಿನಲಿ

ಕಟ್ಟುವಡೆದಲುಗಿದಂತತ್ತಿತ್ತ ನಲಿದಾಡು
 ತಿಪ್ಪ ನಾಡಾಡುವರಮಗನಹನೆ ರಾವಣಂ?
 ಆದರೂ ಗಂಟೆಗೊಂದೇ ಸರವದೆಂಬಂತೆ
 ಕಿರುಕುಳಂಗದಡುತಿಹ ಮುನಿಗಳೆಂಬವರ ಬೊ
 ಬ್ಬಾಟಕ್ಕೆ ಬೇಸತ್ತು ಬರಡಾಗುತ್ತೆಲ್ಲವಂ
 ನಿನ್ನೊಳ್ಳೇ ಬಿನ್ನವಿಸಿದೆಂ; ಹಸಾದವದೇನು
 ಸನ್ಯಾಸವೋ? ರಾಜ್ಯವಿನ್ಯಾಸವೋ? ನಿರೂ
 ಪಿಸಬೇಕೆ'ನುತ ಪರಶುರಾಮನಡಿಗರಗಿದನು.

೫

ರಾವಣನ ನುಡಿಗಳೆಳಿ ಭಾರ್ಗವನ ಮುಖಮಂಡ
 ಲದಿ ತೊಳಗಿ ಬೆಳಗುತಿದ್ವಾ ಶಾಂತತಾಭಾವ
 ನೆಯ ಕಳಾರೇಖೆಗಳು ಮಾಸಿ ಮಸುಳಿಸಿ ಬೇರೆ
 ಚಿತ್ರಂಗಳಂ ಬರೆಯಲಣಿಯಾದುದನಿತರಲಿ
 ಬೆಪ್ಪುಬೆರಗುಗಳ ಬಣ್ಣದ ಮೇಲೆ ಕೆಂಗಿನಿಸಿ
 ನೆಳೆಗಳಲ್ಲಲ್ಲಿ ನೀಳ್ವೆವೆಯಲುಗುವಲ್ಲಿ ಪಸ
 ರಿಸೆ, ಮೋರೆ ನೇಸರಿನ ಬಟ್ಟನಂತೆವೊಲಾಯ್ತು!
 ದೆಸೆದೆಸೆಗೆ ಸುಯ್ಯ ಹೊಗೆ ಭುಗುಭುಗಿಲುಭುಗಿಲೆಂದು
 ಸೂಸಿದುದಭೂತಪೂರ್ವವೆನಿಪ್ಪ ಭೀಷಣಾ
 ಕೃತಿಯದನ್ನೀಕ್ಷಿಸುತ್ತಾಶ್ರಮನಿವಾಸಿಗಳು
 ಬೆಗಡಾಗೆ, ರೇಣುಕಾತನಯನಿಂತುಸುರಿದನು:—

೬

'ವೇದಂಗಳೇ ಕೆಯ್ಯ ಕನ್ನಡಿಯೆನಿಸಲೆಮ್ಮ
 ಮಾದೇವನಂತರದೊಳೆರಕವಾಗುತೆ ನಾಡ
 ನೆಲ್ಲವನ್ನೊಂದು ಮನೆವಾಳ್ತಿಯನ್ನಾಗಿಸುತ
 ಶಾಂತತಾಭಂಗಕೆಡೆಗೊಡದಾಳ್ವ ನಿನ್ನ ನಡ
 ವಳಿಯೊಳಾವಂ ಕಂದುಗಾಂಬವಂ? ಮೇಣು ಕುಲ
 ದಡಿಯೊಳಾವಂ ಕುಂದನರಸುವಂ? ಮುನಿಯಾದ
 ರೇನು ದೊರೆಯಾದರೇನಾತನೀ ಪರಶುಧರ

ನೀಗಳೂ ಮೆಯ್ಯೊಂಡಿಹುದನದೇಂ ಮರೆತನೇ?
 ದುರುಳರಿಪ್ಪತ್ತೊಂದು ಬಾರಿಯಂತಾದರೆಂ-
 ಬಾ ಕತೆಯನಾತಂಗೆ ಪೇಳ್ವರೇನಿಲ್ಲವೇ?
 ಧರ್ಮದಿದಿರಲ್ಲಿ ಸೋದರರಲ್ಲಿ? ತಾಯೆಲ್ಲಿ? —
 ಪೋಪೋಗು, ತಂದೆಯೂ ತಾನೆಲ್ಲಿಯೆಂಬಲ್ಲಿ
 ಸದ್ಧರ್ಮವಂ ಸಚ್ಚಿದಾನಂದವಂ ವಿಶ್ವ
 ಜೈತನ್ಯವಂ ತೆಗಳುವವರಾರವರ ಹೆಸರು
 ಗಳನೆಂಬುದಯ್ಯ; ಕತೆಗಿತೆಗಳಂ ಕೇಳಲ್ವೆ
 ಕಾಲವಾರ್ಗಿಪ್ಪುದುಸುರುಸುರೆಂಬ ರೇಣುಕಾ
 ಸುತನ ವೊಗವಂ ನೋಡಿ, ಮನದೊಳೇ ಮಂತ್ರಿಯಂ
 ಕೊಂಡಾಡಿ, ತನ್ನ ಜಾಣ್ಮೆಗೆ ತಾನೆ ಮೆಚ್ಚುತ್ತ,
 ಬಗೆಯ ದುರ್ಯುಕ್ತಿಯಂ ವೊಗದ ಭಯಭಕ್ತಿಯಿಂ
 ಮುಸುಕುತ್ತ ರಕ್ಕಸಂ ನುಡಿದನೀ ತೆರದಿಂದ:—

೭

‘ಮುನಿದೇವ ನಿನ್ನಡಿಗೇ ಮುನಿದಾವನೇವನೆಂ
 ಬುದನರಿತು ಬಿನ್ನವಿಸಿದೆನ್ನ ಜೀವನವೆ ಸಂ
 ಜೀವನಂ. ನಿನ್ನ ಕಡೆಗಣ್ಣೊಂದು ನೇರಾಗಿ
 ನೋಡುತ್ತಿದ್ದರೆ ಸಾಲದೇ? — ಭರ್ಗನಾಳಾಗಿ
 ಚಂದ್ರಹಾಸಾಸಿಯಿಂ ಕೈಯಲರ್ದೀ ಕೈಕ
 ಸಾಸುತಂ ಜಂಜಡಿಸ ಕೂಟಕುಳಿಗಳ ಜಂಗು
 ಳಿಗೆ ಜಿನುಗುವನೆ? ಧರ್ಮಕೊಂದು ಕಳೆಯಂ ಕೊಡದೆ
 ಬಿಡುವನೆ? ಕವಲ್ಪುಡಿಯ ಸಿಪ್ಪೆಯಂತಿರಲಿನ್ನು
 ತಿರುಳನಾಲಿಸು. ಗಾಧಿಸಂಭವಂ ಮುನಿಯೆನ್ನಿ-
 ಸಿದ ಮೇಲೆ ಮರಳಿ ಹಗೆಯಾದಾ ವಸಿಷ್ಠನೊಡ-
 ನೊಂದಾಗಿ ಜೋಡುಬೂತಗಳೊಲಗಂಗೊಂಡು
 ರಿಂಗಣಂಗುಣಿದಾರ್ಯಕುಲದ ಲಕ್ಷ್ಮಣವಿಂತ-
 ನಾರ್ಯರೊಡ್ಡಿನ ಮೆಯ್ಯುದಿಂತೆಂದು ಸಾರುತ್ತ,
 ರಕ್ಕಸರನಾ ಬೆಳ್ಳರೊಳೆ ಬೆರಸುತವದಿರಂ

ನೆಲದಿಂದ ಕಿತ್ತೊಗೆವುದಾಯುಧರ್ಮವೆನುತ್ತ
 ನಿರ್ಧರಿಸಿ, ದಶರಥನ ಸುತರಾದ ರಾಮಲ-
 ಕ್ಷ್ಮಣರೆಂಬ ಕುವರರಂ ಮುಂಮಾಡಿ ಹೆಂಗುಸರು
 ಗಂಡುಸರೆನುವ ಭೇದವನ್ನುಳಿಯುತಿದಿರಾದ
 ದಾನವರನೆಲ್ಲ ಸದೆಯಲ್ಲಿರೂಪಿಸಿದನೇ-
 ನೆಂಬೆನವರೊಡನೆ ಸಾಕೇತದಿಂದೆಯ್ತರಲು,
 ಸಿದ್ಧಾಶ್ರಮದ ಪರಿಸರದಲಿ ದುರ್ಗಂಬಲಿದು
 ಬಹುಕಾಲದಿಂದ ನೆಲೆವಡೆದೆನ್ನ ಸಾಮಂತ
 ವರ್ಗದೊಳಗಿನ ತಾಟಕಾಂಗನೆಯೆ ರಾಘವನ
 ನೊತ್ತನೊದಲಿನ ಧರ್ಮಯಜ್ಞಕಾಹುತಿಯಾದ
 ಳಾಮೇಲೆ ಬಲಿಯಾದವಂ ಸುಬಾಹು; ಬಳಿಕ್ಕೆ
 ಪರಿಪರಿಯ ಹಿಂಸೆಗಳನಾಚರಿಸುತಬಲರೆಂ-
 ದೆನಿಪ ರಕ್ಕಸರನೆಲ್ಲಂ ಹಿಂಡಿಹಿಳಿಯುತ್ತ
 ಹೊನಲಾಗಿ ಹರಿಯುತಿಹ ರಕ್ತರಸದಿಂ ರಸಿಕ
 ನಾದಂ ಗಡಾ ಗಾಧಿಪುತ್ರನಿದು ಹೊಸದೊಂದು
 ಧರ್ಮಂ ಗಡಾ! ಹೋಗಲಾ ರಕ್ಕಸರು ತಿಳಿಯ
 ದಾಶ್ರಮದೊಳನಿತನಿತ್ತಪರಾಧವಂ ಗೆಯ್ದ
 ರೆಂದಾದರೆನ್ನೊಳೇನೊರೆಯಬಾರದೆ? ಧರ್ಮ
 ವಂತಲ್ಲವೇ? ತಪ್ಪನೆಸಗಲೆನ್ನವರೆಂದು
 ಸುಮ್ಮನಿಹೆನೇ? — ಹಲವನೆಂದು ದಣಿಸುವುದೇಕೆ?

೮

ನುಡಿಯುದ್ಧವಾಗದಂದದಲಿ ಸಂಗ್ರಹವಾಗಿ
 ಬಿನ್ನಯಿಪೆನಿದು ನೀಳವಾಗಿ ತೋರಿದೊಡೆ ಮ
 ನ್ನಿಸಬೇಕು; ವಿಷಯಸಾರಂ ಮನಕ್ಕಳವಡುವ
 ಮಾಳ್ಕೆಯಿಂ ಹೇಳದೊಡೆ ಭಾವಿಸಲ್ಕೆಂತಹುದು?
 ರಾಜರ್ಷಿವೆಸರಾಂತ ಮೈಥಿಲಂ ಜನಕನೇಂ
 ನೀನರಿಯದಾತನೇ? ನಿಮ್ಮನ್ನರೊಲುಮೆಗೊಂ-
 ಡಿಳೆಯೊಳರಸೆಂದು, ಗುರುವೆಂದು, ಪೆಸರಾಂತವಂ

ಕನ್ಯಾಸ್ವಯಂವರದ ಹೆಸರಿಟ್ಟು ಡಂಗುರಂ
 ಬಾರಿಸುತ್ತೋಲಿಯೊಕ್ಕಣೆಯಿಂದೆ ಮಾನ್ಯರಾ
 ಜನ್ಯರಂ ಬರಿಸಿದಂ. ಮಿಥಿಲಾಪುರಂ ನೆರವಿ
 ಗೂಡಿತ್ತು; ಸುಮುಹೂರ್ತವಂ ನಿರೀಕ್ಷಿಸುತ್ತಿತ್ತು.
 ಗುರುವರ್ಯ ಕೇಳ್ ಜನಕ-ಕೌಶಿಕರ ಕೌಳಿಕದ
 ಸೂತ್ರವಂ; ರಾಮಂಗೆ ಸೀತೆಯಂ ಕೈವಿಡಿಸು-
 ತುಭಯಪ್ರಬಲರಾಜಕುಲವನೊಂದಾಗಿಸುತ
 ರಕ್ಕಸರನೆಲ್ಲರಂ ಸದೆಯಬೇಕೆಂಬ ಕೀ-
 ಳ್ಸಿಯೊಂದೆ ತಾನಿಲ್ಲಿ ಪಲ್ಲವಿಸಿ ತೋರುತಿದೆ.
 ಮಿಥಿಲೆಗಾ ಕೌಶಿಕಾದಿಗಳೆಯ್ದುವವಸರಂ-
 ದಿಳಿದು ಬನ್ನಂಬಡೆದ ನಮ್ಮ ರಕ್ಕಸಬಲಂ
 ಬಲಿದೊಂದುಗೂಡುತನರಂ ದಾರಿಯಲಿ ತಡೆದ
 ರಂತೆ, ಮೇಣ್ ತಡೆದು ಭಾವಿಸದ ಬವಣಿಯೊಳು ತೊಡ
 ರಿಸಿದರಂತದರಿಂ ಮುಹೂರ್ತಕಾಲಂ ವೀರ
 ಲದನರಿದ ಜನಕನೇಂ ಸಾಮಾನ್ಯನೇ! ನೆರೆದ
 ರಾಜಕದ ಕಣ್ಣೆದೆಯ ವೆಟ್ಟಿಗೆಯಿನಿನ್ನೊಂದು
 ಧರ್ಮಸೂತ್ರದ ಹಾವನೆತ್ತಿ ಹೆಡೆಯಾಡಿಸಿದ
 ನದರಿಂ ಸ್ವಯಂವರಂ ತಡೆಗಟ್ಟಿ, ಮರುದಿನಂ
 ತಿವಧನುವನೆತ್ತಿ ಯಂತ್ರಚ್ಛೇದವೆಸಗಿದಂ-
 ಗೀವೆನಾಂ ಮಗಳನೆಂದಂ ಗಡಾ! ಕನ್ನೆಯೇ
 ವರನಂ ಸ್ವಯಂವರಿಸಬೇಕೆಂಬ ಕಟ್ಟಳೆ ಸ
 ಡಿಲ್ಲ, ಬಲವಂತನಾದಂ ಕನ್ನೆಯಂ ಸ್ವಯಂ-
 ವರಿಪುದೆಂಬಪವಾದ ಸೂತ್ರದಿಂದಾ ರಾಜ
 ಋಷಿ ಧರ್ಮಶಾಸ್ತ್ರವಂ ಹೆಣೆದು ಕಟ್ಟದನಂತು!

ಅವರವರ ತಪ್ಪಿಗವರವರೆ ಭಾಗಿಗಳೆಂಬು
 ದಾತ್ತಭಾವದೊಳನ್ನೆಗಂ ಸುಮ್ಮನಿದ್ದೆನಾ
 ದರೆ ತಮ್ಮ ತಪ್ಪನನ್ಯರ ಮೇಲೆ ಹೊರಿಸುವೊಂ

ದಪರಾಧವನ್ನೆನ್ನ ವಂದಿಗಂ ದೊರೆ ಕಂಡು
 ಸುಮ್ಮನಿರಸಲ್ಲದೆಂದೆಣಿಸಿದೆ; ಮರುದಿನಂ
 ಕೌಶಿಕಂ ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರೊಡನೆ ಸಭೆವೊಕ್ಕು-
 ನಾಮೇಲೆ ನಡೆದ ಗೊಂದಲಗಳಂತಿರಲಿ—ಹೇ
 ಳುವೆನೊಂದನೇ! ರುದ್ರಧನುವನೇಂ ರಾಘವಂ
 ಬಾಗಿರಿದನೇ? ನಾರಿಯಂ ತೊಡಿಸಿದನೇ? ಬಾಂದ
 ಳಂದಿರಿವ ವಿನನನೇಂ ತುಂಡಿಸಿದನೇ? ತಾನಿ
 ದಾವುದೂ ನಹಿ ನಾಸ್ತಿ! ಶಿವನ ಕೋದಂಡವಂ
 ಪಿಡಿದತ್ತಲಿತ್ತ ಹೊಡಕರಿಸಿ ಮುರಿದಿಕ್ಕಿದಂ!

೧೦

ಹೂಂಕಾರದೊಡನದೇನೇಂಗೆಯ್ದನೆಂದು ಮುನಿ
 ಮಾಂಕರಿಸೆ, ಗುರುವರಾ ಸೈರಿಸುವುದರೆನಿಮಿಷ
 ವೆತ್ತಿದ ನುಡಿಯ ಮುಡಿಯನಿದೊ ಕಟ್ಟುಮುಗಿಸುವೆನೆ
 ನುತ್ತಲೆದೆವಲಿದ ಮಾತಂ ಮುಂದುವರಿಸಿದನು:—

೧೧

‘ಧನು ಮುರಿಯೆ, ಗಾಧಿಜಂ ಕೊಂಡಾಡಿದಂ; ಜನಕ
 ನೆದೆಯೇರಿದಂ; ಮತ್ತೆ ಕೂಟಕುಳಿಗಳ ನೆರವಿ
 ಮಿಡುಕಲಾಪುದೆ? ಮನಂಬೆದರಿ ಜಯಜಯವೆಂದು
 ಬಾಯ್ವೆರೆದುದನಿತರಲಿ ಸೀತೆ ಮಾಲಿಕೆಯಿಕ್ಕೆ,
 ಮದುವೆಗಂ ಕತೆಗಮಾಯ್ತಂತು ‘ಮಂಗಳಮಸ್ತು’.
 ಮದುವೆಗಿದುವೆಯ ಕತೆಗಳೆಲ್ಲವಂ ಕಟ್ಟಿಡುವೆ-
 ನವರ ಧರ್ಮಸ್ವರೂಪಕೆ ಮನಂಬೆಚ್ಚಿಹೆನು!
 ನಿನ್ನನೊಲವಿದೆ ಕೈಕೊಂಡಾ ಧನುರ್ವೇದ
 ವಂ ಕಲಿಸಿ ನೆಲಕೆ ಬಿಲ್ಲೋಜನನ್ನಾಗಿಸಿದ
 ಪರಮಗುರುವಿನ, ಮೇಣೆನಗೆ ಚಂದ್ರಹಾಸವಿದ
 ನಿತ್ತು ತಲೆಮುಟ್ಟಿ ಹರಸಿದ ಮಹೇಶನ, ಕೆಯ್ಯ
 ಕಾರ್ಮುಕಕ್ಕೀ ಭಂಗವಾದುದನ್ನರಿತೆನ್ನ
 ಮಾನಸಂ ಬಿರುಗಾಳಿಯಾಗಿ ಬೀಸಿದುದೊಮ್ಮೆ!

ಸುಳಿಗಾಳಿಯಾಗಿ ಸುಳಿದತ್ತೊಮ್ಮೆ! ಕಡೆಗೆ ತಿಳಿ
ಗಾಳಿಯಾದತ್ತೆಲ್ಲವಂ ನಿನ್ನಡಿಗೇ ನಿವೇ
ದಿಸಿ ನಿರೂಪಂಬಡೆಯಲೆಂದೆನುತ ಬಂದಿಹೆನು.
ಗುರುವಾಗಿ ಕಲಿಸಿದುದನೀ ಶಿಷ್ಯನನುವಾಗಿ
ಕಲಿವಂ, ನಮಸ್ತೇ!' ಎನುತ್ತ ಕಾಲ್ಗಿರಗಿದನು.

೧೨

ಆ ಮಾತನಾಲಿಸಿದ ಭಾರ್ಗವನ ಕಣ್ಣು ಮಿಂ
ಚಿನ ಗೊಂಚಲಂ ಕೆದರಿದುದು! ಕೊರಳು ಗುಡುಗನು
ಗ್ಗಡಿಸಿತ್ತು! ದಂಡಂ ಕಮಂಡಲುಗಳೆಂಬಿವ
ನ್ನುಳಿದನಾಣತಿಯ ಸನ್ನೆಯನರಿತ ಮಾಣವಕ
ರುಟಜದಿಂ ತಂದಿತ್ತು ಕೈದುವಲ್ಲಂ—ಕೋಪ
ಶಿಖೆಗಳೇ ಕೊಡಲಿಯೆನೆ ಮೈವಡೆದು ಕೈಯಲ್ಲಿ
ಸನ್ನಿಹಿತವಾಯ್ತೆಂಬೆನಾ ಕೆಯ್ಯ ಮೆಯ್ಯ ಸು
ಯ್ಯಂದವಂ ಬಣ್ಣಿಸಲು ಬಾಯ್ಬರೆದರೆಗ್ಗನಾ
ಗೆನೆ! ಹೂಂಕೃತಿಗೆ ನೆಲಂ ಬಿರಿಯೆ, ರಾವಣನ ಮೊಗ
ವಂ ನೋಡಿ ನುಡಿದನಾ ಸೊಲ್ಲುಗಳ ಹರಟೆಯಂ-
ತಿರಲೊಂದನೇ ಕೇಳ್ಳೆನೆಲವೊ, ಗುರುವಾದ ಮಾ
ದೇವನ ಧನುರ್ಭಂಗದೊಡನೆನ್ನ ಮಾನಭಂ
ಗಂಗೆಯ್ಯೆ ಕೈನೀಡಿದಾ ರಾಮನೆಂಬನೆ
ಲ್ಲಿಹನೀಗ? ಹೇಳೆನಲು, ರಾವಣನ ದೂತನೊ-
ಬ್ಬಂ ಬಂದು ಮರುದಿಬ್ಬಣಂಬೆರೆದು ದಶರಥಂ
ಮಿಥಿಲೆಯಿಂ ಹೊರಟಿರುವನೆಂದು ಬಿನ್ನವಿಸಲ್ಕೆ,
ಹೂಂಕಾರವೊಂದು ಘೀಂಕರಿಸೆ ನೆಲವಂ, ಭಾರ್ಗ
ವಂ ಕಾರಮುಗಿಲಾಗಿ ಸಿಡಿಲೆದ್ದು ಸಾಗಿದನು!

೧೩

ರೇಣುಕಾಸುತನತ್ತ ಸಾರೆ, ರಕ್ಕಸರಾಯ
ನಿತ್ತ ಪುಷ್ಪಕವೇರಿ, ಮರಳಿ ಸಾಕೇತಸೀ
ಮಾವನಿಯ ಬನದ ಸಂಕೇತದೆಡೆಯಲ್ಲಿಳಿಯ

ಲಾದುದು; ಕುಜಂಗೆ ರಾಹುವಿನ ಸಂಧಾನವೆಂ
ದೆನೆ ಮಂತ್ರಿ ಕೂಡಿದಂ; ದೊರೆಗೆಯ್ದು ನೀತಿಸಾ
ರವನು ಮುಖಭಾವದಿಂ ಬಗೆದು ಬಿನ್ನಯಿಸಿದಂ:—

೧೪

‘ದೇವ ಕೇಳುಜ್ಜುಗಂಗೆಯ್ದುರೂ ವೋರೆಯಲಿ
ಸಂಶಯದ ವೊಳೆ ತೋರ್ಪುದಾತ್ಮವಿಶ್ವಾಸವಂ
ಕೊಯ್ಯು ಗರಗಸವೆಯೊಳತ್ತಿತ್ತಲೆಯುತಿದೆ;
ಮೂಗುದುರಿಸಲ್ವಿದೆಗೆದದ್ದು ರಿಂಗಣಗುಣಿವ
ಬೆಪ್ಪನಾದಾ ಮುನಿಯನೆಂತು ನಂಬುವುದೆಂದು
ಸಂದೇಹಗೊಂಡಂತೆ ತೋರುತಿದೆ. ಕವಲೇತ
ಕಿನ್ನು?—ಸಾಕೇತಕುಳಿವಿಲ್ಲ! ರಾಮಂಗಾಳ್ಳೆ
ಯಿಲ್ಲ! ದಶರಥನ ಮನವಾಗಿ ನಡೆನುಡಿಯಾಗಿ
ನೆಲವನಾಳಿಸುನಾಕೆ ಕೈಕೆಯೆಂದೆಂಬ ಕಿರಿ
ಯರಸಿಯವಳನ್ನೊಂದು ನೂಲನಾಗಿಸುತ ಬೆಂ
ಬಿಡಿದಾಡಿಸುವಳು ಮಂದರೆಯೆಂಬ ಬಗೆಗಳದಿ;
ಬಲಿಶಂಬರರ್ಕಳೆಂದೆಂಬ ರಕ್ಕಸರನಿ
ಬ್ಬರನೊರಸುವಂದಲ್ಲಿ ಕೈಕೆಯೆಸಗಿದ ಸಾರ
ಥಿತ್ಯಕ್ಕೆ ಮೆಚ್ಚಿ, ದಶರಥನೆರಡು ವರಗಳ
ನ್ನಾಕೆಗಿತ್ತಂ, ಮೇಣವಳ್ಳೆ ತನುಮನಗಳಿಂ
ವಶವಾಗಿರುವನೆಂಬುದನ್ನರಿತು ಕಡುಜಾಣೆ-
ಯಾ ರಕ್ಕಸರೊಳು ಕಿರಿಯನ ತನೂಭವೆಯಾಕೆ
ದಶರಥಂ ತನ್ಯಯ್ಯರಿಬ್ಬರಂ ಕೊಂದು ಹಿಂ-
ದಿರುಗಲ್ಕನಾಥೆಯೆನ್ನಂ ಪೊರೆವುದೆಂದು ವೊರೆ
ಯಿಟ್ಟು ಕಾಲ್ವಿಡಿದು ಕೈಕೇಯಿಯೊಲವನ್ನಾಂತು
ನಡೆತಂದಯೊಡ್ಡೈಯೊಳವೊಕ್ಕಂದಿನಿಂದಿಂದು
ವರೆಗೀಗಳೂ ಹಾಲಿನಲ್ಲಿ ನೀರಾಗಿ ರಾ
ಣಿಯ ಮನಂಬೆರೆದೊಂದುಗೂಡಿ, ಕಾಲವನೀಕ್ಷಿ
ಸುತ್ತಿಪ್ಪಳವಳೆದೆಯ ಪಾತ್ರವನ್ನೊಲೆಗಿಟ್ಟು

ಬಂದಿಹೆನು! ಕಾಲದಲ್ಲದು ಕುದಿಯುತುಕ್ಕುತ್ತೋಗು
ವಂತೆ ನೀತಿಯ ಕೈಯನಣಿಗೊಳಿಸಿ ಬಂದಿಹೆನು!’

೧೫

ಸಚಿವನರುಹಿದ ಸೊಲ್ಲನಾಲಿಸುತ ತಿರವನೊಲೆ
ದೊಲೆದೆಂದನೆಲೆ ನೀತಿವಿದರೊಳಗ್ಗನನಿಪ
ಮಂತ್ರಿಶೇಖರನೆ, ನೀನಿಂತು ಮರಳನ್ನಿಕ್ಕಿ
ಗಾಣವಂ ತಿರುಗಿಸಲು ಬಲ್ಲರೇನೆನ್ನುವರು?
ಮಂದರೆಯೆನಲ್ವೆ ರಕ್ಕಸಕುಲದವಳು, ಬಂದಿ
ಯಾದವಳವಳ ನುಡಿಗೆ ಕಿವಿಗೊಡುವರಾಂಹರು?
ಮೇಣಿದ್ದರೂ ರಾಜಕಾರ್ಯದೊಳವಳ್ಳೆ ಕೈ
ಯೆಲ್ಲಿಹುದು? ತಾನಿರುವುದಾದರೂ ಪೋಣಿಸುವ
ಪೂಣಿಸುವ ಕಾಣಿಸುವ ಜಾಣ್ಮೆಯೆಂತೊದಗುವುದ
ದಂ ನಂಬಿ, ಮುಗಿಲ ಮನೆಯೊಕ್ಕಲ್ಲೆ ಸನ್ನಾಹ
ವೆಸಗುವುದೆ? ಪೇಳೆನಲ್ವ ಸುನಗುತ ಮಂತ್ರಿ ಹಿಂ
ದಣ ಸೂತ್ರಕಿನ್ನೊಂದು ಟಪ್ಪಣವನೆತ್ತಿದನು:—

೧೬

‘ನೆಲದ ಗುಣವನ್ನರಿತು ಕಾಲದಲಿ ನೀತಿಯಂ
ಬಿತ್ತಿ ಬೆಳೆಯಿಸಿ ವೈರುಗೊಯ್ಯುತ್ತಿವರೆಗೆ ನಿನ
ಗೊಪ್ಪಿಸುತ ಮೆಚ್ಚುಗೊಂಡಿದ್ದೀ ಪ್ರಹಸ್ತನಿಂ
ದಿದರೊಳೇನಪಹಸ್ತನಹನೆಂದು ಬಗೆವೆಯಾ?
ಸಂದೇಹವಂತಿರಲಿ; ಕಿರುಕುಳದ ಪಾಮರಿತಿ
ಯೆಂದು ಮಂದರೆಯಲ್ಲಿ ಕವಲುಗೊಳ್ಳದಿರು; ಹೆ
ಣ್ಣಾದರೇನವಳ ಕೈಯೊಂದೆ ಸಾಸಿರ ದಡಿಗ
ರಕ್ಕಸರ ಕೈಗಳಿಂ ಮೇಲದಂತಿರಲಿ; ಸಾ
ಕೇತವನ್ನೊಂದುತಿಂದಿನ ವರೆಗೆ ರಾಣಿಯಂ-
ತರದಲ್ಲಿ ತನ್ನಣಿಕೆಯನೆ ಹಾಸುಹೊಕ್ಕಾಗಿ
ಹೊಲಿಯತೊಡಗಿಹಳೊಂದು ನೂಲನೆಳೆದರೆ ಸಾಕು—
ಕುಸುಕುವಂತಸುಕುವಂತೆಸಕವಂ ಕೂರ್ತಿಹಳು.

ಮರುದಿಬ್ಬಣಂ ಬಂದ ಕೂಡಲೇ ದಶರಥಂ
 ರಾಮುಂಗೆ ಪಟ್ಟವಂ ಕಟ್ಟಲೆಣಿಸಿಹನಂತೆ!
 ಆ ವೇಳೆಯಲಿ ಹಿಂದೆ ವಲ್ಲಭಂ ಪಾಲಿಸಿದ
 ಮೊಸಲಾಗಿಪ್ಪ ವರವೆರಡರೊಳಗೊಂದರಿಂ
 ರಾಮುಂಗೆ ಹದಿನಾಲ್ಕುವರ್ಷ ಪರ್ಯಂತರಂ
 ಬನವಾಸವಾಸವಂ ಮೇಣೊಂದರಿಂದೆ ಭರ
 ತಂಗೆ ರಾಜ್ಯಾಧಿಕಾರವನೀಯಬೇಕೆಂದು
 ಕೈಕೆಯೇ ದಶರಥನೊಡನೆ ಬೇಡುವಂದದಿಂ-
 ದೆಲ್ಲವನ್ನಣಿಗಟ್ಟುತಾನೆ ಬಂದಿಪ್ಪೆನೆನೆ,
 ಬೆನ್ನಿಗೇಂ ಕಣ್ಣುಂಟೆ—ತಿರುಗಿ ನೋಡಲು ಬೇಕೆ?
 ರಾಮನೇಕಾಕಿಯಾಗುತ್ತ ನಮ್ಮಯ ತೆಂಕ
 ನಾಡಿಗೆಯ್ತುಹನೊಂದು ಬಿಲ್ಮೂರಿದ ಬಲವಲ್ಲಿ
 ಸಲ್ಲುವುದೆ? ನೀರುಳಿದು ಮರಳಲಿ ಪೊರಳ್ಳಲ್ಲಿ
 ಹೆಮ್ಮರದ ಕೊರಡಾಗಿ ಬೀಳದಿಹುದೇ ಮೊಸಳೆ
 ಯಂತದಂ ಕಡಿದಿಕ್ಕುವೆವು; ಮೇಲೆ ಕೌಶಿಕನ
 ತಂತ್ರಂ, ವಸಿಷ್ಠನೆಂಬವನ ಮಂತ್ರಂ, ಮತ್ತಿ
 ನವರ ಯಂತ್ರವದೆಲ್ಲ ಹೆಣದ ಮೆಯ್ಯಿಂ ವಾತ
 ಪಿತ್ತಕಫಗಳವೊಲು ಸಡಿಲ್ದ ಬರಡಾಗುವುವು.
 ಕವಲೆಣಿಸದಿರು; ಮನವನತ್ತಿತ್ತ ಹರಿಯಬಿಡ
 ದಿರು; ಮೇಲ್ಕೆಲಕೆ ಪರಶಿವಂ ದೇವನೆಂತಂತೆ
 ಕಿನ್ನೆಲಕೆ ನೀನೊಬ್ಬನೇ ದೇವನೆನಿಸೊಂದು
 ಹೂಣಿಕೆಯನಿದೊ ಹೂಡಿಹೆಂ! ಮತ್ತೆ ವಾಲಿಗೀ-
 ಲಿಗಳೆಂಬ ಕಣ್ಣಕಸವನ್ನೊದಿ ಹಾರಿಸ
 ಲ್ಕೀ ಮಂತ್ರದಂತರಂಗದೊಳುಂಟುಪಾಯವೆಂ
 ದಾ ಮಂತ್ರಿಯೆಣಿಕೆಗೊಳಗಾದನಾ ರಕ್ಕಸಂ.

ಆವನ ಕಣ್ ಕಂಡ ನೋಟವನದಂ ಕವಿಯುಲ್ಲ-
 ದನ್ನಿಗರು ಕಾಂಬರೇ? ಕಾಣರಾತನ ಕನಸಿ-

ನಲಿ ತೆಂಕನಾಡಿಗಡಿಯಿಡುವ ರಾಘವನೊಡನೆ
ಸೀತೆಯೂ ಬಾರದಿಹಳೇ? ಬಹಳು; ಬಂದಳಾ
ಮೇಲೆ ರಾಮಂ ವಿರಾಮಂಬಡೆಯನೇ? ಪಟ್ಟ
ನಾಮೇಲೆ ಮುನಿಗಳಂ ಗೆರಸೆಯಂತಟ್ಟ ಹಾ
ರಿಸದಿಹೆನೆ? ಹಾರಿಸಿದನಾ ಮೇಲೆ ಸೀತೆಯಂ
ಪಿಡಿಯದೇಂ ಬಿಡುವೆನೇ? ಬಿಡೆನನುತ್ತೊಂದರಿಂ
ಮೇಲೊಂದು ಮಂಡಿಗೆಯನುಂಡುಂಡು ಮನದಣಿದು
ತೇಗುತಂ ಸವಿಯನೇನೊಂದನೂ ಸೊಲ್ಲಿಸದೆ
ಮಂದಹಾಸಂಬೀರಿ ಮಂತ್ರಿಯಂ ಕೊಂಡಾಡಿ
ದನು; ಮತ್ತೆ ಮರುದಿಬ್ಬಣದ ಬರವನಂತೆ ಭಾ
ರ್ಗವನ ಗೆಯ್ಯೆಯನರಿಯಬೇಕೆಂದು ಪುಷ್ಪಕವ
ನೇರುತ್ತಲಿಬ್ಬರೂ ಬಾಂದಳದ ಬೆಳ್ಳುಗಿಲ
ಮರೆಗೊಂಡು ಗುರಿವಿಡಿದು ಹರಿದರಾಯೆಡೆಯಿಂದ.

ಹತ್ತನೆಯ ಖಂಡ

ತಮ್ಮಂತರಂಗಗಳೇ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಬಹಿ
ರಂಗಗಳಂ ತಾಳುತವತರಿಸಿದಂದದಿಂ-
ದೊಪ್ಪುತಿಹ ರಾಮಾದಿ ಸುಕುಮಾರಕರಿಗಲ್ಲಿ
ತರವಿಡಿದು ಸೀತಾದ್ಯರನ್ನು ಕೈವಿಡಿಯಿಸುತ
ಜನಕ ದಶರಥರೊಂದಿದಾನಂದವನ್ನೊರೆಯು
ತಂತೆಂದು ತೋರಿಸುವ ನಿಕಷವಂ ನಾನರಿಯೆ-
ನಂತಾ ವಿವಾಹಸಂಭ್ರಮವೆಲ್ಲವೂ ಮುಗಿಯೆ,
ಮರುದಿಬ್ಬಣಕ್ಕೆ ನಾಯಕನಾಗಿ ದಶರಥಂ
ಸುಮುಹೂರ್ತವನ್ನರಿತು ಹೊರಟನಾನಂದದಿಂ.

೧

ಸಡಗರಂ ಗುಡಿಗಟ್ಟುತರಸಿಯರು ತಂತಮ್ಮ
ಕುವರಿಯರನನುಸರಿಸುತಂಗಣವನೊಂದಿದರು.
ಕನ್ನಿಕೆಯರಿಗೆ ಬುದ್ಧಿವೇಳ್ವ, ತಮ್ಮನುಭವಂ
ಗಳ ಸಾರವಂ ಕಿವಿಯೊಳೆರೆದೊಡಿಸುತ್ತಿಪ್ಪ,
'ಮರೆಯದಿಹುದಿಂತಿದಂ ಕಡೆಗಣಿಸಬೇಡದ-
ನ್ನಾ ನುಡಿಯ ಸೆರಗಿನಲಿ ಗಂಟಕ್ಕು; ಬಾಯ್ಕೆರೆಯು
ವಲ್ಲಿಂತು ನೆನಪಿರಲಿ; ಕೆಯ್ಯೆದೆಯೊಳನುಗೊಳಲಿ;
ಮರವೆಯಿಂದಂತಾದುದಿಂತಾದುದೆಂದು ಬಗೆ
ಕುರುಡಾಗಿ ಪರಡದಿಹುದೆಂದಿಂತು ವೊದಲಾಗಿ
ಬೀಳದಿಹ ಚೆನ್ನೆಯಾದೆಚ್ಚರೆದೆಯಕ್ಕರಂ
ಗಳನು ಕೂಸುಗಳಿಗೊರೆವಲ್ಲಿ, ಮುಂದೈದುತಿ
ಪ್ಪಳಿಯಂದಿರೋರೊಂದು ನಸುನಗೆಯುಗುಳ್ಳ ಕಡೆ
ಗಣ್ಣತ್ತಲೊಲೆದು ಬಗೆವೊಕ್ಕು ಮರುಕದ ಕುದಿಯೊ
ಳೊಂದಲದೆ ಮಾರ್ಪುಗೊಂಡುದು; ಲಜ್ಜೆಯಾ ರಸಾ
ಯನವಾಗಿ ತುಂಬಿತುಳುಕುತ ಸೂಸಿತೆಂಬಂತೆ

ಸುರಿವ ಕಣ್ಣೀರನೊಂದಿನಿಸು ನಗೆವೆರಸುತ್ತ
 ಸೆರಗಿಂದಲೊರಸುತ್ತ ಮೆಲುಮೆಲ್ಲನಡಿಯಿಡು
 ತ್ತಿಹ ರಾಣಿಯರ ವಂಗಡಂ ಹಿಂದೆ ರಾಜಸಿತು!

೨

ಜನಕಾದಿಗಳು ಮುಂದೆ ದಶರಥನ ಬಳಿವಿಡಿದು
 ನಲ್ಪಡಿಯ ಬಳೆಯಿಸುತ್ತ, ರಾಜಧರ್ಮ-ಸಮಾಜ
 ಧರ್ಮಗಳ ಸಾರವಂ ಹಿಂಬಾಲಿಪಳಿಯಂದಿ
 ರಂತರಂ ಮೆಯ್ಯೊಳ್ಳಲೆಂಬೆಣಿಕೆಯಿಂದಲೋ-
 ಕುಳಿಯನಾಡುತ್ತ ನಡೆಯುತ್ತಿರಲು ಮರುದಿಬ್ಬಣದ
 ನಾಯಕಂ ದಶರಥಂ ಹಿಂದಿರುಗಿ ನೋಳ್ವಲ್ಲಿ,
 ಅರಮನೆವಿಡಿದು ಜನರ ಜಂಗುಳಿಯ ಹೊನಲು ಹರಿ
 ತರುತಲಿರೆ ಬೆರಗಾಗುತ್ತುಚಿತವಚನಗಳಿಂದ
 ಲಣೆಗಟ್ಟತಕ್ಕುದೆಂಬೆಣಿಕೆಯಿಂ ಕೌಶಿಕವ-
 ಸಿಷ್ಠರನ್ನೀಕ್ಷಿಸಲ್ಪವರೊಳಗೆ ಗಾಧಿಜಂ
 ಜನಕನ ಮೊಗಂ ನೋಡಿ ಮುಗುಳುನಗೆಯಂ ಬೀರಿ
 ನುಡಿಯನೆತ್ತಲೈಲ್ಲರೂ ನಿಂದು ಕೇಳ್ವಲ್ಲಿ
 ನಿಂದರಂ ನಿಲಿಸಿ ಮುನಿವಚನವಂ ತಡೆದೊಂದು
 ಸಿಂಹನಾದಂ ಬಾನೆಡೆಯಲಿ ಹೊಡಕರಿಸಿತ್ತು!

೩

ಅದನಾಲಿಸಿದ ನಾಯಕರ ಮೊಗದೊಳೇ ಬೆಬ್ಬ
 ಳದ ಗೆರೆಯನೆಳೆಯುತ್ತ ಬೇವಸವದುಬ್ಬರಿಸ
 ತೊಡಗಿತೆಂದಾ ಮೇಲೆ ಮತ್ತಿನವರಂದವೆಂ-
 ತಾಗಿದ್ದುದೆಂಬುದಂ ಬಿತ್ತರಿಸಲೇಕಿನ್ನು?
 ಬಂಗಿಯುಂಡಂತಾಗಿ ನಿಂದಲ್ಲಿ ನಿಂದು, ನೋ
 ಡಿದುದನೇ ನೋಡಿ, ಸಂಕಲೆಯೊಳಾದರ್ಕೆಲರು;
 ನಾಲಗೆಯಲುಗದಾಗಿ, ಕೈಮೊಗಂಗಳ ಸನ್ನೆ
 ಸೊನ್ನೆಯೆನ್ನಿಸಿ, ಬೆಗಡುಗೊಂಡವರು ಕೆಲರನ್ನು
 ಮರುಳನಂತಾದವರ ಹುರುಳಾರಿಹೋದವರ

ಕೊಲೆ ಸೋಂಕುವಡೆದನರ ತಲೆಯೊಳಲೆಯೆದ್ದನರ
ಲೆಕ್ಕವಂ ನೆಲಕರುಹಬೇಕೆಂದು ಬಗೆದರೂ
ಕವಿಯದೇಂ ಕಾಯಕಲ್ಪಂಬಡೆದು ತಾನಲ್ಲಿ-
ಗಡಿಯಿಟ್ಟನೇ? ಬಗೆಯೊಳವಲಕ್ಕಿಗುಟ್ಟನೇ!

೪

ಅನಿತರೊಳಗೀ ನೆಲಂ ಮೂರಿ ಬಿಡುವುದೋ! ಹೇಳಿ
ನುವ ಶಂಕೆಯನ್ನೆದೆಯೊಳಂಕಿಸುವ ಘನಘೋರ
ನಾದವದು ಹತ್ತಿರದೊಳಾದುವ್ಯಕ್ತಾಕ್ಷ-
ರಂಗಳಾ ಸರದ ಗೊಣಸುಗಳಾದುವವುಗಳೊಳ
ಗಿನಿಸಿನಿಸು ಮಿನುಗುವರ್ಥಂಗಳೂ ಮಿಂಚತೊಡ
ಗಲು, ನಾದವದು ಸಮ್ಮುಖಂಬಿಡಿದು ಬಹುದೆಂಬ
ಹೊಲಬಾಯ್ತು! ಮನದಳತೆಯಾಸರಂ ಕಣ್ಣಳತೆ
ಗೊಂಡ ದಾರಿಯ ಕಟ್ಟಕಡೆಯಂತರಾಳದಿಂ-
ದೆದ್ದೆದ್ದು ತೇಲ್ದು ಬರೆ, ಕೊನೆಗಂಬವದೆನ್ನ
ಲೆತ್ತಿ ಕಟ್ಟಿದ್ದರ್ಥಜಂದ್ರನಾಕಾರದಲ-
ಗಲುಗುತ್ತಿಲಿಹ ಕುಠಾರಂ ಕಣ್ಣೆಕಾಣಿಸಿತು!

೫

ಮಾಸಿತಾ ಭ್ರಮೆ! ಕಟಕೈಂದು ಕಡಿಮದು ಸಂಶ
ಯದ ಕವಲು! ಬಗೆಯೊಳಗೆ ಬೆಂಕಿ ಮಾಂಕರಿಸಿದುದು!
ಆದೊ ಬರುತ್ತಿವೆ ಬಂದುದಾ ಕ್ಷತ್ರಕುಲಕಾಳ
ರಾತ್ರಿಯೊತ್ತಿದ ಮುದ್ರೆಯೆನೆ, ಕೊಡಲಿಗೊನೆಯಲುಗು
ತಿಹುದದೋ ಜಡೆಗೂದಲೊಲೆಯುತಿವೆ! ಹಣೆಯಭಸಿ
ತಂ ರಾಜಕುಲವನೆಲ್ಲಂ ಸುಟ್ಟು ಬಾರಿಗೊಂ-
ದೊಂದರಂದದೊಳೆಳೆದ ರೇಖಾತ್ರಯಂಬಡೆದು
ತೋರುತಿವೆ! ರುದ್ರಾಕ್ಷಿ ಸರವೆಯೊಳಲೆಯುತಿವೆ!
ಬಂದನಹುದಹುದಿದೋ ರೇಣುಕಾಸುತನಾವ
ವಶು ದಾಂಟತೋ! ಹಾವಿನೆದೆ ಮಿಂಟತೋ! ದಾರಿ
ಗರನಂಟತೋ! ಮಂತ್ರದಿಂ ತಂತ್ರದಿಂ ನೆರವಿ

ಯಂ ಕಾವರಾರೆಂಬ ಗೋಳೊಳಗೊಳಗೆ ಹರಿಯ
ಲಣೆಯಾಗಿ ಭಾರ್ಗವಂ ಜಡಿದು ನಡೆಗಟ್ಟಿದಂ!

೬

ಆ ಹುಬ್ಬಿನೊಲಿತ-ಕಣ್ಣಿನ ಮಲಿತ-ಸುಯ್ಯಿನೇ
ರಿಳಿತಗಳನು, ಕೆಯ್ಯನೇರಿದಾ ಕೊಡಲಿಯೊಂ
ದಲಿತವನು, ಕಂಡ ದಶರಥಜನಕರಂತರಂ
ಕುರುಡಾಗಿ ಹೋದುದು! ನಿದಾನವನ್ನರಿಯದಿಹ
ಬೆಜ್ಜರಂದದಲಿ ತಳಮಳಿಸಿದರು! ಭಯದಿಂದ
ಭಕ್ತಿಯಂ ಬೆಳಗಿಸುತ್ತೆರಗಿದರು; ವಿಧ್ಯುಕ್ತ
ವಾಗಿ ಪೂಜಿಸಲೆಂದು ಸನ್ನಾಹವೆಸಗಿದರು!

೭

ಸಾಕು! ಹೋ ಸಾಕು! ಮನ್ನಣೆಗಿನ್ನಣೆಗಳ ಬಿ
ನ್ನಣದ ಬಿಂಗುರುಟಯಾಟಂಗಳನ್ನರಿಯದಿಹ
ಬೆಂಗಿಯೇ? ಪರಶುರಾಮಂ ಕ್ಷತ್ರಿಯಾಧಮಾ
ನ್ವಯಕಾಳರಾಹುವೆಂದೆಂಬುದಂ ಮರೆತಿರೇ?
ಠಕ್ಕುಠೊಳಿಗಳ ಸನ್ನಣದಿಂದ ತಲೆವಾಗು
ತೆನಿತು ಕಾಲಂ ನೀರನೆರೆದಿಂತು ಬೆಳೆಯಿಸಲು
ಬಹುದೆಂದು ಬಗೆದಿಹಿರಿ? ಹೋಗಲಾ ನುಡಿ; ನೆರವಿ
ಯಿದಿರಿನಲಿ ಕೋದಂಡವಂ ಭಂಗಿಸುತ್ತೆನ್ನ
ಪರಮಗುರು ಪರಮೇಶ್ವರಂಗೆ ಮುಖಭಂಗವ
ನ್ನದರೊಡನೆ ತಿಷ್ಯಂಗೆನಗೆ ಮಾನಭಂಗವ
ನ್ನೆಸಗುತ್ತಲುಬ್ಬರಂಬಿರಿಯುತ್ತಲಿಂತು ಮರು
ದಿಬ್ಬಣವೆನುವ ನಾಡ ಹಗರಣದ ರಂಗದಲಿ
ರಿಂಗಣಂಗುಣಿಯುತಿಹ ರಾಮನಾವೋನ್ಮತ್ತ
ನಂ ತೋರಲೆನಗರ್ಘ್ಯಪಾದ್ಯಂಗಳಪ್ಪುವಾ
ಮದುಮಗಂಗೆನುಚಿತವಂ ಕೊಡಲಿಯೆಂಬಾಸೆ
ಯಿಂದಿದೋ ಕೆಯ್ಯನೆತ್ತಿಹೆನಾತನಂ ಮನ್ನಿ-
ಸಿದ ಮೇಲೆ ನಿಮ್ಮಯ ವಿಚಾರವಂ ಗೆಯ್ಯನೆ

ನ್ನುತ ಕೆಯ್ಪಿಸರಗೊಂಡ ಭಾರ್ಗವನ ನುಡಿಗೇಳಿ
 ಜನಕದಶರಥರ ನಾಲಗೆಯೊಣಗೆ, ಕೌಶಿಕನ
 ಕಡೆಗಣ್ಣೊಳಗೆ ಕೆಂಪು ಸೆರೆವರಿಯತೊಡಗುತಿರೆ,
 ಬೆಪ್ಪುವಡೆದಿಪ್ಪ ಹಿರಿಯರ ವೊಗಂ ಲಕ್ಷ್ಮಣನ
 ನೇತ್ರದಿಂ ದುರುದುರಿಸ ಕೆಂಡವಂ ಕಾರಿಸಿತು!
 ಕೊರಳಿಂದ ಗರಳವಂತುಳುಕಿಸಿತು! ನೊಂದ ನಾ-
 ಗರನಂತೆ ಬುಸುಗುಟ್ಟಿ ಮುಂಬರಿದನವನ ಬಾ-
 ಯಿಂ ನುಡಿಗಳಲ್ಲ, ನಂಜುರುಳಿಗಳೆ ಚಿಮ್ಮಿದುವು!

೮

‘ಬ್ರಾಹ್ಮಣಬ್ರುವ! ಮೊತ್ತಮೊದಲು ಬಾಯಂ ಮುಚ್ಚು !
 ಹೈಹಯರ ಯುಗವಿದಲ್ಲಿಂಬುದಂ ಮತ್ತೆಣಿಸು!
 ಮುಂದೆ ಸನ್ನಿಧಿವಡೆದರಾರೆಂಬುದಂ ನೋಡು!
 ನಿಮಿರಘುಕುಲಂಗಳೊಳಗಾರ್ಯಧರ್ಮಧ್ವಜಂ
 ಗಳನೆತ್ತಿದಾ ಜನಕದಶರಥನವಧರಿಸು!
 ಅಂತರಿಂ ಮೇಲೀ ಪ್ರಪಂಚಸಂಸ್ಕೃತಿಯೊಂದು
 ತಿರುಳಂತೆ, ಕಣ್ಣುಗಳ ಹುರುಳಂತೆ, ಕಂಗಳೊಳಿಸು-
 ವೆನ್ನಣ್ಣನನ್ನಿದೋ ನೋಡಬೇಕೆಂದು ನೀ
 ನಾತಿಸಿದ ರಾಮನಂ— ಸೀತಾಮನಃಕುಮುದ
 ಸೋಮನಂ ಕಣ್ಣಿರಿಸಿ ಮಿಳ್ಳಿಳನೆ ನಡೆನೋಡು!
 ಮೇಣೇನನಾದರೂ ಕೇಳಬೇಕೆಂದಾದ
 ರೆನ್ನೊಳೇ ಕೇಳು! ಮುನ್ನುಡಿಯಿಂತು, ಹಿನ್ನುಡಿಯ
 ನೆನ್ನುವೆಂ; ನಿನ್ನ ಕತೆಯೆಲ್ಲವಂ ಚಿಕ್ಕಂದಿ-
 ನಲ್ಲಿಯೇ ಹಲ್ಲಡಿಯುತೋದುತಿದ್ದೆನು; ನೀನೆ
 ಬಂದೀಗ ಪುಣ್ಯದಿಂದೆನ್ನ ಮುಂದಾಗಿರ್ಪೆ.
 ನೀನಲ್ಲವೇ ಹೊತ್ತು ಹೆತ್ತು ಹೊರೆದಬೈಯನೆ
 ಕಡಿದವಂ? ಕಟುಕರೊಳಗೂ ಕಟುಕನಾದಾತ
 ನಾ ಮೇಲೆ ನಾಡ ಹೆಂಗಳ ಬಸಿರು ಬಗಿದ ಪಾ
 ತಕನಂತುಟ್ಟಲ್ಲ ಕೆದರಿಪ್ಪ ತನ್ನ ಗುಣ

ಮಣಿಗಳಂ ಸರಗೊಳಿಸಿ ತೊಡಿಸುವನನರಸುತ್ತ
ಬಂದೆನ್ನ ಮುಂದೆ ನಿಂದಾತನರಿದೆಂ! ಕೇಳು
ಕೇಳೇ ನರೇಂದ್ರರೆಡೆಯಲಿ ಪುರಾಣದ ನಾಲ
ಗೆಯ ನಂಜು ಬಂಜೆಯಾಗದೆ ಮಾಣದಿದೊ ಸಾರಿ
ದೆಂ ಕಡ್ಡಿಮುರಿದೆನೆಂದೆನುತ ಮೂದಲಿಸಿದಂ.

೯

ಅನಿತರಲಿ ಹುಡುಗಾಟವಿಂತೆಡವಿತೇ! — ಎಂದು
ಹಿರಿಯರೆದೆ ಬೆದಬೆದನೆ ಬೇಯುತಿರೆ, ಕಾವಿಗೆ
ಸಿಮ್ಮೆಯುದುರಿತ್ತೆನಲು, ಕಣ್ಣುಚ್ಚಲಾರದಾ
ನೋಟವನು ಬಿಡುಗಂಗಳಿಂ ನೋಡುತಿರಲತ್ತ
ಭಾರ್ಗವನ ಕೋಪದಾಟೋಪವನ್ನೇನೆಂದು
ಬಣ್ಣಿಸುವೆನನಿದಿರೊಳಂದುವರೆಗೆದ್ದು ನಿಂ
ದವರುಂಟೆ! ನಿಂದರೇನಿಂತು ನೀಕರಿಸಿ ನಾ
ಲಗೆ ನೀಡಿದವರುಂಟೆ! ನೀಳ್ಕರಿಸಿ ನೀಡಿದರೆ
ಮತ್ತೆ ಮಿತ್ತುವಿನ ಗಂಟಲ ತಡಂಗುಂಡಿಯಿಂ
ದಿತ್ತ ತಲೆಯನ್ನೆತ್ತಿ ಬಂದರುಂಟೆ! ತಾನ
ದಂತಿರಲ್ಕೀ ರಾಜಪೋತನೀ ಪರಿಯಲ್ಲಿ
ರಂಗವಂ ಪೊಕ್ಕು, ನವನೀತನಾಟಕನಾಂದಿ
ಯನ್ನಾಚರಿಸಲದೀಕ್ಷಿಸುತಲಿದ್ದಾ ಮುನಿಪ
ನೆದೆಯಂ ಕಲಂಕಿಸಿತು! ಮೊಗದೊಳ್ ಕರಾಳತೆಯ
ನೊದಗಿಸಿತು! ಕೊರಳೊದೆದು ಸಿಡಿವಾರಭಟದ ಕಿಡಿ
ಯೊಡ್ಡಿಂದಲಂತರಿಕ್ಷಂ ಜ್ಯೋತಿರಿಂಗಣಮ
ಯಂ ಭಯಂಕರವೆನಿಸಿತ್ತಿನ್ನೇನು— ನೆಲಕೆ ಲಯ
ದಚ್ಚೊತ್ತಲಾಯ್ತೆನುತ್ತಳುಕಿ ಬಳುಕಿದ ಜನರ
ಗೊಂದಳಂ ಬೆಬ್ಬಳಿಸಿ ಬೆಂಡಾಗುತ್ತಿರುವಲ್ಲಿ,

೧೦

ರೇಣುಕಾನಂದನಂ ಪರಶುವಂ ಜಡಿದನದೊ!
ಹೊಡೆವನಿನ್ನೇನೆಂಬ ಹಾಹಾರವಂಗಳೇಳಿ

ಲಕ್ಷ್ಮಣಂ ಕಂಗೆಟ್ಟನೇ? ಕೆಡುವನೇ? ಸಿಡಿದ
 ನೆತ್ತಿ ಕೋದಂಡವಂ ತಿರುಹಿಡುವನೆಂಬಲ್ಲಿ
 ಮಂದಹಾಸಂ ಮಿಸುಗೆ, ಸೀತಾಮನಃಕುಮುದ
 ಚಂದ್ರಮಂ ತಾನಿನ್ನು ತಡೆವುದೊಪ್ಪಲ್ಲಿಂದು
 ಬಗೆದು, ತಮ್ಮನತ್ತ ತೊಲಗಿಸುತ್ತ ಮುಂಬರಿದು,
 ಗುರುವರ್ಯನೇ ರಾಘವಂಗುಚಿತವೊ ಕೊಡಲಿ
 ಎಂದು ಕೈನೀಡಲೈ, ಕೊಳ್ಳದಿಷ್ಟುದು ತಿಷ್ಯ
 ಧರ್ಮವಲ್ಲಿಂದೆಣಿಸಿ, ವಿನಯದಿಂ ಕೊಂಬನೆಂ
 ಬಂತೆ ಮೆಲ್ಲನೆ ಸೆಳೆಯೆ, ಬೆರಗಿನುರಿಯಂತರದೊ
 ಳವ್ಯಳಿಸೆ, ಪರಶುಧರನುರುಬಿ ಪರಿಪರಿಯ ಮಂ-
 ತ್ರಾಸ್ತ್ರಂಗಳನ್ನೆತ್ತುತ್ತಿರಲೆಲ್ಲವಂತರಂ-
 ತರವಾಗುತ್ತೊಂದರಿಂ ಮೇಲೊಂದರಂತಾಗಿ
 ಶರಗಳೆಲ್ಲವನು ಕೈಯೊಳ್ಳೊಂಡು ದಾಶರಥಿ
 ಯರುಹಿದಂ: 'ಮದುಮಗಂಗೀಯೊಸಗೆಯುಡುಗರೆಗ-
 ಳೇಂ ಮುಗಿದುವೇ?' ಎನಲು, ಜಮದಗ್ನಿಯಾತ್ಮಜನ
 ಮೋರೆ ನೀರೆರೆದ ಜೇಳುರಿಯಾದುದಂತರಂ
 ಕರಿಕಾಗಿ ಚುಯ್ಯೆಂಬ ಕೊಂಡವಾದುದು! ಜಲ
 ಕೃನದೊಂದೆಣಿಕೆ ಮಿಂಚಿದತ್ತೆದೆಯ ಗುಂಡಿಯಲಿ!

೧೧

'ನಾಡಾಡುವರಸುಮಕ್ಕಳ ಮಾಳ್ಕೈಯಲ್ಲವೀ
 ನಾಡನಾಡಿಸಲೆನುತ್ತದಯಿಸಿರುವಾರ್ಯಧ-
 ರ್ಮಜ್ಯೋತಿಯೇ ತಾನಿದಾಗಬೇಕಲ್ಲದಿರ
 ಲಂತುಟಿಪ್ಪತ್ತೊಂದು ಬಾರಿಯಾ ಕ್ಷತ್ರಿಯಾ-
 ಧರ್ಮರ ಕಾಡಂ ಕಡಿದ ಕೊಡಲಿಗೀ ಕುಡುಗೋಲ
 ಗತಿಯಹುದೆ! ಬರಿದೆ ಸಂದೇಹಿಸುವೆನೇತಕರಿ
 ಮರುಳನಂತಿತ್ತಲೆವೆನೇಕೋ! ಪರಮ
 ಶಿವನ ಕೋದಂಡವಂ ಮುರಿದ ಮಹಿಮಂಗೆನ್ನ
 ಪರಶುಗಿರಶುಗಳತವಲೆಕ್ಕನೆಂದೆಂಬ ದಾ-

ರಿಯೊಳಡಿಯನಿಡದಾದೆನೇ! ರಕ್ಕಸನ ನುಡಿಗೆ
 ಕಿವಿಗೊಟ್ಟೆನೇ! ಸಾಕಿರುಳ್ಳಾಣುವಾ ಬಾವಿ
 ಯಲಿ ನಡುವಗಲೊಳೆಯ್ವಿ ಬಿದ್ದೆನೀ ನಡವಳಿಗೆ
 ಸಾಂಗವೇದಾಧ್ಯಯನವೇಕೆ? ಶಮದಮಸಮಾ
 ಧಿಗಳಾಧಿಯೇಕೆ? ಜಡೆಯೇಕೆ? ದಂಡಕಮಂಡ-
 ಲಗಳ ಜಂಜಡವೇಕೆನು'ತ್ತಲೆದೆಯೊಳಗೊಳಗೆ
 ಮುನ್ನುಂಡ ತಪ್ಪನೇ ಮೆಲುಕಾಡಿಸುತ್ತ, ಮೌನ
 ದೊಡನತ್ತ ರಾಘವನ ನೊಗದೊಳೇ ಕಣ್ಣಿಡುತ್ತ
 ಚಿತ್ರಾರ್ಪಿತಪ್ರತಿಮೆಯಾದನಾ ಭಾರ್ಗವಂ.

೧೨

ಮುಗಿಲೆದ್ದ ಮುನಿಸತಿಯ ನೋರೆ ಮಳೆಸುರಿಯಲಾ
 ದುದನರಿತು ರಾಘವಂ ವಿನಯವಿನಮಿತನಾಗಿ
 ಕಾಲ್ಪಿಡಿಯುತಡಿಯ ರಜವಂ ತಲೆಯೊಳಿಂಬಿಟ್ಟು
 ನಗೆಮುಗುಳ ಪರಿಮಳಂಬೀರತೊಡಗಿದನಿಂತು:—

೧೩

'ಮುನಿರಾಯ ಸೈರಿಸೊಂದರಿತರೊಂಬತ್ತನರಿ
 ಯದ ತರಳನುದ್ಧುರುಟುತನವನೀ ನಿಮ್ಮ ಸ
 ನ್ನಿಧಿಯಲ್ಲಿ ತಲೆಯನೆತ್ತಿದನು; ಬಿರುನುಡಿಯಿಂದ
 ಲವಗಣಿಸಿದನು; ಮುಚ್ಚುಮರೆಯೇತಕಪರಾಧ
 ವಾದುದೈ! ತಮ್ಮನೇನಣ್ಣನೇನಾರಾದ-
 ರೇನಲ್ಲದಿಹ ಸಲ್ಲದಿಹ ಕಜ್ಜದಿಂದ ಕುಲ
 ಕಾಯ್ತಲೇ ಕೆಸರದನಲುಂಬುವೆನು; ಮನವಿತ್ತು
 ಕಿವಿಗೊಡುತ್ತೊಲವನಿಟ್ಟಾಲಿಪುದು—ಪಾಲಿಪುದು.

೧೪

ತರಳನಿವನಿನ್ನೆಗಂ ಪೂಜ್ಯಪೂಜಾವ್ಯತಿ
 ಕ್ರಮವೆಸಗಿದವನಲ್ಲವಿಂದಿಂತುಟೇಕೆ ಮರು
 ಳಾದನೋ! ನೆರವಿಯಿದಿರಲಿ ನಿಮ್ಮ ಕಾಲ್ಪಿಡಿಯೆ
 ಮಣೆದ ಹಿರಿಯರನಂತು ನೀಕರಿಪುದಂ ಕಂಡ

ಕೇಳಿದೀ ಕಿರಿಯನಭಿಮಾನವಣೆಗಡಿದಿಂತು
ಹರಿದು ಹಾವಳಿ ಗೆಯ್ಯುದಪರಾಧನಹುದು; ಮ
ನ್ನಿಸುತೆ ಭಾವಿಪುದೆಳವೆಯಂದರ್ಜುನಂ ತಾತ
ನನ್ನಾರ್ಯಕುಲಪತಾಕನನಂತು ಪರಿಭವಿಸಿ
ದಂದವನ್ನರಿತು, ಸುಕ್ಷತ್ರಿಯಾತ್ಮಜನಾದ
ನಿನ್ನೆದೆಯೊಳೆದ್ದ ಮುನಿಸೀ ಕೆಯ್ಯೊಳೆ ಬ್ರಹ್ಮ
ಕುಲಕೊಲ್ಲದಿಪ್ಪ ಹಿಂಸಾಪ್ರಪಂಚದ ಚಿತ್ರ
ವನ್ನೆನಿತು ಬಾರಿ ಬರೆಯಿಸಿತೆಂಬುದಂ ಬಗೆಯ
ಬೇಹುದೈ; ಜಪತಪಸ್ವಾಧ್ಯಾಯಶಮದವಾ
ದಿಗಳೆಂದ ತತ್ತ್ವಸಾರವನೆ ತಾನಂಗೆಯ್ಯ
ಪಾಲನಾಗಿಸುವ ನಿಮ್ಮಂದಿಗರ ಪಾಡಂತು-
ಟಾಯ್ತನಲು, ನಮ್ಮಂದಿಗರ ಮನಂಬಲಿದ ಕುಲ
ದಭಿಮಾನಭೂತವೀತಂಗೆರಿತೇನದ
ಚ್ಚರಿಯೆ? ತನ್ನಂತನೈಂಬಾರ್ಯತತ್ತ್ವ-
ಮೂರ್ತಿಗೆ ಪೇಳಲೇನದೆಂತಾದರೂ ತಪ್ಪು ತ
ಪ್ಪಹುದು—ನೆಪ್ಪಾಗದೆಂದೊಪ್ಪುವೆಂ; ತಪ್ಪಿಂಗೆ
ಬಾಲಶಿಕ್ಷೆಯನೆಸಗಬೇಕಲ್ಲದೀ ಮೊಳೆಗೆ
ಕೊಡಲಿಯನ್ನೆತ್ತಲೇನಾರ್ಯಧರ್ಮಂ ಕೆಡದೆ?
ಮುನಿಸಿನಿಂದಂತಕಾರ್ಯಂ ಸಾಗೆ ಬಾಲಂಗೆ
ಬುದ್ಧಿವೇಳಲ್ಕವಸರಂ ನಿನಗೆ ದೊರೆಯದೆಂ-
ದಿಂತಾಗಿಸಿದೆನಲ್ಲದೀ ರಾಮನುದ್ಧರುಟು
ತನವನರಳಿಸಿದನಲ್ಲೆ'ಂದೆನುತ್ತೆರಗಿದನು.

೧೫

ಸವಿಗೆ ಸವಿಯೆನಿಸ ಮೆಲ್ಪಿಂಗೆ ಮೆಲ್ಪಾದ ರಾ
ಘವನ ಮೊಗದಿಂದೊಗೆದ ಮಾತನಾಲಿಸಿ, ಮುನಿಯ
ಬಗೆ ಶಾಂತವಾಗತೊಡಗಿತ್ತಾದರೂ ಹರಧ
ನುರ್ಭಂಗವಂತರಂಗವನಂತೆ ನೆರವಿಯಿದಿ
ರೊಳಗಾದ ಸೋಲವದು ಬಹಿರಂಗವಂ ಪಿಡಿದು

ನೇಣಾಗಿ ಬಲಿದು, ನಾಣಾಗಿ ಬಾಗಿಸಲು, ತಲೆ
ಯೆತ್ತಲಾರದನಾಗಿ, ನೆಲದಲ್ಲಿ ನೆಟ್ಟ ಕ
ಣ್ಣತ್ತಿ ನಿಂದಾ ಪರಶುಧರನವಸ್ಥಾಂತರವ
ನರಿತು, ರಘುರಾಮನೆವೆಗರಗಿದನು; ಮರುಗಿದನು;
ಮೆಲ್ಲಮೆಲ್ಲನೆ ಸಾಂತ್ವನದ ಮಾತನೆತ್ತಿದನು:—

೧೬

‘ಗುರುಗಳಿಗ್ಗ! ಲಾಲಿಸಾ ಧನುರ್ಭಂಗವೀ
ಕರದೋಷದಿಂದೆ ಸಮನಿಸಿದಲ್ಲಿ ಬೇಸರಂ-
ಬಡೆದು ಪಾಪಕ್ಕೆ ಮನೆಯಾದೆನೇ! ಎನ್ನುತ ಸ-
ಕಳಿದೆನದನೀಕ್ಷಿಸುತ್ತೀ ಕೌಶಿಕನೆ ಬೋಧಿ
ಸಿದ ತತ್ತ್ವಸಾರದಿಂದೆಚ್ಚತ್ತೆನೆಂದದ
ನ್ನೆಲ್ಲವಂ ಬಿತ್ತರಿಸುತೆಂದಂ ಗುರುತ್ರಯದ
ಸನ್ನಿಧಾನಂ ಗೂಡಿದಿಲ್ಲಿ ಹಿಂದಾದ ನಿ
ರ್ಧಾರದೊಳಗಿನಿತನಿತು ಕುಂದಿರಲೊಡಗೂಡು-
ತಿದಮಿತ್ಥಮೆನ್ನುತ ನಿರೂಪಿಸಲ್ಪದರಂತೆ
ನಡೆವೆನೆಂಬುದರೊಳುಗುರೆಡೆಯ ಸಂಶಯವಿಲ್ಲ
ವೆಂದೆರಗಿದಂ, ಮುನಿಯ ದಂದುಗಂ ಬಯಲಾಗೆ.

೧೭

ಕುರುಡಂಗೆ ಕಣ್ಣಾಯ್ತು! ರೇಣುಕಾಸುತನ ಮುಖ
ಮಂಡಲಂ ಕಳೆದುಂಬಿದುದು! ಸೋತೆನೆಂಬ ದು
ಮ್ರಾನದೊಕ್ಕಲು ಪೋದುದೆರಗಿದಾ ರಾಮನ
ನ್ನೆತ್ತುತೊಲವಿಂ ಮೆದುಳ ಸಾರವಂ ಹೀರುವಂ-
ತಾಘ್ರಾಣಿಸಲ್ಪಲೌಕಿಕವೆನಿಸುತಾನನದ
ತೇಜವೇರುತ್ತ ಪೋದುದು! ಕೆಲಕ್ಕೊಲೆದು ನಸು
ನಗುತೆ ನೋಳ್ಪಲ್ಲಿ, ನಾಚಿಕೆಯೊಂದು ಮರಿಯಾಗಿ
‘ಗುರುವರ ಶತಾಪರಾಧಂ ಕ್ಷಮಿಸ್ಯ’ ಎನ್ನುತ್ತ
ಮಣಿದ ಲಕ್ಷ್ಮಣನ ತಲೆಯಂ ತಡವಿ, ತಕ್ಕಯ್ಯಿ,
ಪರಶುರಾಮಂ ನುಡಿದನಾದರದ ಸಾರವೆನೆ:—

೧೮

'ನೀನೆಸಗಿದಪರಾಧವೆನ್ನನೀ ಗುರುಪದವಿ
 ಗೇರಿಸಿತು! ತಿಷ್ಯನಿಂದಂ ಪರಾಜಯಮನಿ
 ಚ್ಚಿಸಬೇಕೆನುವ ನುಡಿಯ ಸಾರವಂ ಸವಿಯಿಸಿತು.
 ಅದರಿಂದ ನಿನ್ನಂತುಟಪರಾಧವೆಸಗುವಾ
 ತಿಷ್ಯನಂ ಪಡೆದು ಗುರುವಾದ ಸಂತಸವನೇ
 ನೇನ್ನವೆಂ! ಕೈಕಸಾತ್ಮಜನ ಪಿಸುಣಾಟಕಾಂ
 ಮರುಳಾದೆನೆಂಬುದನುಚಿತವಂತು ಮರುಳಾಗ
 ದಿರಲಿಂತು ಹುರುಳನೂಡಿಸಿದ ನಿನ್ನಣ್ಣನಂ
 ಧರ್ಮಾಗ್ರಗಣ್ಯನನ್ನೀ ರಾಮನಂ ಕಾಂಬ,
 ಕಂಡು ಜೀವನಸಾರವಂ ಸವಿವ ಪುಣ್ಯವೇಂ
 ಸಮನಿಸುತ್ತಿತ್ತೇ? ಮನಂದೆರೆವೆನಾಲಿಪುದು;
 ನಿಮ್ಮನೀ ನೆಲಕೆ ಸೂರ್ಯಾಚಂದ್ರಮಸರೆನಿಸು-
 ವಳಿಯಂದಿರಂ ಮಕ್ಕಳಂ ಪಡೆದು, ಲೋಕದಂ-
 ತರವನೂ ಕಾಂತಿಮಯವಾಗಿಸುವ ಸತ್ಕವಿಗ
 ಳೆನಿಸುವೀ ಜನಕದಶರಥರಲ್ಲವೇ ತಾಪ-
 ಸಾಗ್ರಣಿಗಳರಿಯದಾಂ ಕಡೆಗಣಿಸಿದಪರಾಧ
 ವಂ ಮನ್ನಿಸುವುದೆಂಬ ಮಾತು ಮುನಿಪತಿಯ ಮೊಗ
 ದಿಂ ನೆಗೆವುದಕ್ಕೆ ಮುನ್ನಂ ತನ್ನ ಕಾಲ್ಗೆರಗಿ-
 ದರಸರಂ ಪಿಡಿದೆತ್ತಿ ಮನ್ನಿಸುತ, ಹಿಂದುಮುಂ
 ದಾದ ಮಾಗಿಯ ಮೇಣು ಬೇಸಗೆಯ ಕಾಟಕಳು
 ಕದ ನಿಮ್ಮ ತಪದಿಂದ ನಮ್ಮಾರ್ಯಧರ್ಮಕ್ಕೆ
 ಸುಗ್ಗಿಯೊದಗಿತ್ತು! ನಂದನಸಂಪದಂ ಫಲಿಸಿ
 ತಿನ್ನಿಳೆಯನಾ ಸುಧರ್ಮಾವಾಸವಂಗೆಯ್ಯು
 ತಾನಂದದಲಿ ಬಾಳಿರೆಂದು ತನ್ನಯ ತಪ-
 ಶ್ಯಕ್ತಿಯಂ ಶ್ರೀರಾಮಮೂರ್ತಿಯೊಳಗಾವಾಹ
 ನಂ ಮಾಳ್ವನೋಲು ಗಾಢಾಲಿಂಗನಂ ಗೆಯ್ಯು,
 'ರಾಘವಾ ಮನಕೆ ಮನವೇ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿರಲು
 ನುಡಿನಡೆಗಳುಪಚಾರವೇಕೆ? ರಾವಣನ ಪಿಸು-

ಣಿಗೆ ಸಿಲುಕಿದೆನ್ನ ಮಾನಸವನಾ ಸೆರೆಯಿಂದ
ಬಡಿಸಿ ಗುರುವಾಗಿ ರಕ್ಷಿಸಿದೆ! ನಿನ್ನನ್ನಾವ
ಬಗೆಯಿಂದ ಹರಸುವೆನೊ! ಪೋ, ಮುತ್ತಮುಪ್ಪಿನೊಂ-
ದೆದೆಯಪ್ಪಿ ನುಡಿಯೊಪ್ಪಿ ಬಯಸುವೆಂ, ನಿನ್ನೆಣಿಕೆ
ಮಾತುಮಾಳ್ಳಿಗಳಲ್ಲಿ, ಹೆಚ್ಚೇಕೆ— ಜೀವನದೊ
ಳೆಲ್ಲ ಭದ್ರಂ ಶುಭಂ ಮಂಗಳಂ ಸಮನಿಸಲಿ!

೧೯

ಎಂದು ಹರಸುತ್ತತ್ತಲೊಲವಿಂದ ಕೌಶಿಕನ
ಮೊಗನೋಡಿ, ನಿನ್ನ ಬಗೆ ನೆಲೆಗೊಳುಗೆ, ಧರ್ಮಕ್ಕೆ
ಕಳೆಯೇರುಗಿನಲವಂ ನಸುನಗುತೆ, ಬಾಂದಳದೆ
ಕಣ್ಣಿಟ್ಟದೋ ರಾವಣಂ ಪುಷ್ಪಕದೆ ನಮ್ಮ
ನಾಟಕವನೀಕ್ಷಿಸುತ ವಿರಸಮಾನಸನಾಗಿ
ತಿರುಗುತಿಹನೆಂದರುಹೆ, ನೆರವಿಯೆಲ್ಲಂ ನೋಡ
ಲಾ ಪಾರು ಪಾರಿದುದು—ಮಾಯವಾದುದು! 'ಸತ್ಯ
ಮೇವ ಜಯತೇ ನಾನೃತ'ಮೆನುತ್ತ ನಸುನಗುತ
ಶಾಂತಭಾವಂ ಬಡೆದ ಭಾರ್ಗವಂ ತಿರುಗಿದಂ.
ಬಿರುಗಾಳಿ ಬೀಸೆ, ಗುಡುಗುಡಿಸಿ ಮಿಂಚವ್ವಳಿಸೆ,
ಮುಗಿಲು ಮಳೆಸುರಿದು ನೆಲವಂ ತಣಿಯಿಸುವುದಲ್ಲೆ!

೨೦

ಹನ್ನೊಂದನೆಯ ಖಂಡ

ಮುರುದಿಬ್ಬಣದ ಕದಿರು ಬಂದು ಮನೆದುಂಬಿದುದು,
 ಸಂತಸದ ಮೇಲೆ ಸಂತಸದೊಸಗೆಯಾಡಿದುದು!
 ರಾಯವಾಡವನೋಲಗಿಸುವ ಸಿರಿ ನಾಡುನಾ
 ಡುಗಳನಾನಂದದಲಿ ಮುಳುಗಿಸಿತು—ಮೂಡಿಸಿತು!
 ಅಲ್ಲೋಲಕಲ್ಲೋಲದೊಳಗೊಂದು ತೆರೆಯಾಗಿ
 ದಶರಥನ ಬಗೆ ತೆರೆದುದಾಂ ಮುತ್ತಮುದುಕನಾ
 ದೆಂ; ರಾಮಚಂದ್ರಂಗುಪಾಯತ್ರಯಂಬಡೆದು
 ನೆಲೆಗೊಂಡ ಸಾಮಸನ್ನಿಭನಿಗೀ ನಾಡಿನಾ
 ಳೈಯನಿತ್ತು, ಪಟ್ಟವಂ ವಿರಚಿಸುತ್ತಾನತ್ತ
 ಸರಿವವಧಿ ಕೈಗೂಡಿತೆಂದೆಣಿಸೆನ್ನೆಗಂ
 ಕುಲದ ಮಾನದೆ ಧರ್ಮವನ್ನಳೆದು ನೆಲಕಿತ್ತು
 ಪಾಲಿಸಿದನೆಂತೊ ನಂಬಿದ ದೈವದೊಲವಿಂದ-
 ಗುರುಗಳಾಸರೆಯಿಂದ ಹಿರಿಯರಕ್ಕರೆಯಿಂದ
 ಲಿನ್ನಿದೋ ದೂರನಾಗುತ್ತಲಿದೆ ನಾಡು, ಹ
 ತ್ತಿರವಾಗುತ್ತಿದೆಕಾಡು; ಜರೆನರೆಗಳೆಂಬ ಸರಿ
 ವಾರಂಗಳೊಡನೆ ಮೆಯ್ಯಲಿ ಮುಪ್ಪು ತಾಣಯಂ
 ಗೊಂಡುದಾ ಹಗೆಯುರುಬೆಗಳ್ಳುತ್ತ ಮೆಯ್ಯಕ್ಕು
 ಮಣ್ಣುಹಿಡಿಯುತ್ತ ಸಡಿಲುತ್ತಿಪ್ಪುದಂ ಗಣಿಸ
 ದಿದ್ದರೀ ಜೀವನಂ ಪಲ್ವಲದ ಜೀವನಂ
 ತಾನಾಗದಿಪ್ಪುದೇ? ಸಲ್ಲದದು ಹೊಲ್ಲದೆಂ
 ದೆನುತ ನಿರ್ಧರಿಸಿದಂ; ಮತ್ತೆ ತನ್ನೆಣಿಕೆಯ
 ನ್ನಾಯಂಗೆ—ಗುರುವಸಿಷ್ಠಂಗೆ ಬಿನ್ನಯಿಸಿಸುತವ
 ನೊಪ್ಪುಗೊಂಡಂ. ರಾಮಚಂದ್ರಂಗೆ ಪಟ್ಟಾಭಿ
 ಷೇಕವೆಂಬಾ ವಾರ್ತೆ ಪಸರಿಸಲ್ಪೊಡಗಿತ್ತು.

ದೊರೆಯ ಬಗೆಗಾಚಾರ್ಯನದೆಯಚ್ಚನೊತ್ತಿದೊಡ-
ನದು ರಾಜಭವನದಲಿ ಮಾರಾಣಿಯರ ಮಾಡ
ದಲಿ ತುಂಬಿತುಳುಕಿತ್ತು; ಪರಿವಾರದೆಯೋಳಿ
ಗಳಲಿ ಹರಿದೂರೊಳೆತ್ತೆತ್ತಲೂ ಹೊನಲಾಯ್ತು.
ಆರಮನೆಯೋಳೆನುತ್ಸವದ ಸಮಾರಂಭ ಸ
ನ್ನಾಹಕ್ಕೆ ತಡೆಯುಂಟೆ? ರಾಯನಣಿಕೆಯೆ ರೂಪು
ವಡೆದಲ್ಲವೂ ಸಿದ್ಧವಾಗುತ್ತಿರುವಷ್ಟರಲಿ,
ಮುಂದಿನ್ನು ರಾಮಚಂದ್ರಂಗಾಗಲಿಹ ಧರಾ
ಪಟ್ಟವೆನ್ನುವ ನಾಡಿನೆದರಾಗವೆಲ್ಲವನು
ಹೀರಿ, ತಾಂ ತಡೆಯಲಾರದೆ, ಕೊಂಡು ಮುಳುಗಿ ತಣಿ
ಯುವೆನೆಂದು ಮುತ್ತಮುದುನೇಸರಾ ಪಡುಗಡ
ಲ್ಲಿಳಿಯುತ್ತಲಿದ್ದನೆಂಬಲ್ಲಿಗದೊ ಮುಚ್ಚಂಜೆ
ಸವನಿಸಿತ್ತಾ ಸಂಜೆಯನು ಗುಳುಂಕಿಸಿತು ಕ
ತ್ತಲೆಯದರ ತಲೆವಿಡಿದು ಕೈಗಳಿಂದಳುಕಿಸುತ್ತ
ಪೆರೆ ಮೂಡಿದಂ—ನೆಲಕ್ಕೆರೆದನಾನಂದವಂ.

೨

ಆ ಸಮಯದಲಿ ರಾಘವಂ ತನ್ನಣುಗದಮ್ಮ-
ನೊಡನರಸುಮನೆಯ ಮುಖಮಂಡಪದೊಳೋಲಗಂ-
ಗೊಂಡಿರಲ್ಪತ್ತಲೋವರಿಯೊಳೂರ್ಮಿಳೆಯ ನ
ಲ್ಪುಡಿಯಲ್ಲಿ ಕಿವಿಯೊಂದುಗೂಡಿ, ವೀಣಾನಾದ
ದಲಿ ಬೆರೆದ ಹಾಡಾಗಿ, ಸೀತೆಯಿಪ್ಪವಸರದೊ
ಳದೊ ಮೂರಿತಿರುಳೆಂದು ರಾಘವಂ ತಮ್ಮನೊಡ-
ನೇಳ್ವ ಸಮಯಕ್ಕೆ ಸರಿಯಾಗಿ, ಸಚಿವಂ ಸುಮಂ
ತ್ರಂ ಬಂದನೊಳವೊಕ್ಕನೊಡನೆ ಸೋದರರಿಬ್ಬ
ರೂ ಭಕ್ತಿಭರದಿಂದೆ ಪಿತೃಸನ್ನಿಭನ ಸನಿಹ
ಕೆಯ್ಪಿ, ತಲೆವಾಗಿದರು; ಕರೆತಂದು ಗದ್ದುಗೆಯ
ನೇರಿಸಿದರೇನಿಂತಕಾಲದಲ್ಲೊಬ್ಬನೇ
ಬಂದಿಹುದು? ಮೋರೆಯೊಳಗವ್ಯಕ್ತರೂಪದಿಂ

ಬರವೆ ನೆಲೆವಡೆದಂತೆ ತೋರುವುದಿದೇನಾರ್ಯ
 ಧರ್ಮವನ್ನಂಡದರ ಸಾರವೇ ಮೆಯ್ಯಾಗಿ,
 ರಾಯಂಗೆ ಕೆಯ್ಯ ಕನ್ನಡಿಯಾಗಿ, ಲೋಕವಂ
 ನಡೆಯಿಸುವ ಗುರುವರನೆ, ನಿನ್ನ ಮಂತ್ರಾರ್ಥವೆಂ-
 ದೆನಿಸ ತಂತ್ರದೊಳಿರುವ ರಾಜ್ಯಯಂತ್ರಂ ನಡೆಯ
 ದೋ ಪೇಳುವೇಳ್ವುದೀ ಮೆಯ್ಯನೇ ಕೀಲ್ಕೊಳಿಸಿ
 ನಡೆಯಿಸಲು ರಾಮನಂ ಕೈಗೊಳ್ಳಬೇಕೆನು
 ತ್ತಿರಗಿದಂ ಭಕ್ತಿಭರಿತಾಂತರಂ ಸಚಿವಂಗೆ.

೩

ನುಡಿಯಾಲಿಸಿದ ವೃದ್ಧಮಂತ್ರಿಯ ನೊಗಂ ಬೇವ
 ಸದ ಬೂದಿಯನ್ನೊದಿದಂತಾಯ್ತು; ಕಣ್ಣಸೆರೆ
 ಗಳ ಕೆಂಗೆರೆಗಳೊಂದು ಚಿತ್ರವಂ ಬರೆದುವಾ
 ಕೊರಳ ನರವುಬ್ಬಿದುದು! ಮತ್ತೆ 'ರಾಮಾ!' ಎನ್ನು
 ವೆರಡಕ್ಕರಂ ಹರಿದುದಲ್ಲದಾ ಮೇಲೆ ತಲೆ
 ಯೆತ್ತುವಕ್ಕರಗಳೊಳಗೊಂದನಿನ್ನೊಂದು ಹಿಂ
 ದೆಳೆಯುತವುಕುತ್ತಲೊಳಗೊಳಗೆ ಹೋರಾಡುವಂ-
 ತಾದುದಲ್ಲದೆ ಮುನ್ನುಡಿಯಲಾರದಾ ಸಚಿವ-
 ನಂದವಂ ಕಾಣುತರಮನೆಯೊಳೇನೋ ಹೊಲ್ಲ
 ದವಗಡಕ್ಕಡೆಯಾಗಿರಲು ಬೇಕೆನುತ್ತ ಲ
 ಕ್ಷ್ಮಣನಂತರಂಗದೊಳೆ ಕೊರಗುತಿರೆ, ಸೀತಾನ
 ಯನಚಂದ್ರನಾ ಮಂತ್ರಿವರನೊಳಿಂತಾಡಿದಂ:—

೪

'ಹಿರಿಯರಗ್ಗಳ! ನಿನ್ನ ನೆಡುವಗೆಯನಿಂತುಟಳ
 ಲೇಕಲುಗಿಸಿತ್ತೊ, ನಾನರಿಯೆನ್ನೆ! ಸುಖದಂತೆ
 ದುಃಖವೂ ಜೀವನಕ್ಕಧಿಕಾರಿಯೆಂಬುದ-
 ನ್ನರಿತು ಮೈಮರೆಯಬಹುದೇ? ಬಾರದದರಿಂದ
 ರಾಜಕಾರ್ಯಂ ಸೂತ್ರವಳಿದ ಜವನಿಕೆಯಪ್ಪು-
 ದಲ್ಲವೆ? ಪರಾಂಬರಿಪುದೇನಾದರೂ ಪೌರು-

ಷಜ್ಜೋತಿಯೊಂದೆ ನಂದಾದೀಪವಾಗಿ ರಾ
 ಜಕದೆಯ ಗುಡಿಯೊಳಗೆ ಬೆಳಗುತ್ತಿಹುದೇ ರಾಜ
 ಧರ್ಮವೆಂಬುದನು ನೀನೇ ಬೋಧಿಸಿಹೆಯಲ್ಲೆ?
 ತಾಟಕಾದಿಗಳನನುಸರಿಪಣ್ಣ ರಾರಾದ
 ರೂ ಕಣ್ಣ ತೆರೆದಿಹರೆ? ಹಿರಿಯಂಗೆ ಕೈವಿಾರಿ-
 ದಾಪದಂ ಪದವಿಟ್ಟಿಹುದೆ? ಪೇಳ್ವುದೆಂತಾದ
 ರೇಂ ನಿಧಾನವನರಿತಮೇಲೆ ರೋಗಕ್ಕಂಜ
 ಲೆಡೆಯಿಲ್ಲವಾರ್ಯಕುಲದೊಳು ಪುಟ್ಟುತ್ತಿನ್ನಶಾ-
 ಶ್ವತಗಳಹ ಸುಖದುಃಖಗಳಿಗೆ ಬಗೆಯಲುಗುವುದೆ?
 ಪೋ, ನಾಳೆ ನೆತ್ತಿಗೇರಲ್ಪಿಹ ಕಿರೀಟವ
 ವನ್ನಾದರೂ ತೃಣವೆಂದು ಬಗೆದು, ರಾಮಂ ಲೋಕ
 ವಂ ರಂಜಿಸಲ್ತೆ ಕೈನೀಡುವಂ; ಬೆರಗುಬೆ-
 ನೆಗಳ ಬೇಸರವೇಕೆ? ಪರಿಪರಿಯ ಸವಿಗಳೊಡ
 ಗೂಡಿಯೇ ಸಂಸಾರಸಾರವೆಂದೆನಿಸಿಪ್ಪ
 ಧರ್ಮವದು— ಕರ್ತವ್ಯಕರ್ಮವದು; ಜವನಿಕೆಯ
 ನೆತ್ತಿ ತೋರುವುದದೇನೆಂದೆನಲು, ಮಂತ್ರಿಕುಲ
 ಶೇಖರಂ ಬಗೆಯನುರೆ ಬಲಿದಿಂತುಟಾಡಿದನು.

೫

‘ರಾಮ! ಲೋಕಾಭಿರಾವಾ! ಪೇಳಲೇನಯ್ಯ-
 ನಾಳಿಕೆಯ, ನಳನಳಿಸಿ ಬೆಳೆದ ಬಾಳುವೆಯ, ನಂ
 ದನವಿಂದು ಕಾಡುರಿಯ ಬೇಗೆಯಿಂ ಕರಿಮುರಿಕ
 ನಾಗತೊಡಗಿಹುದೆಂದು ತೋರುತ್ತಿದೆ! ನಾಳೆ ನಿ
 ನ್ನಯ ತಲೆಯೊಳೀ ನಾಡಿನೊಡೆತನದ ಭಾರವನು
 ಹೊರಿಸಿ ಹಂಗನ್ನಳಿದು ಪರಮಾರ್ಥಸಾಧನೆಗೆ
 ಕೈನೀಡಲೆಂದು ಹವಣಿಸಿದಯ್ಯನೆಣಿಕೆಯ
 ನೀನರಿವೆಯಲ್ಲೆ? ಬಗೆಯರಿತ ನಾಡವರೆದೆಯೊ-
 ಳಾನಂದದೊಸಗೆ ನಲಿದಾಡುತ್ತಿರೆ, ಹೊಲದ ತುರು-
 ವಿಂಡಿಗೆ ಸೋವರಿತು ಸಾರುತೆಡೆಗೊಂಡು ಕಾ

ಲವನೀಕ್ಷಿಸುತ್ತಿರುವ ಹೆಬ್ಬುಲಿಯವೋಲು ನೆರೆ
 ದವಗಡವದೊಂದು ಬಾಯ್ಬೆರೆದು ಹಾರಿತ್ತಯ್ಯ!
 ಆವಗಡದ ಹೊಲಬಾವುದೆಂಬುದನ್ನನಧರಿಪು
 ದಿತ್ತ ಹಿಂದೊಮ್ಮೆ ನೀವಣುಗರೆಲ್ಲರು ಪುರುಷ
 ರೂಪದಿಂ ನೆಲಕಿಳಿಯದಂದು, ಪೌರುಷಸಾರ
 ವೆನಿಸಿ ತಂದೆಯ ಮೆಯ್ಯನುಕ್ಕಿಸುತ್ತಿದ್ದೆಂದು,
 ದೇವವರ್ಗಕ್ಕಪಟಳಂಗೆಯ್ಯುತ್ತಿದ್ದ ಬಲಿ
 ಶಂಬರರೆನುವ ದಾನವರನಣಗಿಸಲ್ಪೆಂದು
 ಸುರಪತಿಯ ಬೆಸದಿಂದ ತಾತನೆಯ್ಬಿದನು; ಹೋ
 ರಾಟವದು ಮಸೆಯೆ, ನೂಯಾವಿ ಶಂಬರನುರಿದ-
 ನುಕ್ಕಿದಂ! ಚಾರಿವರಿದೆಚ್ಚಾಡುವಲ್ಲಿ ಸಾ
 ರಥಿ ಮಡಿಯೆ, ರಥದ ಕೀಲುಡಿಯೆ, ತಾತನ ಕೆಯ್ಯೆ
 ಸೆಡೆಯೆ, ಕಂಡಾ ಸಂದುಗಟ್ಟಿನೊಳೊಡಂಬೆರೆದು
 ಪೋದ ನಿನ್ನಯ ಕಿರಿಯ ತಾಯಿ—ಪ್ರತ್ಯುತ್ಪನ್ನ
 ಮತಿಯೆನಿಪ ಕೈಕೇಯಿ ತನ್ನ ಕಿರುಬೆರಳನೇ
 ಕೀಲೊಳಿಸಿದಳು; ಪೇಳಲೇಂ! ರಥವನಂತುಟಾ
 ಕಾಲವನು ತಾನವುಗಳಿಂ ಬೆರೆದ ವಲ್ಲಭನ
 ಮೈಮೆಯನ್ನೂ ಸಂದುಗಟ್ಟಿದಳು! ರಕ್ಕಸರ
 ನಟ್ಟಿದಂ! ಮೆಟ್ಟಿದಂ! ದಶರಥನ ಕೋಲ ಕೋ-
 ಳ್ಳಸಕಳದ ಹಗೆಗಳೆಲ್ಲರು ಭೂತಕಾಲಕಾ-
 ಹುತಿಯಾದರಯ್ಯಂಗೆ ಗೆಲ್ಲವೆಣ್ ಮೂಲೆಯ
 ನ್ನಿಕ್ಕಿದಳೆನಲ್ಕಿದ್ರನೆಯ್ತಂದನಾಗಳೇ
 ಚಿಕ್ಕಮ್ಮನಳವು ಬಯಲಾಯ್ತು! ದೇವೇಂದ್ರನ-
 ಚ್ಚರಿಯ ಕೈಗೂಸಾದನರಸನಾನಂದಸೂ
 ತ್ರದ ಬೊಂಬೆಯಾದನಾ ನೆರವಿ ಮರುಳೆದ್ದು ಕುಣಿ
 ದುದು; ಮತ್ತೆ ಸುರಪತಿಸಮಕ್ಷದೊಳೆ ಕೈಕೇಯಿ
 ಗುಡಿದ ತೇರಿಗೆ ಬೆರಳು ಬೆಸೆದುದಕ್ಕೊಂದು ತೇ
 ರೆಸಗಿದುದಕ್ಕೊಂದೆನುತ್ತಯ್ಯಂ ವರಂಗಳೆರ

ಡಂ ನೀಡಿದಂ; ರಾಜದಂಪತಿಗಳಾ ಜಸಂ
ದಾಂಗುಡಿಗೊಳುತ್ತ ವೆಸೆವೆಸೆಗಳಿಗೆ ವಸರಿಸಿತು.

೬

ನುಡಿಗೇಳಿ ರಾನಾಂತರಂಗಂ ತರಂಗಕ್ಕೆ
ರಂಗವಾದುದು: 'ಮಂತ್ರಿವೃಂದಾರಕಾ! ಕಿವಿಗೆ
ಹಬ್ಬವೆಂದೆನಿಸುವೆಮ್ಮಯ್ಯನಾಳ್ತನವನೀ
ನೆಲದೊಳಗೆ ವೀರರಮಣಿಯರ ತಲೆವಣಿಯಾದ
ಚಿಕ್ಕಮ್ಮನಳವನಂತೆರಡಂ ನಿರೂಪಿಸುವ
ಸಂದರ್ಭದೊಳಗಿಂತು ಬೇಸರಂ ಸೂಸಲೇಂ
ಕಾರಣಂ? ತಾನಂತು ಪೆಸರಾಂತ ತಾಯ್ತಂದೆ-
ವಿರ ಮಕ್ಕಳಾದೆಮ್ಮ ನಡವಳಿಯೊಳೇಂ ಬಾಲ
ಬುದ್ಧಿಯಿಂದಂ ಕಳಂಕಂ ನೊಳೆದುದಂ ಕಂಡೆ-
ಯಾ? ತಡೆಯದೊಡನೆ ಗುರಿಯಿಟ್ಟು ಬೋಧಿಸಿ ತಿದ್ದ
ಬೇಕೆಂಬ ರಾಘವಂಗೀ ಪರಿಯೊಳರುಪಿದನು:—

೭

'ರಾಯಗುವರರ ತಲೆಯ ಮಣಿಯೆ! ಬೆಳ್ಳುಪ್ಪನೀ
ಕ್ಷಿಸುತ ಸಕ್ಕರೆಯದೆಂದೆಣಿಸದಿರುದಾರತೆಯ
ಮೆಯ್ಯಾದ ವಂಚನೆಯ ಹೊಲಬನೇನೆಂದರಿಯ
ದಯ್ಯನೆದೆರೆದೆಂದ ನುಡಿಗಳನ್ನಲಿಸುತ
ಕೈಕೆಯೊರೆದಳು: 'ನಲ್ಲ ವರವನಾರ್ಗೀವುದೈ?
ಮೆಯ್ಯೊಂದು ಸುಯ್ಯೊಂದು ಬಾಳೊಂದೆನಿಸಿ ನಿನ್ನೊ
ಳೊಂದಾಗಿ ಬಾಳ್ವ ನಾನೆಂತಿದಂ ಕೈಗೊಂಬೆ
ನಿದು ಬಲ್ಲವರ ಬಗೆಗೆ ಪರಿಹಾಸವಂತೆನ್ನ
ಮನಕೆ ಬೇಸರವನೊಡ್ಡುವುದೆ'ನಲ್ಕರಸನಾ
ನಂದತುಂದಿಲನಾಗುತಂತೆಣಿಸಬೇಡ, ರಘು
ಕುಲದರಸನೆತ್ತಿದೆನೆನುಡಿಗೈಗಳಂ ಬರಡು
ಗೊಳಿಸಲ್ಕೆ ಹವಣಿಸಲು ಬಾರದೆನಲೊತ್ತಾಯ-
ಕೊಳಗಾಗಿ, ಬೇಕಾದ ಕಾಲದೊಳು ತಾಂ ಕೇಳ್ವು

ಪಡೆವೆನೆಂದಾ ನಾರಿಯಾಗಿದ್ದ ಕಾಲದ
ಲ್ಲಿದೆಯೊಳಗೆ ವಿಸಲಾಗಿಟ್ಟ ವರಗಳನೀಗ
ಮಾರಿಯಾಗುತ್ತಲುಗುಳಿದಳದನ್ನಾಲಿಪುದು!

೮

ರಾಘವಂ ಹದಿನಾಲ್ಕು ವರ್ಷಗಳನ್ನೆಗಂ
ವನವಾಸದೊಳಗಲೆಯಬೇಕು; ತನ್ನಣುಗಂಗೆ—
ಭರತಂಗೆ ಪಟ್ಟಾಭಿಷೇಕವನ್ನೆಸಗಬೇ
ಕೆಂದಂತರಂಗವೇಟಕೆಯಿಂದ ಹೆಡೆಯನೆ
ತ್ತಿದಳು! ನಂಜಿನ ಹಲ್ಲೆರಡು ನಾಂಟತ್ತರಸ
ನಂ ಕೂಡೆ ಹಾಯೆಂದು ದಿಗ್ಭ್ರಮೆಯನಾಂತು ಹಾ-
ಸಿಗೆಗುರುಳ್ಳಂ! ಮತ್ತೆ ಮಾತಿಲ್ಲದಾದನಂ-
ಗೋಸಾಂಗವೆಲ್ಲ ಪರವಶವಾಗಿಹುದು! ಮೊಗದೊ
ಳವಲಕ್ಷಣದ ರೇಖೆ ಹೊಳೆಯತೊಡಗುತ್ತಲಿದೆ!
ಸುಯ್ಯೊಂದೆ ಮೇಲೇರುತಿಳಿಯುತಾನಿಹೆನೆಂಬು
ದಂ ನಿರೂಪಿಸುತಿಹುದು! ನಿನ್ನಬೈ ಮೈಮರೆತು
ಬಿದ್ದಿಹಳು! ಕೈಕೇಯಿಯಿಂತಿದೆನ್ನಂ ವಂಚಿ
ಸುವ ಮಾಟವೆನುತಲುವಳು! ಸುಮಿತ್ರಾದೇವಿ
ಯೊಬ್ಬಳೇ ಧೈರ್ಯವಾಂತೆನ್ನಂ ಕರೆದು, ರಾಘ
ವಂಗೊರೆಯುತೊಡಗೊಂಡು ಬಾ, ಎಂದು ಕಳುಹಿದಳು! ೯

ಪರಿವಾರದೊಳಗಾರಿಗೂ ತಿಳಿಯದಿಹ ಗೂಢ
ತಂತ್ರವಿದು ರಾಜಾಲಯಾಂತರದಿ ಗುಣುಗುಟ್ಟು
ತಿದೆ ಮಗನೆ! ನಿನ್ನ ಚಿಕ್ಕಮ್ಮನಂ ನೀಕರಿಪ
ನೀ ಮುದುಪನೆಂದು ಬೇಸರಿಸಬೇಡಂದಿನಿಂ-
ದಿಂದಿನ ವರೆಗೆ ನಿಮ್ಮ ತಾತನೊಡನುಂಡಾಡಿ
ಬಳೆದು ಕಲಿತಿಯೊಳಗೆ ನೀತಿವಿದರಗ್ಗಳೆಯ
ನೆಂದೆನಿಸಿ, ನಾಡಾಳೈಗಾಶ್ರಯಸ್ತಂಭನಾ
ಗುತ್ತ, ಕನಸೂ ಕಾಣಿಸದ ಸೌಖ್ಯಸಂಪದಂ

ಗಳಿಗೆ ಕಣಿಯಾಗಿ, ನಾಡವರೊಳಾ ಕಣಿಯನಣಿ
 ಗೊಳಿಸಿ ಬಾಳುತ್ತ, ಕಟ್ಟಕಡೆಗೆ ಮುದುಗಣ್ಣೆಂತು
 ಕಾಣಬಾರದ ಕಾಣ್ಕೆಯಂ ಕಂಡು ಮುಚ್ಚಬೇ
 ಕಾದ ಭಾಗ್ಯಂ ವಿಸಲಾದುದೇ! ಕಾಮಧೇ
 ನುವನೆ ಕರೆದಾ ಪಾಲನಿಂತು ಬಚ್ಚಲ ನೀರ-
 ನೆರೆದು ಕಾಯಿಸಿ ಕುಡಿಯಬೇಕೆಂಬ ವಿಧಿಯಾಯ್ತೆ!
 ಬಲ್ಲವರ ಮಾತು ಹುಸಿಯಲ್ಲ—ದೀರ್ಘಾಯುಷ್ಯ
 ವದು ಕೊಲೆಯ ಪುಟಪಾಕದೊಲೆಯೆಂಬರದುವೆ ಮಣಿ
 ಯಾದುದಂತಿರಲಿ; ಪುರಜನವಿದನ್ನರಿತರೇ
 ನೆಂಬುದೋ! ಬವಣಿಯೇನಪ್ಪುದೋ! ಕಂಗಾಣ
 ದಾಗಿರುವೆನೆ'ಂದು ಮಂತ್ರೀಶ್ವರಂ ಮರುಗಿದಂ.

೧೦

ಆದನರಿತು ಕಳವಳಿಸುವೆನೆಲದೊಳತ್ತಿತ್ತ
 ಜಾರತೊಡಗಿದ ಮನದ ಹಜ್ಜೆಯಂ ರಾಘವಂ
 ಬಲಿಯುತಿರೆ, ಲಕ್ಷ್ಮಣಂ ಬೇನೆಗೊಂಡುರಿ ಸೂಸಿ,
 ಹೆಡೆಯೆತ್ತಿ, ಬಾಲದೊಳು ನಿಂದಾ ಭುಜಂಗನಂ-
 ತೆದ್ದನಾ ಕೈಕೇಗೀ ಧಾರಿಣಿಯ ಪಟ್ಟದಲಿ
 ಕಣ್ಣಾದುದೇ? ತನ್ನ ಮಗನುತ್ತಮಾಂಗದ
 ಲ್ಲೇಂ ಕಡಂದುರುತೆಗಳ ಪಟ್ಟಗಟ್ಟಿಸಿಕೊಂಡು
 ಕಾಣಬೇಕೆಂಬ ಮನವಾದುದೇ? ಪೋ, ಗಂಡ
 ನುಸಿರಿಗೂ ಗಂಡವಾಗಲು ಬಗೆದವಳ ಮೊಗಂ
 ಗಾಂಬೆನೆಂಬನಿತರಲಿ ರಾಮಚಂದ್ರಂ ಸಹೋ
 ದರನಂದವಂ ನೋಡಿ, ನಸುನಕ್ಕು, ಕೈವಿಡಿಯು
 ತೊತ್ತಾಯದಿಂದೆ ಕುಳ್ಳಿರಿಸುತಿಂತುಸುರಿದನು:—

೧೧

'ತಮ್ಮ! ನೀನೇನಿಂತು ಬಾಹ್ಯಾಂಗದಂತರಂ-
 ಗದ ಬಲಂ ಬಳೆಯದಿಹ ಸಡಿಲುತಿಹ ಬಾಲವ್ಯ
 ಧರ ಪರಿಯೊಳಲ್ಪವಿಷಯಂ ಮನಂಗುನಿಸೆ ಬಗೆ

ಗುಂದಿ ಕಂಗಳನಾಗುತಿಹೆ—ವಿಕ್ಯತಿಗೊಳಗವೈ?
 ಸಂತಸಂ ಬೇಸರಂ ಮುನಿಸು ಮರಕಂ ಮೊದ
 ಲ್ಲೊಂಡೀ ವಿಕಾರಂಗಳೆಲ್ಲವೂ ಹೇಡಿತನ
 ವೊಂದನೇ ಬೆರಳೆತ್ತಿ ತೋರುವುದು! ಗಾವಿಲರು
 ಮುನಿಸನಲು ಬಲೈಯೊಳ್ಳುಡಿಯೆಂದು, ಮರುಕವೆಂ
 ದೆನಲಶಕ್ತಿಯ ಬಾವುಟನೆನುತ್ತಲೆಂತೆಂತೊ
 ಬಂಜೆನುಡಿಯನ್ನಾಡುವರು! ಪಗಾಂಬರಿಸಿ ನೋ
 ಡರಿಗಳುಪಟಳದೊಡ್ಡು, ಬಲವಂತನೊಳವೊಕ್ಕು
 ಬಗೆಯಲ್ಲಿ ಮುನಿಸನಾಗಿಪುದದೇ ಮುನಿಸು; ಬಲ
 ಹೀನನೆಡೆಯಲಿ ಮರುಕವೆನಿಸಿ ವಾರ್ಪಡುವುದೀ
 ತೆರದಿಂದೆ ಭಾವವೊಂದೇ ಹೃದಯಸಂಬಂಧ
 ಸಂದರ್ಭಭೇದದಿಂದ ರೂಪಾಂತರಂಗೊಂಬು
 ದದರಿಂದ ಚೈತನ್ಯದಂಕುರವೆನಿಸ ಭಾವ
 ವನ್ನಿಂತು ಕೋಪಾದಿ ಶತ್ರುಗಳ ಬಲೆಯಲ್ಲಿ
 ತೊಡರಿಸಲ್ಪಾಗದೆಂಬುದಂ ನಡೆನೋಡು.
 ಹಿಂದಣೆಳವೆಯ ಮಕ್ಕಳಾಟದೊಳಗೇ ನಿನ್ನ
 ಬಗೆ ನುಸುಳಿ ದುರುದುಂಬಿಯಾಗದಂತಡ್ಡವಿಸು.
 ಬಳವಿಯಲಿ ಬಗೆ ಬಲಿದ ಮೇಲೆ ನೂಲ್ವಿಡಿಡಲೈ
 ನಮ್ಮನ್ನೆಣಿಸಬೇಕಾಡಬೇಕಾಚರಿಸ
 ಬೇಕಲ್ಲದಿರೆ, ಜೀವನಂ ಕಲುಷಜೀವನವೆ-
 ನಿಸುವಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ ಭಾವಿಸು. ಪರಶು
 ಧರನಲ್ಲಿ ಪೂಜ್ಯನಲ್ಲಂತೆಲ್ಲೆಯಂ ವೀರು
 ತಡಿಯಿಟ್ಟಿ, ಬಳಕೀಗ ಪಿತನಿತ್ತ ವರವನೇ
 ಬೇಡಿರುವ ತಾಯನುಡಿಯನ್ನಾಲಿಸುತ್ತ ಕಿಂ
 ಕಿರಿವೋಗುತಿಪ್ಪ, ಸಲ್ಲದುಸಲ್ಲದೈ! ನಮ್ಮ
 ಕುಲಕೆ ತೀಲಕೆ ಹೊಲ್ಲದಿಪ್ಪ ನಡೆಯಣುಗ, ನೀ
 ನಾಲಿಸೊಂದೇ ಕಜ್ಜದಿಂ ತಾತನಂ ಸತ್ಯ
 ಸಂಧನಂಗಿಯ್ಪು, ತಾಯೊಲುಮೆಯಂ ಪಡೆದು, ಹು-

ಟ್ಟಂ ಸಫಲವೆಸಗುವಾ ಪುಣ್ಯವೈತರೆ ನೂಕ
ಬೇಕೆಂದು ಬೋಧಿಸುವೆಯಾ? — ಕವಲನೆಣಿಸದಿರು!

೧೨

ಹಿರಿಯ ಮಗನಾಗಿ ಮಾತಾಪಿತರನುಜ್ಜಿಯನು
ಪರಿಪಾಲಿಸುತ್ತ, ರಕ್ಕಸರ ಕೋಟಲೆಯಿಂದ
ಕೊರಗುತ್ತಿಹ ತೆಂಕನಾಡೊಳಗಾರ್ಯಧರ್ಮವನು
ಹಾಸುಹೊಕ್ಕಾಗಿಸಲು ತಾಯ ವರವೆನಲೆನಗೆ
ದೈವದತ್ತಂ ವರವೆನುತ್ತ ಭಾವಿಪೆನಿತ್ತ
ನೋಡು; ನಿಮ್ಮೊಳಗೆ ಹಿರಿಯಾತನಲ್ಲವೆ ಭರತ
ನಿಳೆಯಂ ಪೊರೆಯುತ್ತಿರಲಿ; ನೀವಿಬ್ಬರವನ ಕಾ
ಲಾಗಿ ಕೈಯಾಗಿ ನಡೆಯಲೈ ಹಿಡಿಯಲೈ ಮೆ
ಯ್ಯಾದಾತನಾಳ್ಳೆ ಬಾಳ್ಳೆಯ ಗಂದನಂ, ಸುಗ್ಗಿ
ಗಾಡುಂಬೊಲಂ ವಲಂ ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲಿದಕೆ!

೧೩

ಅಂತಲ್ಲದಿನ್ನೊಂದನೆಣಿಸು; ತಾಯ್ತಂದೆವಿರ
ಬಗೆಯೆಣಿಕೆಯಂ ಗಣಿಸದಧಿಕಾರದಾಸೆಯ
ನ್ನಾಂತು ಮಣಿಸಿರವನ್ನಡರುತ್ತ ಕೇನೆಯಲಿ
ಕಲ್ಲಿಡುವ ತೆರದಿಂ ಕಿರೀಟವಂ ನೆತ್ತಿಯ
ಲ್ಲೆಟ್ಟನಿತರಿಂದರಸನೆನಿಪೆನೇ? ಬೆಳ್ಳರ
ಚಿಸಿದ ಕಲ್ಲೆಲ್ಲ ಸಾಲಿಗ್ರಾವವಪ್ಪುದೇ?
ಧರ್ಮಕಾರ್ಯಗಳಿಂದ ರಂಜನೆಯನಾಂತ ನಾ
ಡವರಂತರಂಗಪೀಠವನೇರಿದಾತನೇ
ರಾಜನೆನಿಸುವನಂತದೊಂದು ತಪವೆನಿಸುವುದು.
ನಾಡವರ ನಡವಳಿಯೊಳೊಂದಾಗಿ, ನುಡಿವಳಿಯೊ
ಯೊಳೊಡಗೂಡಿ, ನಾಂ ಮೇಲು ನೀಂ ಕೀಳೆನುವ ಮನದ
ದುರಭಿಮಾನವನಡಗಿಸುತ್ತಾತ್ಮವತ್ಸರ್ವ
ಭೂತಾನಿ ಎಂಬ ವಾಕ್ಯಾರ್ಥತತ್ತ್ವವನರಿತು,
ಬಗೆಯಿಂದ ನುಡಿಯಿಂದ ನಡೆಯಿಂದ ನೆಲಕುಣಿಸ

ಬೇಕದೇ ಸಂಸಾರಸಾರವದೆ ರಾಜ್ಯಾಧಿ
ಕಾರಸಾರಂ. ಬಗೆಯ ಕಣ್ಣೆರೆದು ನೋಡಿ ಮುಂ
ಗೋಪವಂ ನೀಗು—ಭರತಂಗೆ ನೆರವಾಗು; ನಾಂ
ತಿರುಗಿ ಬರುವನ್ನೆಗಂ ಪಿತ್ರದೇವನಂ ಸೇವಿ-
ಸುತ್ತಲಿರು; ಸಂತಸಂಗೊಳಿಸಾರ್ಯಧರ್ಮವಂ
ನೆಮ್ಮಿರುವ ರಾಜನೀತಿಯೆ ಮೆಯ್ಯನಾಂತು ಕಂ
ಗೊಳಿಸುವೀ ಮಂತ್ರಿಶೇಖರನೆಣಿಕೆಗನುವಾಗಿ
ನಡೆಯುತಿರು; ನಿನಗೆ ಮೇಲಕ್ಕೆ ಮಂಗಲದೇಳ್ಗೆ!

೧೪

‘ಅಣ್ಣ, ನಿನ್ನೀ ವಾಣಿಯಾವಾಣಿದೇವತೆಯ
ಬಾಯ್ಡೆರೆಯೊಳೊಲೆವ ಮುತ್ತಹುದೆಣಿಸಲಾದರೇಂ
ನಿನ್ನ ಸನ್ನಿಧಿಯೊಳೇ ಮುಂಗೋಪಕೆರೆಯಾಗು
ತಲೆಯುವೀ ಲಕ್ಷ್ಮಣನ ಜಾತಕವನಂದಿನಿಂ
ದಿಂದುವರೆಗೋದಿರುವೆಯಲ್ಲೆ? ನೀನಲ್ಲದಿ
ನ್ನಾರದಂ ಮೂಗುವಳ್ಳಿಯನೆಳೆದು ನಿಲಿಸಲ್ಕೆ
ಬಲ್ಲರದರಿಂದಲಾ ಕೋಪವಂ ತಡೆವುದೇ
ವ್ರತವೆನಿಸಲಡಿವಿಡಿದು ಬರ್ಪೆನೈ! ನಿನ್ನನೇ
ಹಿಂಬಾಲಿಸುತ ತೀಲವಂ ಪಾಲಿಸಲ್ಕಲಿವೆ
ನಾ ಭರತನಿಳೆಯನಾಳಲಿ! ಬಾಲ್ಯದಿಂದೊಡನೆ
ಬಳೆಯುತಾ ರಾಗಕಾ ತಾಳವಾಗಿರುವ ಶ
ತ್ರುಘ್ನನಿಲ್ಲಿರಲಿ! ನಿನ್ನಡಿಯೊಳಾಳಾಗಿ ಬಾ
ಳುವ ಭಾಗ್ಯವಂ ಕರುಣಿಸೆಂದು ಕೈಯೊಡ್ಡಿದಂ.

೧೫

ತಮ್ಮನ ಮೊಗಂ ನೋಡಿ ಮರುಮಾತುಗಾಣದಿಹ
ರಾಘವನ ಮೌನದೊಳವಡೆದ ಹುರುಳನ್ನರಿತು
ಮಾಗಧೀಸಂಭವಂ ಸುಮ್ಮನಿರುತಿರುವಲ್ಲಿ,
ಚಾವಡಿಗೆ ಮಂತ್ರಿಯೈತಂದುದನ್ನಾಮೇಲೆ
ಬಲಿದ ನುಡಿಗಟ್ಟುಗಳನೆಲ್ಲವನ್ನಾಲಿಸುತ

ಲಿದ್ದ ವೈದೇಹಿ ಮೆಲ್ಲನೆ ಹೊಸತಿಲಂ ದಾಟಿ
ಹಿಂದಣಿಂ ಬರುವುದನು ಮಣಿಸೀರವಂ ನೆಮ್ಮಿ
ನಿಲುವುದನ್ನಿದಿರ ನಿಲುಗನ್ನಡಿಯೊಳೇ ಕಂಡು
ಮೊಗದೊಳಗೆ ಸುರಿವಂತರಂಗಸಾರವದೆನಲು
ನಸುನಗುತಲೇನಿದುತ್ತಾಹದೊಸರುಕ್ಕಿ ಹರಿ
ಯುತ್ತಲಿದೆ! ನಾಳೆ ಮಾರಾಣಿಯಾಗುವೆನೆಂಬ
ಹೆಮ್ಮೆಯಲ್ಲವಲೇ? ಎನಲು ಸುಮಂತ್ರಂ ತಿರುಗಿ
ನೋಡಿದನು. ಕಾಳ್ಕೆರಗಿದವಳಂ ಮನಂ ಮರುಗು
ತೆತ್ತಿ ಹರಸಿದ ಮಂತ್ರಿಯಂದವನ್ನರಿಯುತ್ತೆದೆ
ಗೊಂಡು ನಲ್ಲಗೆ ಮರುನುಡಿಗೊಟ್ಟಳೇ ತೆರದಿ:—

೧೬

ನಾಳೆಗೊದಗುವ ಹೆಮ್ಮೆಯೆನಗೆಂತು ವಿಸಲಾ
ಗುವುದು? ನೀನಾವ ಪರಿಯಿಂದ ಮಾರಾಯನೆಂ
ದೆನಿಪೆಯದಕನುವಾಗಿ ಮಾರಾಣಿಯಪ್ಪೆನದ
ರಿಂದೆನ್ನ ನೆತ್ತಿಯೊಳೆ ಹೆಮ್ಮೆಯಂ ನೆಮ್ಮಿಸದಿ
ರೆಂದ ಸೂತ್ರಾರ್ಥವನ್ನವಧರಿಸಿ ರಾಮನಪ
ವಾದಸೂತ್ರವನೆತ್ತಿ ಹೆಣೆದನೀಪರಿಯಿಂದ:—

೧೭

ಆನೆನ್ನದೆಂಬ ಸಂಕಲೆಗಡಿದು ಬನವಾಸ
ದಲಿ ಬಾಳಲೆಂದು ಹರಿವಾನೆ ಪಿಡಿಗೇಂತು ಸಿಲು
ಕುವುದೆಂಬ ನುಡಿಗೇಳಿ ಸೀತೆಯಾಡಿದಳಾನೆ
ಯುಕ್ಕಿ ಸಂಕಲೆಗಡಿದರೇನಂತರಂಗವನು
ಬಲಿವಿಡಿದ ಪಿಡಿಯನೆಂ ಬಿಡಿಸಲಾಪುದೆ? ತಾನ
ದಂತಿರಲಿ, ಬಗೆದಿರುಳನರಳಿಸುವುದೇತಕೆಂ
ದೆನಲು, ದರಹಸಿತವದನಂ ದಾಶರಥಿ ಸಚಿವ
ನಂ ನೋಡುತಂತರಂದೆರೆದಿಂತುಟಾಡಿದಂ:—

೧೮

‘ಮಂತ್ರಿಶೇಖರನೆ! ಮಂದಟ್ಟಾಯ್ತಲೇ ಮನ
ಕೈಲ್ಲವಿದು ತಪ್ಪಲ್ಲವಂಗಗಳನ್ನಳಿಯ
ಲಂಗಿಯೆಂತಾಗುವೆನಿದಿಂತಪ್ಪದೆಂದಾಗ
ಳೇ ಬಗೆದನದುವೆ ಸಮಕಟ್ಟಿದುದು. ಹಿಂದೆ ಬಿ
ಲ್ಲೆತ್ತವಲ್ಲದು ಮುರಿಯಲಾಂ ಚಿಂತೆಯನ್ನೊಂದೆ,
ಕೌಶಿಕಂ ಬೋಧಿಸಿದ ಮಾತೆ ಮಾಣಿಕವಾದು
ದಾ ನುಡಿಯದಂತಿರಲಿ; ತಾಯ್ತಂದೆವಿರ ಬಗೆಯ
ಧರ್ಮಕಾರ್ಯಗಳನು ಪೂರಯಿಸಲಿದೊ ಪವಿ
ತ್ರಂದಾಳ್ಳು ಕಂಕಣಂಗಟ್ಟಿದೆನು. ನಾಂ ಬರುವ
ವರೆಗೆ ಭರತನನೊಪ್ಪುಗೊಂಡು ನಾಡನ್ನಾಳಿ
ಸುತ್ತಲಾನಿಲ್ಲೆಂಬ ಬೇಸರಂ ಹಿರಿಯರೆದೆ
ಯಲಿ ನಾಡಿನಂತರದಿ ನೊಳೆಯದಿಹ ಮಾಳ್ಕೆಯಿಂ
ದಾರಯ್ಯದೆಂದು ರಾಘವನೆದ್ದು, ಮಂತ್ರಿ ಮುಂ
ಬರಿಯುತಿರೆ, ಸೀತೋರ್ಮಿಳೆಯರನನುಸರಿಸುತ್ತ
ಲಕ್ಷ್ಮಣಂ ಹಿಂಬಾಲಿಸುತ್ತಲಿರೆ, ರಾಜಧಾ
ನಿಗೆ ಸರಿದನಾ ಸೂತ್ರಧಾರನೂ ಬೊಂಬೆಯಾ-
ದನೆನಲ್ಕೆ ನೆಲದ ಜಂಜಡವನೆತ್ತುವುದೇಕೆ?

ಹನ್ನೆರಡನೆಯ ಖಂಡ

ಲಿರಸುವಾಡದೊಳಲ್ಲಿಗಲ್ಲಿ ತಂತಮ್ಮ ಕ
 ಜ್ವದಿ ಮನಂ ಮುಳುಗಿರುವ ಪರಿಜನದ ಕೌತೂಹ
 ಲವನೇನನಿನ್ನುವೆಂ! ನಾಳೆ ತಮ್ಮೆಲ್ಲವರ
 ಮಾನಸದ ರಾಜಹಂಸಂಗೆ—ರಾಮಂಗೆ ಪ
 ಟ್ಪಾಭಿಷೇಕವದಕ್ಕೆ ಸನ್ನಾಹವಂ ಗೆಯ್ಯು
 ದೆಂದೆನಲು ಸಾಮಾನ್ಯವೇ! ಜನ್ಮದೊಳಗೊಮ್ಮೆ
 ಕೈಸಾರಿದಾ ಪುಣ್ಯವಲ್ಲವೇ? ತಾನದೇ
 ಕೈಯನಲುಗಿಪುದು; ನಾಲಗೆಯನೋಲಗಿಸುವುದು.
 ಮುಂದೊದಗಲಿಹ ರಾಮರಾಜ್ಯವೇ ಮನದ ಮೆಲು
 ಕಾಗಿರುವುದೆನೆ, ಕರ್ಮಯೋಗದಲಿ ನಿರತರಾ
 ಗಿರಲೆಲ್ಲರಾ ಮಂತ್ರಿಯೊಡನೆಯ್ದುತಿಹ ರಾಘ-
 ವಾದ್ಯರಂ ಕಂಡು ನಯವಿನಯವಿನಮಿತರಾದ
 ರಲ್ಲದೇನಿತಕಾಲದೆ ಬಂದರೆಂಬೆಣಿಕೆ-
 ಗೊಳಲಿಲ್ಲವದರೊಳಚ್ಚರಿಯುಂಟೆ? ಮೇಣು ಗೂ
 ಢಾದ್ಗೊಢತರವಾಗಿ ರಾಜ್ಯತಂತ್ರಂಗಳೊಳ
 ಗಡೆ ನುಸುಳಿದಾ ಪ್ರಹಸ್ತನ ಮನದ ಮಂತ್ರವನು
 ತನ್ನೊಂದು ಹದವಡೆದ ಪಾಕವೆಸಗುವ ವಿಧಿಯ
 ಕೈಗುಣಂ ನೀತಿನಿಪುಣರ ಕಣ್ಣೆ ಮರೆಯಾಗಿ
 ಸುಳಿವುದೆಂದೆನಲು ಸಾಮಾನ್ಯರಾದರ್ಗರಿಯ
 ಲಳವಹುದೆ? ತಂತಮ್ಮ ಕಜ್ಜಂಗಳೊಳು ತೊಡರು
 ತಿದ್ದರದನೀಕ್ಷಿಸುತ ರಾಘವಾದಿಗಳೆಯ್ವಿ
 ಪೊಕ್ಕರೊಳವಂ, ನನ್ನಿಯಂತರಂಬುಗುವಂತೆ.

೧

ಅಂಚೆದುಪ್ಪುಳ ಹಾಸುಗೆಯಲಿ ಪವಡಿಸಿದರಸ
 ನಿದ್ಧನೆಚ್ಚರವ ಕನವರವನೊರಕವನಂತು-
 ಟೊಂದುಗೂಡಿಸಿ ಸಮೆದ ನಾಲ್ಕನೆಯವಸ್ಥೆಯಾ

ಸಾರವಂ ಸವಿದು ಬಗೆಗೊಳುತಿಪ್ಪನೆಂದೆನಲು,
 ಅಧಿಕಾರದೌಷಧವನರೆದು ಮಸ್ತಕಕೆ ಲೇ
 ಪಿಸುವಂತೆ ಕೈಕೇಯಿ ಕೀಳೊಗಂಗೆೊಂಡು ಕುಳಿ
 ತಿರೆ, ಮಾಗಧೀದೇವಿಯಾ ಮದ್ದಿನುರಿಯನಾ
 ರಿಸುವಂತೆ ನಡುವೆ ಬೀಸಣಿಗೆಯಂ ಬೀಸುತಿರೆ,
 ಕೋಸಲಾತ್ಮಜಿ ಕಾಲದಸೆ ಹಿಂಡಿಹಿಳದತ್ತ
 ಬಿಸುಟ ಹಿಪ್ಪೆಯವೋಲು ಮೈಮರೆದು ಕೆಡೆದಿರಲು,
 ಪೊಸನೋಟವಂ ಕಂಡ ರಾಘವನ ಬಗೆಯೊಂದು
 ತೆರನಾಗದಿಹುದೇ! ಪರಾಂಬರಿಪ ಬಗೆಯೆ ನೋ
 ಟಕನಾಗೆ ರಸದೊಳಾತವೇಶಗೊಳದಿಹನೆಂತು?
 ತಾಯ್ವಿರಡಿಯಂ ಸಿರಿಮುಡಿಯ ಮುಗುಳನೆಸಗಿದಂ;
 ತಂದೆಯನ್ನಳ್ಳಿಸಿದ ಹೊಸ ಪರಿಯ ಬೇನೆಯ ನಿ
 ದಾನವೇನಾಗಿರಲು ಬಹುದೆಂದು ಕೇಳಿದನು.

೨

ಆ ಮಾತನಾಲಿಸುತ ಕೈಕೇಯಿಯೊರೆದಳೆಲೆ
 ರಾಘವಾ! ಬೇನೆಗಿದಕಾವುದೋ ಬಿತ್ತೆಂಬು
 ದನ್ನರಿಯೆನಾದರೂ ಮೆಯ್ಯೊಳೇ ಬಂದಣಿಕೆ
 ತಲೆದೋರಿದಂದವನ್ನೊರೆವೆನಾಲಿಸಿ ಕೇಳು.
 ಹಿತ್ತಹಿಂದಿನ ಕಾಲದೊಳಗೆ ನೀವೆಲ್ಲರೂ
 ಕಂದೆರೆದು ನೆಲವಿದಂ ನೋಳ್ಪುದಕ್ಕಂ ವೊದಲು,
 ಬಲಿಶಂಬರರ ದಾನವರ ಕಾಟದಿಂದಿದ್ದ್ರ-
 ನಳವಳಿದು ಬೆಂಡಾಗಿ ಬಳಿಯಟ್ಟೆ, ನಿನ್ನಯ್ಯ
 ನೊಡಗೂಡಿ ನಾಂ ಪೋಗೆ, ತೇರು ಬಾಂದಳದಲ್ಲಿ
 ಹರಿಯೆ, ತೆರೆ ಮಸಗಿದಾ ರಕ್ಕಸರ ಸೇನೆ ಜ
 ಜ್ಜರಿತವಾದುದು! ಶಂಬರನ ಕೋಲ್ಕಳಿಂದೆ ಸಾ
 ರಥಿ ಮಡಿಯೆ, ರಥದ ಕೀಲುಡಿಯಲೀ ಬೆರಳನೇ
 ಕೀಲೊಳಿಸಿ ಸಡಿಲದಂತೆಸಗುತೊಕ್ಕೆಯ್ಯೊಳಾ
 ಸ್ಯಂದನಂ ಬರಿಯಿಸಿದೆನಯ್ಯನಾ ಕಿರುಕುಳರ

ಬಿತ್ತೆಲ್ಲವಂ ಹುರಿದು ರಣದೇವಿಗೊಂದು ಹೊಸ
ಹಬ್ಬವೆಸಗಿದನಮರರೆಲ್ಲ ಬೆರಗಾಗುತ್ತಿರೆ!

೩

ಅನಿತರೊಳಗಿಂದ್ರನೈತಂದಲ್ಲಿ, ತೇರಕೀ
ಲೆನ್ನ ಬೆರಳಾಗಿಹುದನೆಲ್ಲರೂ ಕಂಡಲ್ಲಿ,
ದೇವಾಂಗನೆಯರುಬ್ಬಿ ಪಾಡಿ ಪೊಗಳುತ್ತಲಿರು
ವಲ್ಲಿ, ನಿನ್ನಯ್ಯನಾನಂದದೊಳಗೋಲಾಡಿ
ಬೆರಳಿತ್ತ ಕೈಗೊಂದು ತೇರನೆಸಗಿದ ಕೈಗೆ
ಮೇಣೊಂದೆನುತ್ತೆರಡು ವರವನೀಯುವೆನದಂ
ಬೇಡುಬೇಡೆಂದೆನುತ್ತೆತ್ತಂಬವನ್ನೆಸಗೆ,
ನನ್ನಿಯನ್ನೆಂಬೆನ್ನಣುಗನರಸಾಗಬೇ
ಕೆಂಬ ಕೀಳಾಸೆಯೊದಗಿತ್ತಾದರದನೆಂತು
ಬೇಡುವುದು ಪುತ್ರವತಿಯಾನಲ್ಲದಂದು? ನಾ
ಚಿವೆನು; ಹಿಂಜರಿದೆನೀ ತೆರದಿಂದಲಾಡಿದೆನು.
ಆದೊಡೇಂ ನಿನ್ನೊಳೆನ್ನಯ ವರಗಳವು ವೀಸ
ಲಾಗಿರಲಿ; ಕಾಲದೊಳು ಬೇಡುವೆಂ, ಪಡೆವೆನೆನ
ಲಿಂದ್ರನೊಡನೆಲ್ಲರಾನಂದತುಂದಿಲರಾದ-
ರಯ್ಯನೂ ಸೈಯೆಂದು ಮೈಯುಬ್ಬಿ ಸೊಗವಾಂತ
ನಾ ಸಂದುಗಟ್ಟಂತು ತೊಲಗಿತ್ತು; ಮರೆದತ್ತು!

೪

ಇಂದೀಗಳೇ ಸಂದುಗಟ್ಟು ತಲೆದೋರೆ ಹಿಂ
ದಣ ಕತೆಯದೆಲ್ಲ ಪಲ್ಲವಿಸೆ ವರವಂ ಕೇಳ
ದೊಡೆ ಪಿತನ ಮಾತನಾಂ ಬಂಜಿಯೆಸಗುವೆನು; ಕೇ
ಳೊಡೆ ಮನಕೆ ಮಂಕನಾಗಿರುವೆನಂತಲ್ಲದೀ
ಕುಲದ ಮಣಿಸೊಡರಾದ ನಿನ್ನ ಪಟ್ಟಕ್ಕೆಡರ
ನೊಡ್ಡುವೆನೆ? ಛೀ! ಧರ್ಮಕೊಲ್ಲದುದು—ಸಲ್ಲದದು!
ಮನದೊಳಗೆ ಕಟ್ಟಟ್ಟ ಮುಡಿಪಾದ ವರವದನು
ಕೇಳದಯ್ಯನ ಮಾತನರಿತು ಬರಡಾಗಿಸಲು

ಬಗೆಗೊಪ್ಪದುದು, ನನ್ನಿಯಪ್ಪುಗೊಳ್ಳದುದೆಂತು-
 ಟೀಯುಭಯಸಂಕಷ್ಟದಿಕ್ಕುಳಿಗೆ ಸಿಲುಕದಿಹು-
 ದೆದೆಣಿಸಿ ನಿರ್ಣಯಿಸಿ, ರಾಘವಂ ಬನವಾಸ
 ದೊಳಗೆ ಹದಿನಾಲ್ಕು ವರುಷಂಗಳನ್ನಂ ಚರಿಸ
 ಬೇಕನ್ನೆಗಂ ಭರತನಿಳೆಯ ಪಾಲಿಸಲು ಬೇ
 ಕೆಂದೊಂದೆ ವರವನೆರಡಾಗಿ ವಿಂಗಡಿಸಿದೆನು.
 ಆನದನ್ನಾರಯ್ದು ಬಿನ್ನಯಿಸಿದೊಡಮೇನು
 ಪ್ರಕೃತಿಚಂಚಲನಾದ ತಾತನಾ ನುಡಿಯೆ ಸಿಡಿ
 ಲೆಂದು, ಹಾರವನು ಹಾವಾಗಿ ಬೆಕ್ಕುಸಗೊಂಡು
 ಬೆಗಡಾಗಿಹಂ, ಮನಂಗೆಟ್ಟಪ್ಪನಲ್ಲದೇ
 ನುಂ ಪ್ರಾಣಭಯವಿಲ್ಲವೆಂದರಮನೆಯ ಬೆಜ್ಜ
 ರಾಡಿಹರದಂತಿರಲಿ; ಸತ್ಯಧರ್ಮಂಗಳೆ
 ನ್ನಂ ಪಿಡಿಯುತ್ತತ್ತಿತ್ತಲೆಳೆವಲ್ಲಿ ಮಾಳ್ಪುದೇಂ?
 ಸ್ವಾರ್ಥವೆಂದೆಂಬ ನಂಜಿಂದಾ ವರಂಗಳ
 ನ್ನಂಜಲಿಸಿದೆನೆ? ನೀನೆ ಹೇಳಿಲ್ಲ ಕರ್ತವ್ಯ
 ವಾವುದೆಂಬುದನೆನ್ನ ಬಗೆ ತಪ್ಪಿರಲು ತಿದ್ದು
 ವೆನು; ಮಗಂ ನೀನಾದರೇನರಿವೆ ಹಿರಿದತ್ತೆ?

೨೫

ಚಿಕ್ಕಮ್ಮನೆಂದ ನುಡಿಗೇಳಿ ಸೀತಾಮನೋ
 ವಲ್ಲಭನ ಬಗೆ ತುಂಬಿತೆರಡು ಕಂಗಳೊಳು ಮಗ-
 ಮಗಿಸಿತ್ತು! ತಂದೆಯಂದವನರಿತು ಮಮ್ಮಲಿಸಿ
 ನೋಡಲೆನ್ನತ ಬಿಂದುವಾಗಿ ಮೂಡಿದುದಾಲಿ
 ಯೊಂದು ಕೈಕೆಯ ಮುಖಾಂಬುಜದ ಮೇಲಿನೊಂದು
 ಮಂತ್ರಿಯಾಸ್ಯದೊಳೂರಿ ನೆಲಸೆ, ನುಡಿಯೆತ್ತಿದನು:—

೬

‘ಸಚಿವರಗ್ಗಳನೆ, ನೀನಾಲಿಪುದು; ಮನವನಿ-
 ಟ್ವೀನರಿಕೆಯಾದುದೇ? ತಾಯ ಬಾಯ್ವೆರೆಯಿಂದ-
 ಲಳಿಸೊಲ್ಲ ತಾನೆಂದಿಗಾದರೂ ಜಗುಳುವುದೆ?’

ಮಾತುಲಭವನಕೈದಿದನುಜರಂ ಬರಿಸಬೇ
 ಕಣ್ಣನೇಂ ತಮ್ಮನೇನೆಲ್ಲರೊಂದೇ ಮೂಲ
 ಚೈತನ್ಯದಿಂದಾದ ಮೂರ್ತಿಗಳು. ಧರ್ಮದಲಿ
 ಕವಲಿಲ್ಲ; ಭರತನಾಳಲಿ ನೆಲವನಾನಿಂದು-
 ನಾಳೆಗಳ ದಾರಿಯನು ಕಾಲಪುರುಷಂ ಕಾಲ
 ನಿಟ್ಟತಿಕ್ರಮಿಪಲ್ಲಿ ಬಪ್ಪನಿದನೆಲ್ಲವ
 ನ್ನಚ್ಚರಂ ಬಡೆವ ಹಿರಿಯರ ಬಗೆಗೆ ನೋವಾಗ
 ದಂತೆನ್ನ ನುಡಿಯೊಳೇ ಬಿನ್ನಯಿಸಬೇಕೆ'ನು
 ತ್ತೆರಗುತೇಳ್ವಲ್ಲಿ ಕಣ್ಣೀರೊಸರನಲ್ಲಿಗ-
 ಳಿಗೆ ಕಣ್ಣೊಳೇ ಪೀರುತಿಹ ಸುಮಿತ್ರೈಗೆ ನಮಿಸಿ
 ಹರಕೆಯಂ ಪಡೆಯುತ್ತ, ಕೇಕಯಾತ್ಮಜಿಯಂ ಬ
 ಲಂಗೊಳ್ಳುತಿರಲವಳ ಪಕ್ಕದೊಳ್ ನಡೆ ನೋಡು
 ತಿದ್ದ ಮಂದರೆ ನಾರುಮಡಿಗಳನ್ನಣಿಗೊಳಿಸು
 ತೀಯಲಾಕೆಯ ವೋರೆಯಂ ಕಂಡು ಬಗೆಗೊಂಡು
 ರಾಘವಂ ಕೊಂಡುಟ್ಟು ಚೀನಾಂಬರವನುಳಿದ
 ನನಿತರಲಿ ಲಕ್ಷ್ಮಣಂ ಚೀರವನ್ನಟ್ಟು ಹೆರೆ
 ಗಳೆದ ನಾಗರನಾಗೆ, ಸೀತೆ ತೊವಲುಡಿಗೆಗು
 ಪ್ಪಸಗಳನ್ನಾಂತು ಪೀತಾಂಬರಾದಿಗಳನಗ
 ಲಿಸುವಲ್ಲಿ ಪನಿವ ಕಣ್ ಮಲ್ಲಿಗೆಯ ವೊಗ್ಗಿಯಾ
 ಗಲು, ಸುಗ್ಗಿಯನ್ನವುಕುತಿರುವ ಬೇಸಗೆಯೆ ಮಂ
 ದರೆಯಾಗಿ ಬಂದುದೋ ಹೇಳೆಂಬ ತೆರನಾದು
 ದೆಂಬೆನಿನ್ನೇನಲಿ! ಬಾಲೆಯರು ಭೂಷಣ
 ಪ್ರಿಯೆಯರತ್ತೀ? ತನ್ನ ಹಾರಾಧ್ಯಲಂಕಾರ
 ಗಳನಗಲಿಸುತ್ತೊಮ್ಮೆ ನೋಡಿದಳು; ಮಮಕಾರ-
 ವಂ ಕಡಿದು ಮತ್ತೆ ಕೊಟ್ಟಳು; ಧರ್ಮಸಂಸ್ಕೃತಿಯ
 ನಭ್ಯಾಸವೆಸಗುವಂತಾಯ್ತು! ರಾಮಾಂತರಂ-
 ಗಂ ಸಂತಸಕ್ಕೆ ಬಾಳ್ತನೆಯಾಯ್ತು! ಲಕ್ಷ್ಮಣನ
 ಮಾನಸದೊಳುರಿಯ ತೆರೆನಾಲೆಗಳು ತೋರಣಂ

ಗಟ್ಟುತ್ತಿದ್ದುವು! ಸೀತೆ ಸರ್ವಂಧರಾತ್ಮಭವೆ
ಯಲ್ಲವೆ? — ಮನಂಬಲಿಯುತೆಲ್ಲವಂ ನೀಡಿದಳು!

೭

ಮತ್ತೆ, ಮಂದರೆ ತನ್ನ ಬೆರಳಂ ಕೊರಳ್ಗೆತ್ತಿ
ತೋರೆ, ಜಾನಕಿ ನುಡಿದಳೆಲೆ ದೂತಿ, ಮುತ್ತಿನೀ
ವಿೂಸಲಿನ ಪದಕವನು ಬಿಡಿಸುವಾ ಮೇಣನ್ನಿ
ಗರ್ಗ್ಗೆ ಕೈವರ್ತಿಪಧಿಕಾರವೆನಗಿಲ್ಲೆಂದು
ತಲೆವಾಗೆ, ರಾಘವಂ ತಾನೆ ಕೈನೀಡುತ್ತ-
ಲಿದರೊಳೇಂ ಮುತ್ತೆಂಬ ನಾಮವೆಯನಿತ್ಯತಾ
ಸೂಚಕವೆನಲು, ಮುತ್ತಿನೈದೆದಾಳಿಯನಿದಂ
ಬಿಡಿಪಲ್ಲಿ ಜಂಜಡವಿದೇಕೈದೆತನದೊಂದು
ಬಹಿರಂಗ ಮೂರ್ತಿಯಿದು; ಸೀತಾಂಗನಾಂತರಂ
ಗದ ಮೂರ್ತಿಯನ್ನರಸಿ ಪೂಜಿಪಾ ರಾಮಂಗಿ
ದೇಕೆಂದು ಕುಡುವಲ್ಲಿ ಜಾನಕಿಯ ಮೋರೆ ಕಳೆ
ದುಂಬಿದುದು — ಹೆರೆ ತುಂಬಿತೆಂಬವೋಲಾದತ್ತು!

೮

ಆಗಳ್, ಸುಮಿತ್ರೆಯೆದೆಯುಕ್ಕಿತ್ತು! ಮಗನ ಕೈ
ಯಂ ಪಿಡಿದು ಹೆಮ್ಮಗನ ರಾಘವನ ಕೈಯೊಳಿ
ಟ್ಟಳು — ಕಣ್ಣ ನೀರ ಧಾರೆಯನೆರೆದು ಕೊಟ್ಟಳೆಲೆ
ಬಾಲ! ನಿನ್ನಲಿ ಹುಟ್ಟುವಿಡಿದು ಬೆಂಬಿಡಿದ ಮುಂ
ಗೋಪಮಂ ತೊರೆದಣ್ಣನಂ ತಂದೆಯೆಂದು ಬಗೆ
ದತ್ತಿಗೆಯನೀ ಧರ್ಮದೇವತೆಯನೇ ಮಾತೆ
ಯೆಂದು ಭಾವಿಸು! ಕಾಡಯೋಧೈಯಾಗಲಿ ನಿನಗ
ದೆಲ್ಲೆಲ್ಲಿ ತೊಳಲಿ ಬಳಲಿದರೇನು ಬಾಹ್ಯಾಂಗ
ವಂತರಂಗದ ಗುಡಿಯೊಳಿ ಪ್ರಾಣವಲ್ಲಭೆಯ
ನೂರ್ಮಿಳೆಯನರ್ಚಿಸುದಯೋದಯಂಗೆೊಳ್ಳೆನಲು,

೯

ತಾಯ ಕಾಲ್ಗೆರಗಿ ಲಕ್ಷ್ಮಣನಸ್ತುವೆಂದು, ಕೆಲ ದಲಿ ಬಾಗಿ ನಿಂದ ನಲ್ಲೆಯ ಮರಂದದ ಕಂಗ ಳನ್ನೊರಸಿ, 'ಬಾಲೆ! ಕರಗದಿರು, ಕೊರಗದಿರು; ನಾ ವನ್ನೊ ಕಿರಿಯರು; ಸಂಸೃತಿಸಾರವಂ ಹೀರು ತರಗಿಸುತ ಮೈಗೊಂಬ ಧರ್ಮಸಂಸೃತಿಬಲವ ನೊಂದಬೇಕದಕೆ ಗುರುಸೇವೆಯಂ ಗೈಯಬೇ- ಕದರಿಂದಲೀ ಗುರುವಿನೊಡನೆ ಬನವಾಸಕೈ- ದುವೆನತ್ತೆಯಾಸರೆಯೆ ನಿನಗೆ ಗುರುಕುಲವಕ್ಕೆ!' ಎಂಬ ನುಡಿಮರುನುಡಿಗಳವರ ಮುಖಮಂಡಲಂ- ಗಳೊಳಗನುಭಾವಂಗಳೆಸಿಸಿ ತೋರುತ್ತಿರಲು, ಪೊಸ ನೋಟವದು ರಸದ ಕಣಿಯಾಗಿ ಭಾವಕರ ಬಗೆಯ ಕಾಲುವೆಯೊಳೊಂದಾಗಿ ಹರಿಯುತ್ತಿತ್ತು!

೧೦

* * *

ರಾಘವಂ ರಾಜಭವನದಿನಿಳಿದನಾ ಸೀತೆ—
ಧರ್ಮದೇವತೆ ಬೆಂಬಿಡಿದಳೆರಡು ಕೈಗಳಲಿ
ಬಿಲ್ಲುಗಳು ಹೆಗಲುಗಳೊಳಕ್ಷಯಾಸ್ತ್ರಂಗಳಿಂ
ತುಂಬಿದ ನಿಷಂಗಗಳು ತೊಡವಾಗೆ, ಲಕ್ಷ್ಮಣಂ
ಹಿರಿಯರಂ ಹಿಂಬಾಲಿಸಿದನು. ಮಂತ್ರೀಶ್ವರಂ
ಸರಯುವಂತರಕೊಡನೆ ತೆರಳಿ ಹಿಂದಿರುಗಿದನು.
ಮಮಕಾರ ನೊದಲಾದ ಬಂಧನದವೊಲು ಪುರವ
ಸರವಡೆದು ಸುತ್ತಿರುವ ಸರಯುವಿನ ದಡದಲ್ಲಿ,
ಸಜ್ಜುಗೈದೀಕ್ಷಿಸುತ್ತಿಪ್ಪಂಭಿಗನ ಗುಹನ
ದೋಣಿಯಂ ಭಕ್ತಿಭಾವಮನೇರುವಂತೇರಿ
ತೆಂಕಣ ತಡಿಯೊಳಿಳಿದರೆಂಬಲ್ಲಿ, ನಸುಬೆಳಕು
ಮೂಡುವೆಟ್ಟದ ನೋರೆಯಲಿ ಮೂಡಿ ಪಸರಿಸಿತು.

೧೧

ತಂಗಾಳಿಯಮೃತಸಾರದೊಳೊಳಿಗೊಂಡತ್ತು;
ಗಿಡುಮರಂಗಳು ಬಳ್ಳಿಗುದುರುಗಳು ಚೇತನಂ

ಬಲಿದು ರಿಂಗಣದ ರಂಗಂಬೊಕ್ಕುವಾಗ ಸಂ
 ಸಾರವಾರ್ಧಿಯನೆಂದು ಕೇಳಿ ಸರೋವರಂ
 ಗೈದಿಳಿದ ರಾಜಹಂಸಂ—ರಾಘವಂ ಸೀತೆ
 ಗವನು ತೋರಿಸುತ ತಮ್ಮನ ಮನಂಬುಗುವಂತೆ
 ಬಣ್ಣಿಸುವ ವರ್ಣಕವನಾಲಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಗುಹ
 ನಂತರಂಗದ ಗುಹಾಂಗಣವೆಲ್ಲ ಮಿರುಮಿಂಚು
 ತಳ್ಳಿಯ್ದು ತೆರನಾದುದನಿತರಲಿ ಬಾಂದಳದೊ
 ಳೊಂದು ನಾದಂ ಕೇಳತೊಡಗಿತ್ತದೇನೆಂದು
 ನೋಳ್ಪಲ್ಲಿ, ಗುಹನದೋ ರಾವಣಂ ಪುಷ್ಪಕಪಿ
 ಮಾನದೊಳು ದಕ್ಷಿಣಾಪಥಕ್ಕೆದುವಂ; ಪೋಗಿ
 ಬಪ್ಪೆಲರ ಹೆದ್ದಾರಿಯಿದು; ತೆರಳಿ ಹಲಗಾಲ
 ವಾಯ್ತಿನೈಗಂ ಬಡಗನಾಡೊಳಿದ್ದನದಾವ
 ರಾಯಗಜ್ಜದ ಜಂಜಡಂ ಜಡಿಯುತಿದ್ದುದೋ!
 ಬಲ್ಲರಾರದನೆಂದು ನುಡಿಯೆ, ರಾಮನ ಮಂದ
 ಹಾಸದೊಸರಿನ ಹನಿಗಳಾಗಿ ನುಡಿಯುಕ್ಕಿದುದು!

೧೨

‘ಗುಹನೆ ಲಾಲಿಸು; ನೆಲದ ತಲೆಯ ಮೇಲ್ಪಾಯ್ವು ಬ
 ಲ್ಲಿದರ ಗೊಡವೆಯದೇಕೆ ನಮ್ಮಂತಿರ್ಪ ಬನ
 ವಾಸಿಗಳಿಗಾ ಮಾತದಂತಿರಲಿ; ಪೊಳಲಿದಂ
 ತೊರೆಯಾಗಿ ತೊರೆಯದಂದದಿ ಸುತ್ತಿದೀ ಸರಯು
 ವಂ ಸಕಾಲದೊಳೆ ದಾಂಟಿಸಿ ದಾರಿಯಂ ತೋರ್ದ
 ನಿನ್ನ ಕೈಯಾ ಮೂಡಿ ಬಪ್ಪ ನೇಸರಿನ ಕೈ
 ಯಕ್ಕೆ! ಮನ್ನಿಸು; ಪೋಗಿ ಬಪ್ಪೆವೆಂಬಾ ನುಡಿಯ-
 ನಾಲಿಸಿದ ಗುಹನಂತರಂ ತುಂಬಿದುದು! ಕೊರಳು
 ಗದ್ದದಿಸಿದುದು! ಮಾತು ಬುದ್ಬದಿಸಿದುದು! ‘ಕಾವ
 ದೇವ! ಹೊರಲಾರದಿಹ ಹೊರೆಯನೀ ಮಸ್ತಕದೊ
 ಳಿಡುವುದೊಪ್ಪಿತವೆ? ನಾನೀ ದೋಣಿಯಿಂದೆ ಮೂ-
 ದೇವರಾಗಿಹ ನಿಮ್ಮನೇಂ ದಾಂಟಿಸಿದೆನೆ? ದಾಂ

ಟಸಲಾಪೆನೆ? ಲಾಲಿಸೆನ್ನನೆ ದಾಂಟಸುವ
ನಾಟಕದ ನಾಂದಿಯನ್ನಾಚರಿಸಿ ತೋರ್ವೆನಿಂ-
ತೊಪ್ಪೊ ತಪ್ಪೊ ತಿಳಿಯದಿಹ ಗಾವಿಲನ ಭಕ್ತಿ
ಗೊಲಿದೆಯಾದರೆ, ದೇವ, ನಿನ್ನ ಬರವಂ ನಿರೀ
ಕ್ಷಿಸುತಿಪ್ಪ ಗುಡಿಸಲಂ ಪೊಕ್ಕು, ಗುಡಿಯನ್ನಾಗಿ
ಸುತ, ಪೂಜೆಗೊಂಡುತ್ಸನದ ಮೂರ್ತಿಯಾಗಿ ಜಾ
ತ್ರಗೆ ಹೊರಡಬೇಕೆಂದು ಬೇಡಿದಾ ಶರಣನಂ
ಮನ್ನಿಸುತ್ತವನ ಬಗೆಯಂ ಪುನೀತಂ ಮಾಡಿ,
ಸಂತಸಂಗೊಳಿಸಿ, ಮುಂಬರಿದನಾ ರಾಜರ್ಷಿ
ಪುಂಗವಂ, ಚಿತ್ರಕೂಟದ ಕೂಟಕೇರಿದಂ.

ಪುತಿಗಲು ಀ ಕೆಲಗಿನವರಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕುವುವು:—

(೧) ವ್ಯವಸ್ಥಾಪಕ,
‘ಕನ್ನಡ ಸೇವಾ ಸಂಘ’
ಅಮ್ಮೆಂಬಳ,
ಪೋಸ್ಟು ಮಂಜೀಶ್ವರ,
ದಕ್ಷಿಣ ಕನ್ನಡ.

(೨) ಟಿ. ಗೋಪಾಲಕೃಷ್ಣ ಭಟ್ಟ,
C/o ಎನ್. ಶಾಮ ಭಟ್ಟ, ಡಿ.ಎ., ಎಲ್‌ಎಲ್‌.ಡಿ.,
ಗಣೇಶರಾವ್ ಲೀನ್,
ಕೊಡಿಯಾಲಬೈಲು,
ಮಂಗಳೂರು.